

תוספתא מסכת פאה (ליברמן)

פרק א

תוספתא פאה פרק א הלכה א

דברים שאין להן שעור:
הפאה, והבכורים, והראיון,
וגמילות חסדים, ותלמוד תורה.
הפאה, יש לה שעור מלמטה,
ואין לה שעור מלמעלה.
העושה כל שדהו פאה, אינה פאה.

תוספתא פאה פרק א הלכה ב

על אלו דברים נפרעין מן אדם בעולם הזה,
והקרו קימת לעולם הבא:
על עבודה זרה, ועל גלוי עריות, ועל שפיכות דמים,
ועל לשון הרע כנגד כלם.
זכות, יש לה קרו ויש לה פרות, שנאמר:
(ישעיה ג') "אמרו צדיק כי טוב, כי פרי מעלליהם יאכלו."

תוספתא פאה פרק א הלכה ג

עברה, יש לה קרו ואין לה פרות, שנאמר:
(ישעיה ג') "אוי לרשע רע, כי גמול ידיו יעשה לו."
אם בן, מה אני מקיים (משלי א, לא) "ויאכלו מפרי דרכם, וממעצתיים ישבעו"?
עברה שעושה פרות, יש לה פרות;
שאין עושה פרות, אין לה פרות.

תוספתא פאה פרק א הלכה ד

מחשבה טובה, המקום ברוך הוא מצרפה.
מחשבה רעה, אין המקום מצרפה, שנאמר:
(ישעיה סו, יח) "און אם ראיתי בלבי, לא ישמע אדני".

הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּם (ירמיה ו'ט) "שְׁמַעִי, הָאָרֶז!"

הִנֵּה אֲנִי מְבִיא רָעָה אֶל הָעָם הַזֶּה,

פְּרִי מַחְשְׁבוֹתָם?"

אָלָּא, מַחְשְׁבָה שְׁעוֹשָׂה פְרוֹת, הַמְקוֹם מְצַרְפָּה עִם הַמַּעֲשֵׂה;
מַחְשְׁבָה שְׁאִינָה עוֹשָׂה פְרוֹת, אֵין הַמְקוֹם מְצַרְפָּה עִם הַמַּעֲשֵׂה.

תוספתא פאה פרק א הלכה ה

נֹתֵן אָדָם פֶּאֶה מִתְחַלֵּה וּבְאֲמַצֵּעַ וּבִסּוּף.

וְאִם נָתַן בֵּין בְּתַחֲלָה, בֵּין בְּאֲמַצֵּעַ, בֵּין בִּסּוּף, יֵצֵא.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר:

אִם נָתַן בֵּין בְּתַחֲלָה, בֵּין בְּאֲמַצֵּעַ, בֵּין בִּסּוּף,

הָרִי זֶה פֶּאֶה, וְצָרִיךְ שְׂיִתֵּן בִּסּוּף כְּשֶׁעוֹר.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:

אִם שִׁיר קָלַח אֶחָד, סוֹמֵךְ לוֹ מִשֵּׁם פֶּאֶה,

וְאִם לֹא, אֵינּוּ נֹתֵן אֶלָּא מִשֵּׁם הַפֶּקֶר.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה:

בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים?

בְּזִמְנוֹ שְׁנֵתָן פֶּאֶה וּמִבְּקִשׁ לְהוֹסִיף.

לֹא נָתַן מִן הַקָּמָה, יִתֵּן מִן הָעֵמֶרִיז;

לֹא נָתַן מִן הָעֵמֶרִיז, יִתֵּן מִן הַגְּדִישׁ;

לֹא נָתַן מִן הַגְּדִישׁ, יִתֵּן מִן הַכֶּרִי עַד שְׁלֵל מֶרְחַ,

וְאִם מֶרְחַ, מְעַשֵּׂר וְנֹתֵן.

תוספתא פאה פרק א הלכה ו

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן:

מִפְּנֵי אַרְבַּעַה דְּבָרִים לֹא יִתֵּן אָדָם פֶּאֶה אֶלָּא בִּסּוּף:

מִפְּנֵי גִזְלֵי הָעֵנִיִּים, וּמִפְּנֵי כְּטוּל הָעֵנִיִּים,

וּמִפְּנֵי מְרֵאִית הָעֵז, וּמִפְּנֵי הַרְמָאִין.

מִפְּנֵי גִזְלֵי הָעֵנִיִּים, כִּיצַד?

שְׁלֵל יִרְאֶה שְׁעָה שְׁאִין שֵׁם אָדָם,

וַיֹּאמֶר לְעֵנִי מַדְעָתוֹ "בֵּא וְטוּל לְךָ פֶּאֶה זֶה!"

וּמִפְּנֵי כְּטוּל עֵנִיִּים, כִּיצַד?

שְׁלֵל יְהוּ עֵנִיִּים יוֹשְׁבֵין וּמִשְׁמֵרִין כָּל הַיּוֹם וְאוֹמְרִים:

"עֲכָשׁוּ הוּא נוֹתֵן פֶּאֶה, עֲכָשׁוּ הוּא נוֹתֵן פֶּאֶה!"
אָלָא מִתּוֹךְ שְׁנוֹתְנָה בְּסוּף,
הוֹלֵךְ וְעוֹשֶׂה מְלֵאכְתּוֹ, וְכֹא וְנוֹטְלָה בְּאַחֲרוֹנָה.

וּמִפְּנֵי מְרֵאִית הָעֵינַן, כִּיצַד?
שְׁלֵא יְהוּ עוֹבְרִין וְשׁוֹבִין אוֹמְרִים:
"רְאוּ הֵיאֵךְ פְּלוּנֵי שְׁקִצְרֵי אֶת שְׂדֵהוּ, וְלֹא הִנִּיחַ מִמֶּנּוּ פֶּאֶה!"
שְׁכַךְ כְּתוּב בְּתוֹרָה:
(ויקרא כג,כב) "לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵךְ בְּקִצְרֵךְ".

וּמִפְּנֵי הֶרְמְאִין, כִּיצַד?
שְׁלֵא יֹאמְרוּ "כְּבֵר נִתְּנָנוּ."
דְּבַר אַחֲרֵי:
שְׁלֵא יִנִּיחַ אֶת הַיְפֶה, וְיִתֵּן מִן הָרַע.

תוספתא פאה פרק א הלכה ז

הִירְקוּ,
אִף עַל פִּי שְׁלִיקִיטְתּוֹ כְּאַחַד, אִין מְכַנְיִסוֹ לְקִיּוּם.
תְּאֲנִים,
אִף עַל פִּי שְׁמְכַנְיִסוֹ לְקִיּוּם, אִין לְקִיטְתּוֹ כְּאַחַד.

רַבֵּי יוֹסֵה בֵּי רַבֵּי יְהוּדָה אוֹמֵר:
< רְטוּבוֹת תְּמָרָה פְּטוּרוֹת מִן הַפֶּאֶה, כְּ מְנוּקָד ק. טְבוּל יוֹם ג >
שְׁאִין רֵאשׁוֹן מִמֶּתִין לְאַחֲרוֹן.

רַבֵּי לְעֶזֶר בְּרַבֵּי צְדוּק אוֹמֵר:
הַשִּׁזְפִּין חִיבִין בְּפֶאֶה.

אַחֲרֵים אוֹמְרִים:
אִף בְּנוֹת שׁוֹחַ וְחַלְמִלְחִין.

תוספתא פאה פרק א הלכה ח

אֵלוּ מִפְּסִיקִין לְפֶאֶה:
הַנְּחַל, וְהַשְּׁלוּלִית, דְּרֵךְ הַיְחִיד, וְדְרֵךְ הַרְבִּים, וְשִׁבִיל הַיְחִיד,

וְשָׁבִיל הַרְבֵּים הַקְּבֹועַ בַּיְמוֹת הַחֲמָה וּבַיְמוֹת הַגְּשָׁמִים,
הַבּוֹר, וְהַנִּיר, וְזָרַע, וְקוֹצֵר לְשַׁחַת,
וְשִׁלְשָׁה תַלְמִים שֶׁלִּפְתִּיחַ,
וְאַמַּת הַמַּיִם שְׁאֵינָה יְכוּלָה לְקַצֵּר כְּאַחַת.

רַבֵּי יְהוּדָה אָמַר:
אִם עוֹמֵד בְּאַמְצַע וְקוֹצֵר מִכֵּן וּמִכָּאן, מִפְּסִיק,
וְאִם לֹאוּ, אֵין מִפְּסִיק.

אֲכֹלָה חֲגֹב, אֲכֹלָה גּוֹבֵי, קִרְסְמוּהָ נְמָלִים,
שְׁבַרְתָּהּ הָרוּחַ אוֹ בְהֵמָה,
הַכֹּל מוֹדִים שְׁאֵם חֲרָשׁ, מִפְּסִיק,
וְאִם לֹאוּ, אֵינּוּ מִפְּסִיק.

תוספתא פאה פרק א הלכה ט

קָצַר חֲצִיָּה וּמָכַר אֶת הַקְּצוּר,
קָצַר חֲצִיָּה וְהִקְדִּישׁ אֶת הַקְּצוּר,
נֹתֵן פָּאָה מִן הָאֶחָד עַל הַכֹּל.
הַמְדַרְגּוֹת שֶׁהֵן גְּבוּהוֹת עֲשׂוּרָה טְפָחִים,
נֹתֵן פָּאָה מִכָּל אַחַת וְאַחַת,
וְאִם הָיוּ רְאִישֵׁי שׁוּרוֹת מְעַרְבֵּינָן,
נֹתֵן פָּאָה מֵאַחַת עַל הַכֹּל.
הַמְאָרְגַּ חַיֵּב בְּתַחֲלָתוֹ וְחַיֵּב בְּסוּפוֹ. <הַמְאָרְגַּ אֵינִי בַטּוֹחַ בְּנִיקוּד>

תוספתא פאה פרק א הלכה י

הָיוּ בּוֹ אַרְבַּעָה אוֹ חֲמִשָּׁה גְּפָנִים,
בּוֹצֵרֵן וּמְכַנְיֵסֵן לְתוֹךְ בֵּיתוֹ,
וּפְטוּר מִן הַפֶּרֶט, מִן הַשְּׂכָחָה, וּמִן הַפָּאָה,
וְחַיֵּב בְּעוֹלָלוֹת.
אִם שָׁיַר, נֹתֵן מִן הַמְּשִׁיַר עַל מַה שְׁשִׁיַר.
וְהַמְּדַל נֹתֵן מִן הַמְּשִׁיַר עַל מַה שְׁשִׁיַר.

אָמַר רַבֵּי יְהוּדָה:
בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּמַדְל לְשׁוֹק,
אֲבָל הַמְּדַל לְתוֹךְ בֵּיתוֹ,

נותן מן המְשִׁיר על הכל.

תוספתא פאה פרק א הלכה יא

המְקַטֵּף ומְכַנֵּיס לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, אֶפְלוּ כָּל שְׂדֵהוּ,
פְּטוּר מִן הַקֵּט וּמִן הַשְּׂכָחָה וּמִן הַפֶּאֶה,
וְחַיֵּב בְּמַעֲשָׂרוֹת.

תוספתא פאה פרק א הלכה יב

הַכּוֹתֵב נְכָסָיו לְבָנָיו, וְכָתֵב לְאִשְׁתּוֹ קֶרְקַע כָּל שְׁהוּא,
אֲבָדָה כְּתֻבָּתָהּ.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי:
בְּמָה דְּבָרִים אָמּוּרִים?
בְּזִמְן שְׁקִבְלָה עֲלֶיהָ לְשֵׁם כְּתֻבָּתָהּ,
אֲבָל לֹא קִבְלָה לְשֵׁם כְּתֻבָּתָהּ,
מֵה שְׁנָתוֹ, נָתַן, וְגוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ מִן הַשְּׂאָר.

תוספתא פאה פרק א הלכה יג

הַכּוֹתֵב נְכָסָיו לְעַבְדּוֹ, יֵצֵא בֶּן חוֹרִין.
שִׁיר קֶרְקַע כָּל שְׁהוּא,
לֹא יֵצֵא בֶּן חוֹרִין.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר:
הֲרֵי הָאוֹמֵר:
"כָּל נְכָסֵי נְתוּנִין לְפְלוּנִי עַבְדִּי, חוּץ מֵאֶחָד מֵרַבּוֹ שְׁבָהוּ",
לֹא אָמַר כָּלוּם.
"חוּץ מֵעִיר פְּלוּנִית וְשָׂדֵה פְּלוּנִית",
אִף עַל פִּי שְׂאִין שֵׁם אֶלָּא אוֹתָהּ שְׂדֵה וְאוֹתָהּ הָעִיר,
זָכָה עָבַד זֶה בְּנְכָסִים,
וְקָנָה עֲצֻמוֹ בֶּן חוֹרִין.
וְכִשְׁנֹאֲמָרוּ דְּבָרִים לְפָנֵי רַבִּי יוֹסֵה, אָמַר:
(משלי כד, 10) "שְׁפָתַיִם יִשְׁקוּ מִשֵּׁיב דְּבָרִים נְכַחִים."

תוספתא מסכת פאה (ליברמן)
פרק ב

תוספתא פאה פרק ב הלכה א

נטל מקצת פאה וזרק על השאר, אין לו בה כלום.
רבי מאיר אומר:
קונסין אותו, ונוטלין הימנו זו וזו.

תוספתא פאה פרק ב הלכה ב

בעל הבית שנתן פאה לעניים,
ובא עני אחר ונטלה מאחוריהו,
הרי זה זכה.
שני עניים שהיו מתכתשין על העמר¹
ובא עני אחד ונטלו מאחוריהו,
הרי זה זכה,
שאין העני זוכה בלקט בשכחה ובפאה, עד שתפל לתוך ידו.

תוספתא פאה פרק ב הלכה ג

פועלין שהיו קוצרין בתוך קפוחיהו,
הרי אלו מעבירין אותן.

תוספתא פאה פרק ב הלכה ד

לא יטל בעל הבית לקט מן העניים על מנת ללקט מבין העמרין.

---

¹ מתכתשין על העמר. בכתב יד וינה, "מתכשין על העמור". ליברמן תיקן על פי הירושלמי.

תוספתא פאה ב הלכה ה

רבי יהודה אומר:
שחרית, בעל הבית צריך שיאמר:
"כל מה שלקטו עניים מן העמריו, הרי זה הפקר!"

רבי דוסה אומר:
לעתותי ערב.

וחכמים אומרים:
הפקר אנסיו הפקר, שאין אחריות לרמאין.

תוספתא פאה ב הלכה ו

בעל הבית שנתן פאה לעניים,
אמרו לו "תן לנו מצד זה", ונתן להם זו וזו,
הרי זו פאה.

תוספתא פאה ב הלכה ז

פועלין שהיו עושין אצל בעל הבית,
אינן רשאין לגמר את כל השדה, אלא משירין כדי פאה,
ואינה פאה עד שיפרישנה בעל הבית לשם פאה.

תוספתא פאה ב הלכה ח

עני שראה כדי פאה, בין בתבואה, בין באילן,
אין רשאי לגע בה, ואסורה משום גזל,
עד שתודע לו שהיא פאה.

תוספתא פאה ב הלכה ט

גוי שְׁמַכְר קָמְתוּ לְיִשְׂרָאֵל לְקַצֵּר, חַיֵּב בַּפֶּאֶה.
יִשְׂרָאֵל שְׁמַכְר קָמְתוּ לְגוֹי, פְּטוּר מִן הַפֶּאֶה.
יִשְׂרָאֵל וְגוֹי שֶׁהָיוּ שׁוֹתֵפִין בְּקָמָה,
חֵלְקוֹ שֶׁלִּישְׂרָאֵל חַיֵּב, וְחֵלְקוֹ שֶׁלְּגוֹי פְּטוּר.

רַבִּי שְׁמַעְיָה אוֹמֵר:
יִשְׂרָאֵל וְגוֹי שֶׁהָיוּ שׁוֹתֵפִין בְּקָמָה פְּטוּר מִן הַפֶּאֶה.
אֵימָתִי? בְּזִמְן שֶׁהָיוּ מְמַחָה,
אֲבָל אֵין הָגוֹי מְמַחָה, חַיֵּב בַּפֶּאֶה.

תוספתא פאה פרק ב הלכה י

גוֹי שֶׁשָׂמַת וּבְזָבְזוּ יִשְׂרָאֵל אֶת נְכֻסָיו,
הַמְחַזֵּיק בְּמַחְבֵּר לְקַרְקַע, חַיֵּב בְּכָל;
בְּתֵלוּשׁ מִן הַקַּרְקַע, פְּטוּר מִן הַכָּל.
הַחֲזִיק בְּקָמָה, פְּטוּר מִן הַקֶּקֶט, מִן הַשְּׂכָחָה וּמִן הַפֶּאֶה,
וְחַיֵּב בַּמַּעֲשָׂרוֹת.

תוספתא פאה פרק ב הלכה יא

הַקֶּקֶט וְהַשְּׂכָחָה וְהַפֶּאֶה שֶׁלְּנֹכְרֵי חַיֵּב בַּמַּעֲשָׂרוֹת.
אֵימָתִי? בְּזִמְן שֶׁהָיוּ מְמַחָה,
אֲבָל אֵין הָגוֹי מְמַחָה,
הַפֶּקֶר גוֹי הַפֶּקֶר, וּפְטוּר מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת.

תוספתא פאה פרק ב הלכה יב

בְּעַל הַבַּיִת שֶׁנָּתַן פֶּאֶה לְעַנְיִים,
אֵין רֹשִׁי שִׁיאֹמַר לָהֶן "טְלוּ זָרַע, וְתִנּוּ פֶשֶׁתָן",
"טְלוּ תְּמָרִים, וְתִנּוּ מְכַבְּדוֹת!"
נִשְׁרִי וְאַחַר כֵּךְ הַפְּרִי'שׁוּ,
אֵין חַיֵּב מִשֵּׁם פֶּאֶה אֶלָּא זָרַע בְּלֶבֶד.

תוספתא פאה פרק ב הלכה יג

אַרְבַּע מִתְּנוּת בְּכָרֶם:
פָּרֶט, שְׂכָחָה, וּפְאָה, וְעוֹלָלוֹת.
שָׁלֵשׁ בַּתְּבוּאָה:
לָקֵט, שְׂכָחָה, וּפְאָה.
שְׁתֵּים בְּאֵילָן:
שְׂכָחָה וּפְאָה.
כָּל אֵילֹן, אֵין בָּהֶם מִשֵּׁם טוֹבָה.
אֶפְלוּ עֲנִי שְׂבִי שְׂרָאֵל, מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיָּדוֹ.
וּשְׂאָר מִתְּנוּת כְּהֵנָּה, כְּגוֹן הַזְּרוּעַ וְהַלְחִיִּים וְהַקֶּבֶה,
יֵשׁ בָּהֶן מִשֵּׁם טוֹבָה, וְנוֹתְנֵן לְכֹל כֹּהֵן שְׂרִיצָה.
אֵין מוֹצִיאִין לֹא שְׂלַכְהֵן מִכֵּהֵן, וְלֹא שְׂלָלוּי מִלוּי.

תוספתא פאה פרק ב הלכה יד

אֵי זֶהוּ לָקֵט?
זֶה הַנּוֹשֵׁר בְּשַׁעַת הַקְּצִיר וּבְשַׁעַת הַתְּלִישָׁה.

רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר:
אֵין לָקֵט אֶלָּא הַנּוֹשֵׁר בְּשַׁעַת הַקְּצִירָה בְּלֶבֶד, שְׂנַאֲמַר:
(ויקרא יט, ט) "וְלָקֵט קְצִירְךָ לֹא תִלְקֵט."

תוספתא פאה פרק ב הלכה טו

שְׂבֻלַת שְׂבִקְמָה,
הָרִי הִיא שְׂלִבְעַל הַבֵּית;
שְׂבִקְצִיר,
הָרִי הִיא שְׂלֵעֲנִיִּים.
חֲצִיָּה בְּקָמָה וְחֲצִיָּה בְּקְצִיר,
נוֹטְלָה וּמְשַׁלִּיכָה לְאַחֲרָיו,
שְׂסַפֵּק לָקֵט לָקֵט.

תוספתא פאה פרק ב הלכה טז

חֹרֵי גְמָלִים אֲסוּרִין מִשֵּׁם גְּזֹל,

ואם הפקירו בעל הבית, מתרים משם גזל.

רבי שמעון בן לעזר אומר:
אם היו נקדדיו², אסורין משם גזל.

תוספתא פאה פרק ב הלכה יז

בעל הבית שנתן פריכה³ לעני למלות לו מים,
אין בו משם לקט שכחה ופאה,
וחיב במעשרות.

תוספתא פאה פרק ב הלכה יח

עניים המחזירין בין הגרנות, מעשרין, ונותן להם.
הצנועין מוציאין בידן מעות בדברים הנאכלין,
ונותנין לו דבר מעט, כדי שיאכלנו עד שלא יגיע לעיר.
ושאר כל מתנות עניים שבשדות, שאין העני מקפיד עליהן,
הרי אלו שלבעל הבית.

תוספתא פאה פרק ב הלכה יט

מאמתי שורפין קשין שבשדות?
בשדה לבן, עד הפסח,
בשדה אילן, עד ראש השנה,
מפני גזל אדם ובהמה;
בשדה בית השלחין, מיד.
דברי רבי יהודה.

וחכמים אומרים:
בשדה לבן, עד העצרת,
בשדה אילן, עד ראש השנה,
מפני גזל אדם ובהמה;

² נקדדיו. תיקון המוצע על ידי ליברמן, המפרש: שניכר שהתחילו לקדוד ולנקוב את החורים כדי להוציא מהם את התבואה. בכתב יד וינה "נזיקין".
³ פריכה. אלומה קטנה. הגהה של הגר"א. בכתב יד וינה, "כליבה".

בְּשֵׁדָה בֵּית הַשְּׁלֵחִין, מִיָּד.

תוספתא פאה פרק ב הלכה כ

הַמְרַבֵּץ⁴ אֶת שְׂדֵהוּ עַד שֶׁלֹּא יִפְנֹסוּ עֲנִיִּים לְתוֹכוֹ,
אִם הָיָה הַזִּקוּן מְרַבֵּה עַל שְׁלֻעֲנִיִּים, מִתָּר;
וְאִם הַזִּקוּן הָעֲנִיִּים מְרַבֵּה עַל שְׁלוֹ, אָסוּר.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר:
בֵּין כֶּךָ וּבֵין כֶּךָ, מְלַקֵּט וּמְנִיחַ עַל גִּבֵּי גֹדֵר,
וְהָעֲנִי בָּא וְנוֹטֵל אֶת שְׁלוֹ.

תוספתא פאה פרק ב הלכה כא

הַשֶּׁבֶלִין שֶׁבִקְנִישֵׁין וְשֶׁבִשְׁוֹרוֹת,
הָרִי אֵלָיו שֶׁלְבַעַל הַבַּיִת.

אָמַר רַבִּי עֲקִיבָה:
בְּזוֹ נִהְגוּ בְּעֵלֵי בְתִים עֵין יָפָה.

תוֹסֶפְתָּא מִסְכַּת פָּאָה (ליברמן)
פְּרָק ג

תוספתא פאה פרק ג הלכה א

הַמְקַבֵּל שְׂדֵה לְקִצֹר, לֹא יִלְקֹט בְּנוֹ אַחֲרָיו.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר:
יִלְקֹט בְּנוֹ אַחֲרָיו.

אֲבָל הָעֲרִיסִין וְהַחֲכוֹרוֹת,

⁴ מְרַבֵּץ. משקה בהטזת מים, כגון באנטליה, גלגל הנושא כדים הנשפכים.

וְהַמּוֹכֵר קָמְתוֹ לְחִבְרוֹ לְקַצֵּר,
יִלְקֹט בְּנוֹ אַחֲרָיו.
הָיוּ שֵׁם עֲנִיִּים שְׂאִינָן רְאוּיִין לְלִקֹּט,
אִם יָכוֹל בְּעַל הַבַּיִת לְמַחֹת בְּיָדוֹ, מִמְּחָה,
וְאִם לֹא, מִזִּיחָן, מִפְּנֵי דַרְכֵי שְׁלוֹם.
אֵין שׁוֹכְרִין פּוֹעֲלֵי גוֹיִם, לְפִי שְׂאִין פְּקִיעִין⁵ בְּלִקֹּט.
אֵין נוֹתְנִין מְעֻשָׂר עֲנִי לְעֲנִי גוֹיִם,
אֲבָל נוֹתְנִין לְהוֹן חֲלִין מִתְקַנְיָן לְשֵׁם טוֹבָה.
בְּעַל הַבַּיִת שְׁהֵיָה עוֹמֵד בְּעִיר, אָמַר:
"יֹדַע אֲנִי שְׁהַפּוֹעֲלִין שְׂכָחִין אֶת הָעֹמֵר בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי",
וְשִׁכְחוּהוּ, אֵין שְׂכָחָה.

רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אָמַר מִשׁוֹם רַבִּי שְׁמַעוֹן:
אֲפֹלוֹ אַחֲרִים עוֹבְרִין בְּדֶרֶךְ וְרָאוּ אֶת הָעֹמֵר שְׁשִׁכְחוּהוּ,
אֵין שְׂכָחָה.

רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אָמַר מִשֵּׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן:
אֲפֹלוֹ אַחֲרִים עוֹבְרִין בְּדֶרֶךְ וְרָאוּ אֶת הָעֹמֵר שְׁשִׁכְחוּהוּ פּוֹעֲלִין,
אֵין שְׂכָחָה עַד שְׁיִשְׁכְּחוּהוּ כָּל אָדָם.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר:
הָעוֹשֶׂה כָּל שְׂדֵהוּ עֲמָרִים,
מְעַמֵּר לְהוֹן כְּמַעֲמַר לְגִדִּישׁ.

חֲרָרָה בְּגִדִּישׁ,
מוֹדִים בֵּית שְׁמִי וּבֵית הַלֵּל,
שְׂאֵם הַפְּקִיר לְאָדָם וְלֹא לַבְּהֵמָה
לְיִשְׂרָאֵל וְלֹא לְגוֹיִם, הַפְּקִיר.

תוספתא פאה ג הלכה ב

אָמַר רַבִּי אֶלְעָאי:
שְׂאֵלְתִי אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל אֵלוֹ עֲמָרִין נִחְלְקוּ בֵּית שְׁמִי.
אָמַר לִי:
הַתּוֹרָה הַזֹּאת! עַל אֵלוֹ הָעֲמָרִין:
הַסְּמוּךְ לְגַפְא⁶ וְלְגִדִּישׁ, לְבַקֵּר וְלִפְלִים וְשִׁכְחוּ.

⁵ פְּקִיעִין. בְּקִיָּאִים.

⁶ גַּפְא. רַש"י מִפְּרָשׁ: סְתִימַת כּוֹתֵל שֶׁל עֵץ אוֹ שֶׁל קִנִּים.

וּכְשֶׁבִּאתִי וְשָׁאלְתִי אֶת רַבִּי לִיעֶזֶר, אָמַר לִי:
מוֹדִים בָּאֱלוֹ שְׂאִין שְׂכָחָה.
וְעַל מָה נִחְלָקוּ?
עַל הָעֵמֶר שֶׁחֲזִיק בּוֹ לְהוֹלִיכּוֹ לְעִיר וּנְתַנּוּ בְּצַד גָּדֵר וּשְׂכָחוּ,
שְׂבִית שְׂמִי אוֹמְרִים:
אִין שְׂכָחָה, מִפְּנֵי שְׂזָכָה בּוֹ.
וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים:
שְׂכָחָה.

וּכְשֶׁבִּאתִי וְהִרְצִיתִי דְבָרִים לְפָנַי רַבִּי לְעֶזֶר בֶּן עֶזְרִיָּה, אָמַר לִי:
הַתּוֹרָה! אֱלוֹ דְבָרִים נְאֻמְרוּ מְסִינֵי.

תוספתא פאה ג הלכה ג

הָעֵמֶר שֶׁחֲזִיק בּוֹ לְהוֹלִיכּוֹ לְעִיר,
וּנְתַנּוּ עַל גַּב חֲבֵרוֹ וְשָׂכַח אֶת שְׂנֵיהֶם,
הַתּוֹחֲתוֹן שְׂכָחָה, וְהָעֵלְיוֹן אֵינָהּ שְׂכָחָה.

רַבִּי שְׂמַעוֹן אוֹמֵר:
שְׂנֵיהֶם אִין שְׂכָחָה:
הַתּוֹחֲתוֹן, מִפְּנֵי שְׂמַכְסָה,
וְהָעֵלְיוֹן, מִפְּנֵי שְׂזָכָה בּוֹ.

תוספתא פאה ג הלכה ד

שְׂדֵה שְׂעֵמְרִיָּה מְעַרְבִין, וְעֵמֶר וְשָׂכַח אֶחָד מֵהֶן,
אִין שְׂכָחָה עַד שִׁיעֵמֶר כָּל סְבִיבָיו.
הָעֵמֶר שֶׁכָּנְגְדוּ מוֹכִיחַ.
כִּיצַד?
מִי שֶׁהָיוּ לוֹ עֶשֶׂר שְׂדוֹת שֶׁלְעֵשְׂרָה עֶשְׂרֵה עֶמְרִין,
וְעֵמֶר אֶחָד מֵהֶן לְצַפּוֹן וְלְדָרוֹם וְשָׂכַח,
אִין שְׂכָחָה, מִפְּנֵי שְׁנֵדוֹן בְּמִזְרָח וּבְמַעְרָב.

תוספתא פאה ג הלכה ה

שְׁתֵּי כְּרִיכוֹת הַמְּבַדְלוֹת זֶה מִזֶּה, שְׂכָחָה.
שְׁלֹשׁ, אֵין שְׂכָחָה.
שְׁנֵי עֶמְרִין הַמְּבַדְלִין זֶה מִזֶּה, שְׂכָחָה,
שְׁלֹשָׁה, אֵין שְׂכָחָה;
שְׁתֵּי גִפְנִים הַמְּבַדְלוֹת זֶה מִזֶּה, שְׂכָחָה,
שְׁלֹשָׁה, אֵין שְׂכָחָה.
שְׁנֵי גִרְגְרִין, פָּרֹט,
שְׁלֹשָׁה, אֵין פָּרֹט.
שְׁתֵּי שְׂבָלִין הַמְּטָלוֹת פְּדֵרְפֹן, לָקֹט,
שְׁלֹשׁ, אֵין לָקֹט.
אֵלוֹ דְּבָרֵי בֵּית הַלֵּל.

רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר:
חֲנֻנְיָהּ בֶּן אַחֵי רַבִּי יוֹשֻׁעַ אוֹמֵר:
כָּל שְׂבָאֵת רְשׁוֹת עֲנִי לְאַמְצָע, כְּגוֹן הַתְּבוּאָה וְהַפָּרֹם,
אֵין מְצַטְרָפִין.
וְכָל שְׂלֵא בְּאֵת רְשׁוֹת עֲנִי לְאַמְצָע כְּגוֹן פְּרוֹת הָאֵילָן
הֲרִי אֵלוֹ מְצַטְרָפִין.
אֵימְתִי אָמְרוּ קָמָה מְצַלֵּת אֵת הָעֹמֵר?
בְּזִמְן שְׂלֵא נְטִלָה מִבֵּינֵתִים.
הָא אִם נְטִלָה מִבֵּינֵתִים, הֲרִי זֶה אֵין מְצַלֵּת.

קָמַת חֲבָרוֹ מְצַלֵּת עַל שְׁלוֹ,
שְׁלַחֲטִין עַל שְׁלִישְׁעוֹרִין,
שְׁלִישְׁכָרִי עַל שְׁלִישְׁרָאֵל.
דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר.
וְחֻכְמִים אוֹמְרִים:
אֵין מְצַלֵּת אֶלָּא עַל שְׁלוֹ וּמִמֵּין עַל מֵינוֹ.

תוספתא פאה פרק ג הלכה ו

רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר:
כִּשְׁמֵם שְׁהַקָּמָה מְצַלֵּת אֵת הָעֹמֵר,
כִּךְ הָעֹמֵר מְצַלֵּל אֵת הַקָּמָה.
וְדִין הוּא:
מָה, אִם קָמָה, שְׁהוֹרַע כֹּחַ בְּעַל הַבַּיִת⁷ בָּהּ,

⁷ בְּעַל הַבַּיִת. תיקון המוצע על ידי ליברמן. בכל כתבי היד, "עני", והר"ש כתב שהוא שיבוש. וכן להלן.

הרי היא מצלת את העמר;
עמר, שיפה כח בעל הבית בו,
אינו דין שיציל את הקמה?
אמר לו:
רבי! מה לקמה שמצלת את העמר,
שהרי יפה כח בעל הבית בו,
יציל את הקמה,
שהרי יפה כח בעל הבית בה?

תוספתא פאה פרק ג הלכה ז

יפה כח עני בקמה יתר מבעמר,
ובעמר יותר מבקמה,
שהקמה יש לה לקט שכחה ופאה,
מה שאין פן בעמר.

והעמר שאין בו סאתים ושכחו,
הרי זה שכחה, עד שיהא בו סאתים.

תוספתא פאה פרק ג הלכה ח

החותר פריכות ועתיד לעמרן,
וכן אגיד י השום ואגדות השום והבצלים,
אין להן שכחה.
המעמר מפני דלוקה ומפני אמת המים,
אין להן שכחה, מפני שעתידי לבחון.

מעשה בחסיד אחד ששכח עמר בתוך שדהו, ואמר לבנו:
"צא והקרב עלי פר לעולה ופר לשלמים!"
אמר לו:

"אבא! מה ראית לשמח במצוה זו,
מכל מצוות האמורות בתורה?"
אמר לו:

"כל מצוות שבתורה, נתן לנו המקום לדעתנו.
זו, שלא לדעתנו.
שאלו עשינוה ברצון לפני המקום,
לא באת מצוה זו לדינו!"

אמר לו:

"הרי הוא אומר:

(דברים כד, ט) "כי תקצר קצירך בשדך, ושכחת עמר בשדה, לא תשוב לקחתו.

לגר, ליתום, ולא למנה יהיה,

למען יברכך יי אלהיך בכל מעשה ידיך."

קבע לו הפתוב ברכה.

והלא דברים קל וחמר?

מה, אם מי שלא נתפנו לזכות, וזכה,

מעלין עליו פאלו זכה,

המתפנו לזכות וזכה,

על אחת כמה וכמה!"

פיוצא בו:

(ויקרא ה, יז-יח) "ואם נפש פי תחטא ועשתה אחת מכל מצות יי אשר לא תעשינה,

ולא ידע ואשם ונשא עונו.

והביא איל תמים מן הצאן בערךך לאשם אל הכהן,

וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג והוא לא ידע, ונסלח לו."

והלא דברים קל וחמר?

מה, אם מי שלא נתפנו לחטא וחטא,

מעלין עליו פאלו חטא,

המתפנו לחטא וחטא,

על אחת כמה וכמה!

תוספתא פאה פרק ג הלכה ט

כל הזית שיש לו שם בשדה, כזית נטופה בשעתו,

שכחו, אין שכחה.

במה דברים אמורים?

בזמן שלא התחיל בו;

אבל אם התחיל בו ושכחו

הרי זו שכחה, עד שיהא בו סאתים.

תוספתא פאה פרק ג הלכה י

הזית שהוא עומד על שלש שורות שלשני מלבנין ושכחו,

אין שכחה.

במה דברים אמורים? בזמן שאין מפירו,

אבל בזמן שמפירו,

רץ אחריו ונוטלו, אפלו מאה אמה.

תוספתא פאה פרק ג הלכה יא

המפקיר את פרמו,
עשירין נוטלין את האשכולות,
ועניים נוטלין את האשכולות ואת העוללות.
אי זו היא עוללת?
כל שאין לה לא כתר ולא נטר.
יש לה כתר ואין לה נטר,
נטר ואין לה כתר,
הרי היא שלבעל הבית,
ואם לאו, הרי היא שלעניים.
אי זהו כתר?
פסיגין המחברות בשזרה זו על גבי זו;
נטר?
ענבים המחברות בשזרה ויורדות.

תוספתא פאה פרק ג הלכה יב

גוי שמכר פרמו לישראל לבצר, חיב בעוללות,
וישראל שמכר פרמו לגוי לבצר, פטור מן העוללות.
ישראל וגוי שהיו שותפין בכרם,
חלקו שלישראל חיב, שלגוי פטור.

רבי שמעון אומר:
ישראל וגוי שהיו שותפין בכרם,
פטור מן העוללות.

תוספתא פאה פרק ג הלכה יג

המקדיש את פרמו,
לא יקדיש את העוללות,
שאינו אדם מקדיש דבר שאינו שלו.

תוספתא פאה פרק ג הלכה יד

בְּן לֹוִי שְׁנַתְּמַנּוּ לוֹ עֲנָבִים וְהָיוּ בוֹ עוֹלָלוֹת,
אִינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא שְׁלַעֲנָיִים הֵן.

תוספתא פאה פרק ג הלכה טו

הַנּוֹטֵעַ כְּרָם לְהַקְדִּישׁ,
פְּטוּר מִן הָעֵרְלָה וּמִן הָרִבְעִי,
וְחַיֵּב בְּשִׁבְעֵיט.
מֵאֲמַתֵּי אָדָם רָשִׁי לְבָצָר כְּרָמוֹ?
מִשְׁיִנְדַע הַפְּרִי,
שְׁכָבֵר נִתְחַיֵּב הַפְּרָם בְּגִדוּלֵי עוֹלָלוֹת.

תוספתא פאה פרק ג הלכה טז

אִי זֶה הִיא שְׁכָחָה?
בְּעֵרִיסִין גְּדוּלִים,
כָּל שְׂאִין יָכוֹל לְפָשֵׁט אֶת יָדוֹ וְלִטְלָה.
בְּעֵרִיסִין קִטְנִים,
מִשְׁיִעֵבֵר הֵימְנוּ בְּדָלִית.
וּבְדָקָל,
מִשְׁיִרְד מְמַנּוּ.
וּשְׂאָר כָּל הָאֵילָן,
מִשְׁיִפְנֵה וְיַלְדָּ לֹו.
בְּמָה דְבָרִים אָמורים?
בְּזִמְן שְׁלֵא הִתְחִיל בוֹ,
אֲבָל אִם הִתְחִיל בוֹ וּשְׁכָחוּ,
אִין שְׁכָחָה עַד שְׁיִבְצָר אֶת כָּל סְבִיבָיו.

תוספתא מסכת פאה (ליברמן)
פרק ד

תוספתא פאה פרק ד הלכה א

רבי יהודה אומר:
מקום שדורכין את העוללות, נאמן עני לומר:
"זין זה, עוללות הוא."
"לקט זה, לקטתיו אני ואחי וקרובי."
אבל אין נאמן לומר:
"מפלוגי גוי לקחתי, מאיש פלוגי כותי לקחתי."
עניי כותים פעניי ישראל,
אבל עניי גוים, אין מאמינים להם בכל דבר.

תוספתא פאה פרק ד הלכה ב

אין פוחתין לעני בפשעת מעשר עני מחצי קב חטין או קב שעורין.
במה דברים אמורים? על הגרן,
אבל מתוך ביתו, נותן כל שהוא ואינו חושש.
ושאר מתנות פהנה ולויה,
נותן כל שהוא ואינו חושש.
רצה, מציל מחצה ונותן מחצה.
אבה יוסה בן דוסתאי אומר משם רבי ליעזר:
רצה, נותן לפניהם שליש, ומניח שתי ידות לקרוביו.

תוספתא פאה פרק ד הלכה ג

פהנים ולוים שהיו עומדים על הגרן,
ובאו פהנים אחרים ועמדו,
אין כלין להוציא מידן.

אמר רבן שמעון בן גמליאל:
נהגו פהנים עין יפה,
שלא להוציא את אחיהם ריקנין,
אבל מקמצין ונותנין להם.

רבי שמעון בן לעזר אומר:
אם באו עד שלא תחזור חלילה,

עומדין על העקוב⁸ ונוטלין.

תוספתא פאה פרק ד הלכה ד

נשים ועבדים, אין חולקין להם על הגרן,
אבל נותנין להם חליו מתקנין⁹ לישם טובה.

תוספתא פאה פרק ד הלכה ה

רבן שמעון בן גמליאל אומר:
כשם שהתרומה חזקה לפהנה בחלוק גרנות,
כך מעשר ראשון חזקה ללוים בחלוק גרנות.
החולק בבית דין, אין לו חזקה לפהנה.

תוספתא פאה פרק ד הלכה ו

שתי חזקות לפהנה בארץ ישראל:
נשיאות כפים וחלוק גרנות.
ובסוריא, עד מקום ששליח חדש מגיע¹⁰,
לנשיאות כפים, אבל לא לחלוק גרנות.
ובבל כסוריה.

רבי שמעון בן לעזר אומר:
אף באלקסנדריה בראשונה¹¹,
כשהיה שם בית דין.

תוספתא פאה פרק ד הלכה ז

⁸ העקוב. בתור שאחר כך, כלומר בסבב החוזר של החלוקה לפי השיעור לכל אחד. פירוש אחר, על פי הסורית: שפת הגורן.

⁹ חליו מתקנין. כך בכתב יד ערפורט.

¹⁰ עד מקום ששליח חדש מגיע. בירושלמי מפרש "עד נמרין".

¹¹ באלקסנדריה בראשונה. עד דיכוי מרד התפוצות על ידי טריינוס, בו חרבה הקהילה היהודית באלכסנדריה.

חֹמֶר בְּקִדְשֵׁי מִקְדָּשׁ שְׂאִין בְּקִדְשֵׁי הַגְּבוּל,
וּבְקִדְשֵׁי הַגְּבוּל שְׂאִין בְּקִדְשֵׁי מִקְדָּשׁ.
קִדְשֵׁי הַגְּבוּל,
קְטָנִים חֹלְקִין בָּהֶן, וְטֵמְאִים חֹלְקִין בָּהֶן,
וְחֹלְקִין אוֹתָן בְּטֵמְאָה, וְשׂוֹקְלִין מִנָּה כְּנֹגֵד מִנָּה.
קִדְשֵׁי מִקְדָּשׁ,
חִיבִין בְּאַחֲרֵייתָן לְטַפֵּל בָּהֶן וּלְהֵבִיא לְבֵית הַבְּחִירָה.
קִדְשֵׁי הַגְּבוּל,
נוֹתְנִין לְכָל חֵבֵר.
קִדְשֵׁי מִקְדָּשׁ,
אִין נוֹתְנִין אֶלָּא לְאֲנָשֵׁי מִשְׁמֵר בְּלִבָּד.

תוספתא פאה פרק ד הלכה ח

אִין פּוֹחֲתִין לְעֵנֵי הָעוֹבֵר מִמְּקוֹם לְמְקוֹם,
מִפְּכָר בְּפִגְדִּיּוֹן, מֵאַרְבַּע סָאִין בְּסֻלַּע.
לֹא, נוֹתְנִין לוֹ פְּרֻנְסַת לִינָה, שְׂמֹן וְקִטְנִית.
שֶׁבֶת, נוֹתְנִין לוֹ מְזוֹן שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת,
שְׂמֹן וְקִטְנִית, דָּג וְיֶרֶק.
בְּמָה דְבָרִים אָמֹרִים?
בְּזֵמַן שְׂאִין מְכִירִין אוֹתוֹ,
אֲבָל בְּזֵמַן שְׂמִכְרִין אוֹתוֹ,
אֵף מְכַסִּין אוֹתוֹ.
הִיא מְסַבֵּב עַל הַפְּתָחִים,
אִין נִזְקָקִין לוֹ לְכָל דְּבָר.

תוספתא פאה פרק ד הלכה ט

תְּמַחֲוֵי, כָּל הַיּוֹם;
קִפָּה, מְעַרְבֵי שֶׁבֶת לְעַרְבֵי שֶׁבֶת.
תְּמַחֲוֵי, לְכָל אֶדָם;
קִפָּה, לְעֵנֵי אוֹתָהּ הָעִיר.
אִם שָׁהָא שְׁם שְׁלֹשִׁים יוֹם,
הָרִי הוּא כְּאֲנָשֵׁי הָעִיר לְקִפָּה,
וְלְכִסּוֹת, וְשִׁשָּׁה חֲדָשִׁים;

לְפָסֵי הָעִיר¹², שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ.

תוספתא פאה פרק ד הלכה י

עָנִי שָׁנַתְּ פְּרוּטָה לְקַפָּה וּפְרוּסָה לְתַמְחוּי,
מִקְבְּלֵינ אֹתָן מִמֶּנּוּ.
אִם לֹא נָתַן, אֵין מְחַיְבִין אוֹתוֹ לָתֵן.
נָתַנוּ לוֹ חֲדָשִׁים, וְהַחֲזִיר לָהֶן שְׁחָקִיו,
מִקְבְּלֵינ אֹתוֹ מִמֶּנּוּ.
אִם לֹא נָתַן, אֵין מְחַיְבִין אוֹתוֹ לָתֵן.
הָיָה מְשַׁתְּמֵשׁ בְּכָלִי מֵילָת¹³,
נוֹתְנִין לוֹ כְּלֵי מֵילָת;
מְעָה¹⁴, נוֹתְנִין לוֹ מְעָה;
עֶסָה, נוֹתְנִין לוֹ עֶסָה;
פֶּת, נוֹתְנִין לוֹ פֶּת;
לְהַאֲכִילוֹ בְּתוֹךְ פִּי, מֵאֲכִילֵינ אוֹתוֹ בְּתוֹךְ פִּי, שְׁנֹאֲמַר:
(דברים טו, י) "דֵּי מַחְסָרוֹ אֲשֶׁר יַחְסֵר לוֹ", אֶפְלוּ עֶבֶד, אֶפְלוּ סוֹס.
"לוֹ", זֶה אֲשֶׁה, שְׁנֹאֲמַר (בראשית ב, יח) "אֲעֲשֶׂה לוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ."

מְעֲשֶׂה בְּהִלּוֹל הַזֶּקֶן,
שְׁלֶקַח לְעַנֵּי אֶחָד בֶּן טוֹבִים סוֹס, שְׁהֵיָה מְתַעַמֵל בּוֹ,
וְעֶבֶד, שְׁהֵיָה מְשַׁמְשׁוֹ.
שׁוֹב מְעֲשֶׂה בְּאֲנָשֵׁי הַגְּלִיל,
שְׁהֵיוּ מְעַלְוֵי לְזֶקֶן אֶחָד לְטָרָא בְּשָׂר בְּצַפּוֹרֵי¹⁵ בְּכָל יוֹם.

תוספתא פאה פרק ד הלכה יא

הָיָה מְשַׁתְּמֵשׁ בְּכָלִי זָהָב,
מוֹכְרֵן וּמְשַׁתְּמֵשׁ בְּכָלִי כֶסֶף,
בְּכָלִי כֶסֶף,
מוֹכְרֵן וּמְשַׁתְּמֵשׁ בְּכָלִי נְחֹשֶׁת;
בְּכָלִי נְחֹשֶׁת,

¹² לְפָסֵי הָעִיר. כך בכתב יד ערפורט, ופירושו למסי העיר. בכתב יד וינה "לעני העיר".

¹³ כְּלֵי מֵילָת. מן היווניות mallos, צמר דק ונקי.

¹⁴ מְעָה. גרעין.

¹⁵ בְּצַפּוֹרֵי. במשקל ליטרא של ציפורי.

מוכרן ומשתמש בכלי זכוכית.

אמר:

משפחת בית נבלטה¹⁶ היתה בירושלים,
והיתה מתיחסת עם בני ארנון היבוסים.
העלו להם חכמים שלש מאות שקלי זהב,
ולא רצו להוציאן חוץ מירושלים.

תוספתא פאה פרק ד הלכה יב

האמר "איני מתפרנס משלאחרים",
שוקדין עליו ומפרנסין אותו,
ונותנין לו לשם מלנה, וחוזרין ונותנין לו לשם מתנה.
דברי רבי מאיר.

וחכמים אמרים:
נותנין לו לשם מתנה,
וחוזרין ונותנין לו לשם מלנה.

רבי שמעון אמר:
אמרין לו "הבא משכון!"
כדי לגוס את דעתו.

תוספתא פאה פרק ד הלכה יג

האמר "איני מתפרנס משל עצמי",
שוקדין עליו ומפרנסין אותו,
נותנין לו לשם מתנה,
וחוזרין ונותנין לו לשם מלנה.

תוספתא פאה פרק ד הלכה יד

המסמא את עינו¹⁷,
והמצבה את כרסו,

¹⁶ נבלטה. כנראה קשורה לעיר נבלט שביהודה (נחמיה יא, לד).
¹⁷ המסמא את עינו. העושה את עצמו כאילו הוא סומא. וכן השאר.

והמעֵבֶה אֶת שׁוֹקִיו,
אֵין נִפְטָר מִן הָעוֹלָם עַד שֶׁיֵּהָא לּוֹ כֶּךָ.

תוספתא פאה פרק ד הלכה טו

גִּבְיֵי צְדָקָה, אֵין רִשְׁאֵין לְפָרֵשׁ¹⁸ זֶה מִזָּה,
אֶפְלוּ נָתַן לּוֹ חֲבָרוּ מְעוֹת שֶׁהוּא חָיֵב לּוֹ,
אֶפְלוּ מִצָּא מְעוֹת בְּדַרְךְ, אֵינוּ רִשִׁי לְטָלוֹ, שְׁנֹאֲמַר:
(במדבר לב,כב) "וְהֵייתֶם נִקְיִים מִיּוֹמֵי שְׂרָאֵל",
אֶבֶל פּוֹרְשֵׁין זֶה מִזָּה לְתוֹךְ חֲצָר אוֹ לְתוֹךְ חֲנוּת וְגוֹבֵין.

תוספתא פאה פרק ד הלכה טז

מִעֲשֵׂר שְׁנֵי,
אֵין גּוֹבֵין מִמֶּנּוּ מְלֻוֹה וְחוֹב,
וְאֵין מְשַׁלְּמִין מִמֶּנּוּ אֶת הַגְּמוּלָיו¹⁹,
וְאֵין פּוֹדִין בּוֹ שְׁבוּיִין,
וְאֵין עוֹשִׂין בּוֹ שׁוֹשְׁבֵינּוֹת,
וְאֵין נוֹתְנִין הַיָּמָנוּ דְּבָר לְצְדָקָה.
אֶבֶל מְשַׁלְּחִין הַיָּמָנוּ דְּבָר שְׁלֵגְמִילוֹת חֲסָדִים, וְצָרִיךְ לְהוֹדִיעַ,
וְנוֹתְנִין אוֹתוֹ לְחֲבֵר עֵיר בְּטוֹבָה.

תוספתא פאה פרק ד הלכה יז

אָמַר לְתוֹ, וְנָתַן,
נוֹתְנִין לּוֹ שְׂכָר אֲמִירָה וְשְׂכָר מַעֲשָׂה.
אָמַר לְתוֹ, וְלֹא הִסְפִּיק בְּיָדוֹ לְתוֹ,
נוֹתְנִין לּוֹ שְׂכָר אֲמִירָה כְּשֶׁשְׂכָר מַעֲשָׂה.
לֹא אָמַר לְתוֹ, אֶבֶל אָמַר לְאַחֲרֵים "תָּנוּ!"
נוֹתְנִין לּוֹ שְׂכָר עַל כֶּךָ, שְׁנֹאֲמַר:
(דברים טו,י) "כִּי בְגַלְל הַדְּבָר הַזֶּה יִבְרַכְךָ יי אֱלֹהֶיךָ".
לֹא אָמַר לְאַחֲרֵים "תָּנוּ!" אֶבֶל מְנִיחַ לּוֹ בְּדַבְּרֵים טוֹבִים,
מְנִין שְׁנוֹתְנִין לּוֹ שְׂכָר עַל כֶּךָ?
שְׁנֹאֲמַר (דברים טו,י) "כִּי בְגַלְל הַדְּבָר הַזֶּה".

¹⁸ לְפָרֵשׁ. יש גירסה "לפרוט".
¹⁹ הַגְּמוּלָיו. מעשי גמילות חסדים.

תוספתא פאה פרק ד הלכה יח

מעשה במנבו המלך,
שעמד ובזבז אוצרותיו בשני בצרות.
שלו לו אָחיו:
"אבותיך גנזו אוצרות, והוסיפו על שלאבותם,
ואתה עמדת ובזבזת את כל אוצרותיך, שלך ושל אבותיך!"
אמר להם:
"אבותי גנזו אוצרות למטה,
ואני גנזתי למעלה, שנאמר:
(תהלים פה, יב) "אמת מארץ תצמח, וצדק משמים נשקף."
אבותי גנזו אוצרות, מקום שהיד שולטת בו,
ואני גנזתי מקום שאין היד שולטת בו, שנאמר:
(תהלים פט, טו) "צדק ומשפט מכון כסאך, חסד ואמת יקדמו פניך."
אבותי גנזו אוצרות שאין עושין פרות,
ואני גנזתי אוצרות שעושין פרות, שנאמר:
(ישעיה ג, י) "אמרו צדיק כי טוב, כי פרי מעלליהם יאכלו."
אבותי גנזו אוצרות מִמון,
ואני גנזתי אוצרות שלנפשות, שנאמר:
(משלי יא, ל) "פרי צדיק יעץ חיים, ולקח נפשות חכם."
אבותי גנזו אוצרות לאחרים,
ואני גנזתי לעצמי, שנאמר:
(דברים כד, יג) "ולך תהנה צדקה לפני יי אלהיך."
אבותי גנזו אוצרות בעולם הזה,
ואני גנזתי לעצמי לעולם הבא, שנאמר:
(ישעיה נח, י) "והלך לפניך צדקך".

תוספתא פאה פרק ד הלכה יט

צדקה וגמילות חסדים שקולין כנגד כל מצוות שבתורה,
אלא שהצדקה בחיים,
גמילות חסדים בחיים ובמתים;
צדקה בעניים,
גמילות חסדים בעניים ובעשירים;
צדקה בממונו,
גמילות חסדים בממונו ובגופו.

תוספתא פאה פרק ד הלכה כ

אמר רבי יהושע בן קרחה:
מנין שכל המעלים עיניו מן הצדקה, כאלו עובד עבודה זרה?
שנאמר (דברים טו, ט) "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר",
ולהלן הוא אומר: (דברים יג, ד)
"יצאו אנשים בני בליעל מקרבך, ונדיחו את ישבי עירם לאמר:
גלכה ונעבדה אלהים אחרים".
מה בליעל האמור להלן, עבודה זרה,
אף בליעל האמור פן, עבודה זרה.

תוספתא פאה פרק ד הלכה כא

אמר רבי לעזר בי רבי יוסה:
מנין שהצדקה וגמילות חסדים שלום גדול,
ופרקליט גדול בין ישראל לאביהם שבשמים?
שנאמר:
(ירמיה טו, ה) "כי כה אמר יי:
אל תבוא בית מרזח, ואל תלך לספוד, ואל תגד להם,
כי אספתי את שלומי מאת העם הזה, נאם יי,
את החסד ואת הרחמים."
"חסד", זו גמילות חסדים;
"הרחמים", זו צדקה.
מלמד שהצדקה וגמילות חסדים שלום גדול בין ישראל לאביהם שבשמים.

תוספתא מסכת דמאי (ליברמן)
פרק א

תוספתא דמאי פרק א הלכה א

הקלין שבדמי, השיתין והרימין¹ והחזרדיו.
חזקתו בכל מקום, פטורין,
ואם היו משתמריין, תיבין.
אם פקס על שדהו, פטורין.

רבי יוסה אומר:
שיתין שבצפורין תיבות, מפני שהן משתמרות.

רבי יוסי ברבי יהודה אומר:
הנובלות שנמכרות עם התמרים תיבות.

וחכמים אומרים:
עד שלא טילו שאור, פטורות;
משטיילו שאור, תיבות.

תוספתא דמאי פרק א הלכה ב

בראשונה היה חמץ שביהודה פטור,
מפני שחזקתו מן התמד.
עכשו שחזקתו מן היין, תיב.

תוספתא דמאי פרק א הלכה ג

---

¹ הרימין. ליברמן מתקן "הדימין" מין סנה המגדל פרי גרוע.

הַבְּכוֹרוֹת² וְהַסְּפֹת³,
בְּגִנָּה, חֵיבוֹת, בְּבִקְעָה, פְּטוּרוֹת.
אֵילוּ הֵן הַבְּכוֹרוֹת?
עַד שְׁלֹא יוֹשִׁיבוּ שׁוֹמֵר.
הַסְּפֹת?
מִשְׁיִקְפְּלוּ הַמְּקַצְוֹת⁴.

רַבִּי לְעִי אָמַר מִשֵּׁם רַבִּי לִיעֶזֶר:
הַבְּכוֹרוֹת לְעוֹלָם חֵיבוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְשַׁתְּמְרוֹת.

תוספתא דמאי פרק א הלכה ד

בְּזֵיב עֲצָמָה פְּטוּרָה מִן דָּמִי.
חֲזַקת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, חֵיב,
עַד שֶׁיִּנְדַע שֶׁהוּא פְּטוּר.
חֲזַקת חוּצָה לְאֶרֶץ, פְּטוּר,
עַד שֶׁיִּנְדַע שֶׁהוּא חֵיב.
חֲזַקת בְּעֵלֵי בְּתֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּסוּרֵיָא,
אִין מְפָרִישִׁין עֲלֵיהֶן דָּמִי,
וְאִם בְּיָדוּעַ שָׂרֵב הַפְּרוֹת שְׁלֵהֶן,
הָרִי אֵילוּ חֵיבִין.
אָמַר "שְׁלֵי הֵן", חֵיב לְעֵשֶׂר;
"מְעַשְׂרִין", נֶאֱמַן,
שֶׁהֵפֶה שְׁאֶסֶר, הוּא הֵפֶה שֶׁהִתִּיר.

תוספתא דמאי פרק א הלכה ה

הִזָּה מוֹכֵר פְּרוֹת בְּשָׁנַת מְעַשֵּׂר שְׁנִי, וְאָמַר:
"שְׁלֵמְעֵשֶׂר שְׁנֵי הֵן", נֶאֱמַן.

תוספתא דמאי פרק א הלכה ו

² בְּכוֹרוֹת. התאנים הראשונות להבשיל, והן מעטות.

³ הַסְּפֹת. התאנים המאחרות להבשיל.

⁴ הַמְּקַצְוֹת. שני פירושים: א. אולר מתקפל שבו חותכים את עוקצי התאנים. ב. מחצלאות שעליהן מייבשים את התאנים.

הָיָה מוֹכֵר פְּרוֹת בְּשָׁנַת מַעֲשֵׂר עֲנִי, וְאָמַר:
"שְׁלֹמֵעֵשֶׂר שְׁנֵי הֵן", אִין נְאָמֵן.
הָיָה מוֹכֵר פְּרוֹת בְּשָׁנַת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי, וְאָמַר:
"מַעֲשָׂרִין הֵן", נְאָמֵן,
שֶׁהִפֵּה שְׂאֵסֶר, הוּא הִפֵּה שְׁהֲתִיר.

תוספתא דמאי פרק א הלכה ז

הָיָה מוֹכֵר פְּרוֹת בְּשָׁבִיעִית, וְאָמַר:
"שְׁלֵעָרֵב שְׁבִיעִית הֵן",
חֵיב בַּמַּעֲשֵׂר וְחֵיב בַּבְּעוֹר.

תוספתא דמאי פרק א הלכה ח

הָיָה מוֹכֵר פְּרוֹת בְּעָרֵב שְׁבִיעִית, וְאָמַר:
"שְׁלֹמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית הֵן",
פְּטוֹר מִן הַמַּעֲשֵׂר וּפְטוֹר מִן הַבְּעוֹר,
שְׁכָל שְׁשִׁיתִיקְתּוּ פְּטוֹרָה, נְאָמֵן לְהַחְמִיר,
לְפִיכֵךְ פְּרוֹשׁוֹ לְהַקֵּל, פְּטוֹר.

תוספתא דמאי פרק א הלכה ט

פְּרוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שָׁרְבוּ עַל פְּרוֹת חוּצָה לְאֶרֶץ,
חֵיבִין.
פְּרוֹת חוּצָה לְאֶרֶץ שָׁרְבוּ עַל פְּרוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
הָרִי אֵלּוּ פְּטוֹרִין.
דְּבַרֵי רַבִּי מֵאִיר.

וְחֻמֵּי אֹמְרִים:
אִף דְּבָרִים הִתְדִירִין, כְּגוֹן הָאָגוּזִין וְדַרְמִסְקָנִיּוֹת⁵ וּפְסִילָיָה⁶ וּפְסִדְקָאוֹת⁷,
פְּטוֹרִין,

⁵ דַּרְמִסְקָנִיּוֹת. שזיפים ממין שמוצאו בסביבות דמשק.

⁶ פְּסִילָיָה. מין פול (מן היוונית phaselos).

⁷ פְּסִדְקָאוֹת. פיסטוק חלבי. בכתב היד "פסלקאות".

ושאָר פֿל הדְבָרִים חֵיבִין.

אָמר רבי:

נְרָאִין דְבָרֵי רַבֵּי מְאִיר בְּדָבָר שְׂאִינוּ קְבוּעַ,
וְדְבָרֵי חֲכָמִים בְּדָבָר הַקְּבוּעַ.

תוספתא דמאי פרק א הלכה י

הלוקח מן החמרת⁸ בצור ומן המוגרות⁹ בצידון¹⁰,
פטור מן המוגרות בצור,
ומן החמרת בצידון, חייב.

רבי יוסה בֵּי רַבֵּי יְהוּדָה אָמַר:
הלוקח מן המוגרות בצור, פטור,
ואין צריך לומר מן החמרת מחמיר אחד בצור, חייב.

רבי יהודה אָמַר:
חמרת היוקדת לכזיב,
חייבת, מפני שחזקתה מן הגליל.

וחכמים אומרים:
הרי היא בחזקתה,
פטורה, עד שתודע לך מהיכן הוא.

תוספתא דמאי פרק א הלכה יא

הלוקח מן הספינה בִּיפוֹ, ומן הספינה בקיסרי, חייב.

רבי יהודה אָמַר:
כפת הישוב וכפת אנטטיפטרס¹¹ ושוק שלפטרס¹².

---

⁸ חמרת. שיירה של חמרים.

⁹ מוגרות. מחסני מזון.

¹⁰ צידון. צידון.

¹¹ וכפת אנטטיפטרס. כיפת העיר אנטטיפטרס, אוצר התבואה של העיר,
הבנוי בצורת כיפה.

בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ דְמִי, מִפְּנֵי שְׁחִזְקָתוֹ מֵהַר הַמֶּלֶךְ.¹³
עֲכָשׂוּ רַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ:
כָּל עֵירוֹת הַכּוֹתִים שְׁעַל יַד הַדֶּרֶךְ,
כְּגוֹן הַתְּבוּאָה וְהַקְטָנִית שְׁלֵהוּ דְמִי,
מִפְּנֵי שְׁחִזְקָתוֹ מֵהַר הַמֶּלֶךְ,
שֶׁהוּ מְשַׁתְּמָשִׁין בִּיהוּדָה.
וּשְׂאָר כָּל פְּרוּתֵיהוּ, וְדִי.

תוספתא דמאי פרק א הלכה יב

אוֹצֵר שְׂיִשְׂרָאֵל וְגוֹיִם מְטִילִין לְתוֹכוֹ,
אִם רַב גּוֹיִם, וְדִי,
וְאִם רַב יִשְׂרָאֵל, דְּמִי,
מִחֲצָה עַל מִחֲצָה, וְדִי.
דְּבַרֵי רַבֵּי מְאִיר.

וְחֻקִּים אוֹמְרִים:
אִפְלוּ כָּלוּ גּוֹיִם, וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד מְטִיל לְתוֹכוֹ, דְּמִי.

תוספתא דמאי פרק א הלכה יג

אָמַר רַבֵּי יוֹסֵה:
בְּמִי דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּאוֹצֵר שְׁלִיחִיד.
אֲבָל בְּאוֹצֵר שְׁלִמְלָכִים, הוֹלְכִין אַחַר הָרַב.

אָמַר רַבֵּי יְהוּדָה¹⁴:
בְּמִי דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּאוֹצֵר שְׁלִיִּשְׂרָאֵל וְגוֹיִם.
אֲבָל אוֹצֵר יִשְׂרָאֵל וְכוּתִין, הוֹלְכִין אַחַר הָרַב.
אָמְרוּ לוֹ:
אַחַר שְׁהוּרִית לָנוּ עַל אוֹצֵר שְׁלִיִּבְנָה שְׁלִפְנֵים מִן הַחוּמָה,
שֶׁהוּא דְּמִי, וְהִנֵּה רַבּוֹ כּוֹתִים,
אֲבָל אוֹצֵר שְׁמְטִילִין בוֹ מִחוּצָה לְאַרְץ לְאַרְץ,

¹² וְשׁוֹק שְׁלִפְטָרוֹס. כְּנֵרָא לִיד אַנְטִיפְטְרוֹס, בִּיהוּדָה, סְמוּךְ לְאַרְץ
הַכּוֹתִים, הַשׁוּמְרוֹנִים.

¹³ הַר הַמֶּלֶךְ. הַר יְרוּשָׁלַיִם.

¹⁴ רַבֵּי יְהוּדָה. חֶשֶׁב בְּהַתְּחִלָּה שְׁכוֹתִים כִּישְׂרָאֵל לְעַנְיִין מַעֲשָׂרוֹת, וְחָזַר בוֹ
וְחֶשֶׁב כְּגוֹיִם.

כָּגוֹן אוֹצְרָה שֶׁל רֶגֶב,
חֵיב לְפִי חֹשְׁבוֹן.

תוספתא דמאי פרק א הלכה יד

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קַבּוּסִי:

כָּל יָמֵי הַיִּיטִי קוֹרֵא הַמִּקְרָא הַזֶּה:
(במדבר יט, ט) "וְהִזָּה הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא",
וְלֹא מִצְאָתִיו אֶלָּא בְּאוֹצֵר שְׁלִיבָנָה.
וּמְאוֹצְרָה שְׁלִיבָנָה לְמַדְתִּי,
שֶׁטָּהוֹר אֶחָד מִזֶּה אֶפְלוּ עַל מֵאָה טִמְאִים.

תוספתא דמאי פרק א הלכה טו

הַלּוֹקֵחַ פְּרוֹת לְאֶכִילָהּ, וְנִמְלֵךְ לְמִכְרוֹ,
לֹא יִמְכְּרֶם לְגוֹי,
וְלֹא יֵאָכִילֵם לְבֵהֶמַת אַחֲרִים,
וְלֹא לְבֵהֶמַת עֲצָמוֹ,
אֶלָּא אִם בֶּן עֶשֶׂר.

תוספתא דמאי פרק א הלכה טז

כִּיּוֹצֵא בּוֹ,
מִי שֶׁנִּפְלוּ לוֹ פְּרוֹת בִּירוּשָׁה, אוֹ שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ בְּמִתְּנָה,
לֹא יִמְכְּרֶם לְגוֹי,
וְלֹא יֵאָכִילֵם לְבֵהֶמַת אַחֲרִים,
וְלֹא לְבֵהֶמַת עֲצָמוֹ,
אֶלָּא אִם בֶּן עֶשֶׂר.

תוספתא דמאי פרק א הלכה יז

לוֹקְחִין שְׂדֵה זְרוּעָה מִן הַגּוֹי,

בין משַׁמְחָה ובין עד לא צְמַחָה.
וכן מיִשְׂרָאֵל בְּמוֹצְאֵי שְׁבִיעִית,
בין משַׁמְחָה ובין עד לא צְמַחָה,
ואיננו חוֹשֵׁשׁ.

תוספתא דמאי פרק א הלכה יח

לוקחין זֶרַע,
אָחַד דְּבַר שְׁזַרְעוּ כְּלֵה, ואָחַד דְּבַר שְׂאִין זֶרַעוּ כְּלֵה
אֵין זֶרַעִין אֶת הַטָּבֵל
ואֵין מְחַפִּין אֶת הַטָּבֵל
ואֵין עוֹשִׂין עִם הַגּוֹי בְּטָבֵל
יִשְׂרָאֵל שֶׁשָׂכַח וְזָרַע אֶת הַטָּבֵל,
עַד שֶׁלֹּא צְמַחָה, חֵיב,
מִשַּׁמְחָה, פְּטוּר, שֶׁכֶּבֶר אָבֵד.

תוספתא דמאי פרק א הלכה יט

הלוקח לְבִהמָה לְחֵיָה וְלַעוֹפוֹת, פְּטוּר מִן הַדְּמִי.

תוספתא דמאי פרק א הלכה כ

לֹא יִקְשֹׁר יִשְׂרָאֵל בְּהֶמְתּוֹ אֶצֶל בְּהֶמְתּוֹ שֶׁלְּגוֹי.
אִם הִלָּכָה בְּהֶמְתּוֹ מֵאֵלֶיהָ,
אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְהַחְזִירָהּ.

תוספתא דמאי פרק א הלכה כא

מִשְׁכִּיר יִשְׂרָאֵל בְּהֶמְתּוֹ לְגוֹי,
וּפּוֹסֵק עָמוּ עַל מְנַת שְׁהַגּוֹי זָנָה,
וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יֵאמַר לוֹ:
"כֵּךְ וְכֵךְ שְׁעוֹרִין תְּהֵא מְטִיל לְפָנֶיהָ",
"כֵּךְ וְכֵךְ עָמִיר תְּהֵא מְטִיל".

תוספתא דמאי פרק א הלכה כב

גוי שאמר לישראל:
"תן שמן על גבי מִכְתִּי!"
בִּוּדִי, אָסוּר, וּבְדָמִי, מִתֵּר.
נָפַל עַל גְּבִי בְּשָׂרוֹ, מִשְׁפָּשְׁפוֹ וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ.

תוספתא דמאי פרק א הלכה כג

גוי שנתן שמן על גבי טבִּלָּה שְׁלִישִׁישׁ לְהַתְעַגֵּל עָלֶיהָ,
מִשְׁעָמֵד, מִתֵּר לְיִשְׂרָאֵל לֵישֵׁב אַחֲרָיו.

תוספתא דמאי פרק א הלכה כד

הַלּוֹקֵחַ יֵינן לְתוֹךְ הַמּוֹרִיס¹⁵,
וְיֵינן לַעֲשׂוֹת אֵילָנִית¹⁶ וְכַרְשִׁינִין¹⁷ לַעֲשׂוֹתוֹן טְחִינִין¹⁸
חֵיב בְּדָמִי, וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר בִּוּדִי.
הֵן עֲצָמוֹן פְּטוּרִין מִן הַדָּמִי.
הַלּוֹקֵחַ יֵינן וְשָׁמֶן לְתוֹךְ עַל גְּבִי חֲטָטִין¹⁹,
וְכַרְשִׁינִין לַעֲשׂוֹתוֹן טְחִינִין,
חֵיב בְּדָמִי.
וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְעָזָר פּוֹטֵר.

וְכֵן הָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְעָזָר אוֹמֵר:
הַלּוֹקֵחַ כַּרְשִׁינִין לַעֲשׂוֹתוֹן טְחִינִין,
פְּטוּר מִן הַדָּמִי.

¹⁵ הַמּוֹרִיס. לטינית, ציר של דגים מלוח מעורב ביין, muries, שהיה רוטב יקר בתקופה הרומית.

¹⁶ אֵילָנִית. מן היוונית oinanthis, יין מעורב בשמן.

¹⁷ כַּרְשִׁינִין. פולים שחורים, Vicia ervilia.

¹⁸ טְחִינִין. גרגרים כתושים לקמח.

¹⁹ חֲטָטִין. כתם או פצע מגרד בעור. היו מטפלים במשיכת תערובת שמן וחומץ או יין.

תוספתא דמאי פרק א הלכה כה

הלוקח יין לתוך הקלור²⁰,
וקמח לעשותו מלגמא ורטיה²¹,
פטור מן הדמי, וחיב בנדי,
והו עצמן פטורין מן הנדי.
הלוקח קמח לעורות,
פטור מן הדמי, וחיב בנדי,
ושלנדי שנתן לתוכו עורות,
מתר לתן לתוכו עורות אחרים.

תוספתא דמאי פרק א הלכה כו

שמן ערב,
בית שמי מחיבין,
ובית הלל פוטרין.
אמר רבי נתן:
לא היו בית הלל פוטרין
אלא בשלפליטון²² בלבד.

תוספתא דמאי פרק א הלכה כז

אחרים אומרים משום רבי נתן:
מחיבין היו בית הלל בשמן ורד ויריגון²³.

תוספתא דמאי פרק א הלכה כח

תשלומי תרומה,
וחמשה וחמש חמשה,

²⁰ הקלור. משחה לעיניים מן היוונית kollurion.

²¹ מלגמא ורטיה. מלוגמה היא רטיה. יוונית: malagma.

²² פליטון. בלטינית Unguentum foliatum, משחת עלי נרד, שבה בטל השמן ביחס לסממנים.

²³ ויריגון. ואיריגון, ביוונית irinon, שמן שהשרו בה פרחי אירוס.

מוֹתֵר הָעֶמֶר, וְשֵׁתֵי הַלֶּחֶם, וְלֶחֶם הַפָּנִים,
וְשִׁירֵי מִנְחֹת, וְתוֹסֶפֶת הַבְּפוּרִין,
רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשֵּׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן:
בֵּית שְׁמִי מְחִיבִין,
וּבֵית הַלֵּל פּוֹטְרִין,
וְכֵלָם, שְׁקָרָא שֵׁם לְמַעְשָׁר שְׁנֵי שְׁלָהוֹ,
מֵה שְׁעֵשָׂה עָשׂוּי.

תוספתא דמאי פרק א הלכה כט

כִּפְתַּת הַמֶּרְחָץ²⁴ פָּטוּר מִן הַזֵּדִי,
וְאִין צֶרֶךְ לוֹמֵר מִן הַדְּמִי.
רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל:
אִף אִין מְטַמָּא טְמֵאת מִשְׁקָה.
שְׁמֹן שֶׁהִגְרָדִי סֶךְ בְּאַצְבָּעוֹתָיו, חֵיב בְּדְמִי,
שֶׁהִסּוּרֵק נוֹתֵן לְצֶמֶר, פָּטוּר מִן הַדְּמִי.
לְפִיכָךְ, שְׁמֹן שֶׁלְשָׁבִיעֵית נוֹתֵן מִמֶּנּוּ לְגֵרְדִי,
וְאִין נוֹתֵן מִמֶּנּוּ לְסוּרֵק.

תוספתא מסכת דמי (ליברמן)
פרק ב

תוספתא דמאי פרק ב הלכה א

אֲרֵז שְׁבַחֹלֶת אֲנִטְיוֹכְיָה²⁵ מִתֵּר בְּמִקּוּמוֹ²⁶.
רַבִּי לְעֶזֶר בֶּן רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר:
אֲרֵז שְׁבַחֹלֶת אֲנִטְיוֹכְיָה מִתֵּר הוּא עַד בּוֹרוֹ²⁷.

תוספתא דמאי פרק ב הלכה ב

---

²⁴ כִּפְתַּת הַמֶּרְחָץ. שֵׁמֶן שֶׁשָּׂרוּ בּוֹ עֵשֶׂב בְּשֵׁם כֶּפֶה, וְהָיוּ סוֹכִין בּוֹ בַּמֶּרְחָץ.
²⁵ חוֹלֵת אֲנִטְיוֹכְיָה. עֵמֶק אֲנִטְיוֹכְיָה, בְּיוּוֹנִית koile suria.
²⁶ אֲרֵז שְׁבַחֹלֶת אֲנִטְיוֹכְיָה מִתֵּר בְּמִקּוּמוֹ. תִּיקוּן עַל פִּי הִירוּשָׁלַיִם. בַּמִּקּוּר:
"אוֹרֵז בַּמִּקּוּמוֹ מוֹתֵר בַּחוֹלֵת אֲנִטְיוֹכְיָה."
²⁷ בּוֹרוֹ. כְּנֵרָא בִירוּת, מִדְרוּם לַחוֹלֵת אֲנִטְיוֹכְיָה.

הַמְקַבֵּל עָלָיו אַרְבָּעָה דְבָרִים,
מְקַבְּלִים אוֹתוֹ לְהִיּוֹת חֵבֵר:
שְׁלֵא יִתֵּן תְּרוּמָה וּמַעֲשָׂרוֹת לְעַם הָאָרֶץ,
וְשְׁלֵא יַעֲשֶׂה טְהָרוֹת לְעַם הָאָרֶץ,
וְשְׁיֵהָ אוֹכֵל חֶלֶין בְּטַהֲרָה.
הַמְקַבֵּל עָלָיו לְהִיּוֹת נְאֻמָּן,
מְעִשֵׂר אֶת שְׁהוּא אוֹכֵל,
וְאֶת שְׁהוּא מוֹכֵר, וְאֶת שְׁהוּא לוֹקֵחַ,
וְאִין מִתְאַרְח אֶצֶל עַם הָאָרֶץ.
דְּבַרֵי רַבִּי מֵאִיר.

וְחֻכְמִים אוֹמְרִים:
הַמְתְּאַרְח אֶצֶל עַם הָאָרֶץ, נְאֻמָּן.

אָמַר לָהֶם רַבִּי מֵאִיר:
עַל עֲצָמוֹ אֵינּוּ נְאֻמָּן, יֵהָא נְאֻמָּן עָלַי?
אָמְרוּ לוֹ:
מִימֵיהֶם שְׁלִבְעֵלֵי בְּתִים,
לֹא נִמְנָעוּ מִלְּהִיּוֹת אוֹכְלִין זֶה אֶצֶל זֶה,
וְאִף עַל פִּי כּוֹן,
פְּרוּתֵיהֶן שְׁבַתוֹךְ בְּתֵיהֶם מְתַקְנִין.

תוספתא דמאי פרק ב הלכה ג

עַם הָאָרֶץ שְׁקַבֵּל עָלָיו דְּבַר חֵבְרוֹת,
וְנִחְשָׁד עַל דְּבַר אֶחָד, נִחְשָׁד עַל כָּלָּן.
דְּבַרֵי רַבִּי מֵאִיר.

וְחֻכְמִים אוֹמְרִים:
אִין חֲשׂוֹד אֶלָּא עַל אוֹתוֹ דְּבַר בְּלָבָד.

תוספתא דמאי פרק ב הלכה ד

גַּר שְׁקַבֵּל עָלָיו כָּל דְּבַרֵי הַתּוֹרָה,
וְנִחְשָׁד עַל דְּבַר אֶחָד, אֶפְלוּ עַל כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה,
הָרִי הוּא כִּישְׂרָאֵל מִשְׁמַד.

תוספתא דמאי פרק ב הלכה ה

עם הארץ שקבל עליו כל דברי חברות, חוץ מדבר אחד,
אין מקבלין אותו.
גר שקבל עליו כל דברי תורה חוץ מדבר אחד,
אין מקבלין אותו.

רבי יוסי בן רבי יהודה אומר:
אפלו דבר קטן מדקדוקי סופרים.

תוספתא דמאי פרק ב הלכה ו

כהן שקבל עליו כל עבודות פהנה, חוץ מדבר אחד,
אין מקבלין אותו.

תוספתא דמאי פרק ב הלכה ז

בן לוי שקבל עליו כל עבודות לוייה, חוץ מדבר אחד,
אין מקבלין אותו, שנאמר:
(ויקרא ז, לג) "המקריב את דם השלמים ואת החלב מבני אהרן,
לו תהיה שוק הימין למנה."
אין לי אלא זריקות דם והקטר חלבים;
מנין ליציקות ובלולות, תנופות והגשות,
הקמיצות והקטרות, המליקות והקבלות וההזאות,
והשקאת סוטה ועריפת עגלה,
וטהרת מצרע ונשיאות כפים מבפנים ומבחוץ?
תלמד לומר "בני אהרן",
כל עבודה שהיא בבני אהרן.

אמר רבי שמעון:

יכול אין דוחין אותן אלא ממתנות מקדש בלבד?
מנין אף ממתנות גבולין?
תלמד לומר:

(דברים יח, ד) "ראשית דגנך תירושך ויצהרך וראשית גז צאנך תפן לו."

מפני מה?
(דברים יח,ה) "כי בו בחר יי אלהיך מפל שבטיך,
לעמד לשרת בשם יי, הוא ובניו כל הימים."
פל המקבל עליו שרות, יש לו במתנות,
פל שאין מקבל עליו שרות, אין לו במתנות.

תוספתא דמאי פרק ב הלכה ח

בזמן שהכהנים עושין רצונו של מקום, מה נאמר בהם?
(ויקרא ו,י) "חלקם נתתי אתה מאשי",
משלהו הו נוטליו, ואין נוטליו משלי.
ובזמן שאין עושין רצונו של מקום, מה נאמר בהם?
(מלאכי א,י) "מי גם בכם ניסגר דלתים, ולא תאירו מזבחי חנם,
אין לי חפץ בכם, אומר יי צבאות, ומנחה לא ארצה מידכם."

תוספתא דמאי פרק ב הלכה ט

וכלן שחזרו בהו,
אין מקבלין אותן עולמית.
דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר:
חזרו בפרהסיא, מקבלין אותן;
במטמוניות, אין מקבלין אותן.

רבי שמעון ורבי יהושע בן קרחה אומרין:
בין כך ובין כך מקבלין, שנאמר:
(ירמיה ג,יד) "שובו בנים שובבים!"

תוספתא דמאי פרק ב הלכה י

הבא לקבל עליו,
אם היה נוהג מתחלה בצניעה,
מקבלין אותו, ואחר כך מלמדין אותו,
ואם לאו,

מְלַמְּדִין אוֹתוֹ וְאַחַר כֵּן מְקַבְּלִין אוֹתוֹ.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר:
לְעוֹלָם מְקַבְּלִין אוֹתוֹ וּמְלַמְּדִין אוֹתוֹ וְהוֹלְכִין.

תוספתא דמאי פרק ב הלכה יא

וּמְקַבְּלִין לְכַנְפֵימָּה, וְאַחַר כֵּן מְקַבְּלִין לְטְהָרוֹת.
אִם אָמַר "אֵינִי מְקַבֵּל עָלַי אֶלֶּא לְכַנְפֵימָּה בְּלִבְד",
מְקַבְּלִין אוֹתוֹ.
קִבֵּל עָלָיו לְטְהָרוֹת וְלֹא קִבֵּל עָלָיו לְכַנְפֵימָּה,
אִף עַל הַטְּהָרוֹת אֵין נֶאֱמָן.

תוספתא דמאי פרק ב הלכה יב

עַד מָתַי מְקַבְּלִין?
בֵּית שְׁמַי אוֹמְרִים:
לְמַשְׁקִין, שְׁלֹשִׁים יוֹם;
לְכִסוֹת, שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ.
וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים:
זֶה וְזֶה לְשְׁלֹשִׁים יוֹם.

תוספתא דמאי פרק ב הלכה יג

הֵבֵא לְקַבֵּל עָלָיו, אֶפְלוּ תְלַמֵּיד תְּחַכְּמִים,
צָרִיךְ לְקַבֵּל עָלָיו,
אֶבֶל חֲכָם הַיּוֹשֵׁב בִּישׁוּבָה,
אֵין צָרִיךְ לְקַבֵּל עָלָיו,
שֶׁכֶּבֶר קִבֵּל עָלָיו מִשְׁעָה שְׁיִשֵּׁב.

אָבֵא שְׁאוּל אוֹמֵר:
אִף תְּלַמֵּיד תְּחַכְּמִים, אֵין צָרִיךְ לְקַבֵּל עָלָיו.
וְלֹא עוֹד, אֶלֶּא אִף אַחֲרֵים מְקַבְּלִין בְּפָנָיו.

תוספתא דמאי פרק ב הלכה יד

המקבל בפני חבורה,
אין פניו ועבדיו צריכין לקבל בפני חבורה,
אלא מקבלין בפניו.

רבן שמעון בן גמליאל אומר:
אין דומה חבר שקלקל לבן חבר שקלקל.

תוספתא דמאי פרק ב הלכה טו

בן חבר שהיה הולך אחר אבי אמו עם הארץ,
אין אביו חושש שמא מאכילו בטהרות²⁸.
אם בידוע שמאכילו בטהרות,
הרי זה אסור, ובגדיו טמאין מדרס.

תוספתא דמאי פרק ב הלכה טז

בת עם הארץ שנשאת לחבר,
אשת עם הארץ שנשאת לחבר,
עבדו של עם הארץ שנמכר לחבר,
צריכין לקבל עליהן פתחלה.

תוספתא דמאי פרק ב הלכה יז

בת חבר שנשאת לעם הארץ,
אשת חבר שנשאת לעם הארץ,
עבדו של חבר שנמכר לעם הארץ,
הרי הן בחזקתן עד שיחשדו.

רבי שמעון בן אלעזר אומר:
צריכין לקבל עליהן פתחלה.

²⁸ בטהרות. לשון נקיה לטומאות.

וְכֵן הָיָה רַבֵּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵעָזָר אוֹמֵר מִשֵּׁם רַבֵּי מֵאִיר:
מַעֲשֵׂה בְּאִשָּׁה אַחַת שֶׁנִּשְׂאֵת לְחֵבֵר,
וְהָיְתָה קוֹמְעַת²⁹ עַל יָדוֹ תְּפִלִּין.
נִשְׂאֵת לְמוֹכֵס,
וְהָיְתָה קוֹשֶׁרֶת עַל יָדוֹ קְשׁוּרִין³⁰.

תוספתא דמאי פרק ב הלכה יח

בְּנוֹ שֶׁלְחֵבֵר שֶׁהָיָה לָמַד אֶצֶל עִם הָאֶרֶץ,
עָבְדוּ שֶׁלְחֵבֵר שֶׁהָיָה לָמַד אֶצֶל עִם הָאֶרֶץ,
הָרִי הוּא בְּחֻזְקָתוֹ, עַד שֶׁיִּחַשְׁדּוּ.

תוספתא דמאי פרק ב הלכה יט

בְּנוֹ שֶׁלְעַם הָאֶרֶץ שֶׁהָיָה לָמַד אֶצֶל חֵבֵר,
אוֹ עָבְדוּ שֶׁלְעַם הָאֶרֶץ שֶׁהָיָה לָמַד אֶצֶל חֵבֵר,
כָּל זְמַן שֶׁהוּא אֶצְלוֹ, הָרִי הוּא בְּחֻזְקָתוֹ;
יֵצְאוּ מֵאֶצְלוֹ, הָרִי הוּא כְּעַם הָאֶרֶץ.

תוספתא דמאי פרק ב הלכה כ

לֹא יֹאמֵר חֵבֵר לְעַם הָאֶרֶץ:
"הֵילֶךְ כְּכָר זוֹ, וְתַן לְפָלְגֵי חֵבֵר",
שְׂאִין מִשְׁלַחֲזִין טְהוֹרוֹת בְּיַד עִם הָאֶרֶץ.

תוספתא דמאי פרק ב הלכה כא

חֵבֵר שֶׁאָמַר לוֹ עִם הָאֶרֶץ:
"הֵילֶךְ כְּכָר זוֹ, וְהוֹלֵךְ לְפָלְגֵי עִם הָאֶרֶץ",
לֹא יִתֵּן לוֹ, שְׂאִין מוֹסְרִין טְהוֹרוֹת לְעַם הָאֶרֶץ.

²⁹ קוֹמְעַת. קוֹשֶׁרֶת קְשׁוּרֵי תְּפִלִּין.

³⁰ קְשׁוּרִין. קְשׁוּרֵי מוֹכֵס, סִימָן לְבִיצוּעַ תְּשׁוּלָּה.

תוספתא דמאי פרק ב הלכה כב

עם הארץ שאמר לחבר:
"תן לי כפר זה ואוכלנו, יין זה ואשתנו!"
לא יתן לו, שאין מאכילין טהרות לעם הארץ.

תוספתא דמאי פרק ב הלכה כג

היה נדור מן הכפר, ואמר לו "תן לי ואוכלנו!"
אבטיח, ונקר, ואמר לו "תן לי ואוכלנו!"
יין, ונתגלה, ואמר לו "תן לי ואשתנו!"
לא יתן לו, שאין מאכילין את האדם את האסור לו.

תוספתא דמאי פרק ב הלכה כד

פיוצא בו:
לא יושיט ישראל אבר מן החי לבני גת,
ולא כוס יין לנזיר,
שאין מאכילין את האדם דבר האסור לו.
וכלן אין מברכין עליהו, ואין מזמנין עליהו,
ואין עונין אחריהו "אמן".
נשאלין לעם הארץ על טהרותיו,
ובלבד שלא יאמר לו "צא אכל!" "צא שרף!"
אלא אומר לו "אם בזה שאלת, טמא!"
ו"אם בזה שאלת, טהור!"

תוספתא מסכת דמי (ליברמן)
פרק ג

תוספתא דמאי פרק ג הלכה א

העיד רבי יוסי בן המשלם משם רבי נתן אחיו,
שאמר משם רבי לעזר חסמא,
שאין עושין טהרות לעם הארץ.
לא יעשה לו עסתו של תרומה בטהרה,
אבל עושה לו עסתו של חלין בטהרה.
מפריש ממנה חלה ונותן לתוך כפישה³¹,
ועם הארץ בא ונוטל זו וזו.
לא יעשה לו זיתים של תרומה בטהרה,
אבל עושה לו זיתים של חלין בטהרה.
מפריש מהן תרומה ונותן לתוך פליו של חבר,
ועם הארץ בא ונוטל את שתיהן.
כשם שאין נותנין תרומה אלא לכהן חבר,
כך אין משלמין קרן וחמש אלא לכהן חבר.

תוספתא דמאי פרק ג הלכה ב

האוכל תרומת עם הארץ,
משלם קרן וחמש לכהן חבר,
וחבר נוטל דמים ומפיס את עם הארץ.

תוספתא דמאי פרק ג הלכה ג

תרומת חבר ותרומת עם הארץ שנתערבו,
כופין את עם הארץ למכר את חלקו.
חולק כהן ישראל עם כהן כותי במקום כותי,
מפני שהוא כמציל מידו.
אבל לא בארץ ישראל³², מפני שמחזיקו בכהנה.
אף בארץ ישראל במקום שמפירין בו שהוא כותי,
מתר לחלק הימנו.
אוכל כהן ישראל עם כהן כותי בזמן שעושה בטמאה,
אבל בזמן שעושה בטהרה, הרי זה לא יאכל עמו,
מפני שמאכילו בשר בכור טהור, ומשקה אותו יין רבעי.

³¹ כפישה. סל העשוי נצרים או כפות תמרים.

³² בארץ ישראל. בניגוד לארץ כותים.

תוספתא דמאי פרק ג הלכה ד

בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים:
חֵבֵר שֶׁנֶּעְשָׂה גִבִּי, דוֹחִין אוֹתוֹ מִחֲבֵרוֹתוֹ.
חֲזָרוּ לוֹמַר:
כָּל זְמַן שֶׁהוּא גִבִּי, אֵין נֶאֱמָן;
פֶּרֶשׁ מִגִּבְיּוֹתוֹ, הֵרִי זֶה נֶאֱמָן.

תוספתא דמאי פרק ג הלכה ה

חֵבֵר שֶׁחֵכֵר מֵעַם הָאָרֶץ עֲקָרֵי תַּאֲנִים וְדַלִּיּוֹת שֶׁלְעַנְבִּים,
מַעֲשֵׂר וְנוֹתֵן לוֹ,
וְאֵין נוֹתֵן לוֹ אֶלָּא מִשְׁלוֹ.
בֶּן חֵבֵר שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ אֶצְלֵ אָבִי אָמוֹ עִם הָאָרֶץ,
אֵין אָבִיו חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא מֵאֲכִילוֹ דְּבָרִים שֶׁאֵינָן מִתְקַנִּין.
הָיוּ בְּיָדוֹ פְּרוֹת, אֵינּוּ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא אֵין מִתְקַנִּין הֵן.
אִם אָמַר לוֹ "הֵאֲכִילְנִי!"
מַעֲשֵׂר וּמֵאֲכִילוֹ.

תוספתא דמאי פרק ג הלכה ו

לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ³³ חֵבֵר בְּמִשְׁתָּאוֹ שֶׁלְעַם הָאָרֶץ וּבִסְעוּדָתוֹ שֶׁלְעַם הָאָרֶץ,
אֶלָּא אִם הָיָה מִתְקַן תַּחַת יָדוֹ, אֶפְלוֹ אֵינָהּ אֶלָּא מִיְּבִיקִית³⁴ אַחַת שְׁלֵיִן. לְפִיכֵךְ, חֵבֵר שֶׁשְׁמֵשׁ
בְּמִשְׁתָּאוֹ שֶׁלְעַם הָאָרֶץ וּבִסְעוּדָתוֹ שֶׁלְעַם הָאָרֶץ, הֵרִי זֶה חֲזָקָה לַמַּעֲשָׂרוֹת.

תוספתא דמאי פרק ג הלכה ז

חֵבֵר שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בְּמִשְׁתָּאוֹ שֶׁלְעַם הָאָרֶץ וּבִסְעוּדָתוֹ שֶׁלְעַם הָאָרֶץ,
אֶפְלוֹ רוֹאֵין אוֹתוֹ נוֹטֵל וְאוֹכֵל מִיָּד, נוֹטֵל וְשׁוֹתֵה מִיָּד,
אֵין לוֹ חֲזָקָה לַמַּעֲשָׂרוֹת, שֶׁמָּא עֵשֶׂר בְּלָבוֹ.
הָיָה בְּנוֹ מִסָּב אֶצְלוֹ, מַעֲשֵׂר עָלָיו;
אַחַר, אֵין מַעֲשֵׂר עָלָיו;
בְּנוֹ בְּמִקוֹם אַחַר, מַעֲשֵׂר עָלָיו.

³³ יִשְׁתַּמֵּשׁ. יִשְׁמַשׁ, יִגִּישׁ לַמַּסּוּבִים.

³⁴ מִיְּבִיקִית. כֶּף.

תוספתא דמאי פרק ג הלכה ח

בן חבר שהיה יושב במשתאו שלעם הארץ ובסעודתו שלעם הארץ, אפלו רואין אותו נוטל ואוכל מיד, נוטל ושותה מיד, אין לו חזקה למעשרות, שמא עשר בלבו. אף על פי שאמרו "כל אלו תקלה לאחרים הן", אם היה שותף עמו בחנות הרי זו חזקה למעשרות.

תוספתא דמאי פרק ג הלכה ט

עם הארץ שהיה משתמש בחנות, אף על פי שחבר יוצא ונכנס, הרי זה מתר ואינו חושש שמא החליף. היה הוא נאמן, ואשתו אין נאמנת, לוקחין ממנו, ואין מתארחין אצלו, ואף על פי שאמרו "הרי הוא כשרוי עם הנחש בכפיפה". אשתו נאמנת, והוא אין נאמן, מתארחין אצלו, ואין לוקחין הימנו. הוא אין נאמן, ואחד מבניו נאמן, ואחד מעבדיו נאמן, ואחת משפחותיו נאמנת, לוקחין ואוכלין על פיהו, ועושין לו ואוכל. בשביעית ובטהרות, אינן רשאים לעשות פן.

תוספתא דמאי פרק ג הלכה י

הנחתומין, לא חיבו אותן חכמים להפריש אלא כדי תרומת מעשר וחלה. פטורין מן השני. במי דברים אמורים? במוכר בחנותו על פתח חנותו, אבל המוכר בפלטר או בחנות הסמוכה לחנותו, חיב בשני. את שדרכו למדד בגסה, ומדדו בין גסה בין דקה, טפלה דקה לגסה.

תוספתא דמאי פרק ג הלכה יא

אלו דברים הנמכרין בגסה?
אלו מיני תבואות.
וקטניות, דרכן למדד בדקה.
דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים:
אף דברים שדרכן למדד בדקה, ומדדן בגסה,
משפיעה³⁵, ומוכרן דמי.
אם מדדן בדקה, הרי זה חייב.

רבי נחמיה אומר:
הנמכר בדקה, הרי הוא בדקה, בגסה, הרי הוא כגסה.

תוספתא דמאי פרק ג הלכה יב

רבי ישמעאל בן רבי יוחנן בן ברוקה אומר:
הנמכר בדקה, הרי זה חייב,
אפלו לא מכר לו אלא סאה ורבע, צריך לעשר את הרבע.

רבן שמעון בן גמליאל אומר משם רבי יוסה:
סלי תאנים וסלי ענבים וקפות שלירק,
לומין³⁶, במדה גסה;
מלומין ולמטה, במדה דקה.
ובלח,
הין במדה גסה,
מהין ולמטה, במדה דקה.

וכן הנה רבן שמעון בן גמליאל אומר משם רבי יוסה:
קליעה שלשום, הרי היא כמדת גסה.

תוספתא דמאי פרק ג הלכה יג

³⁵ משפיעה. משפיע את המידה, מוסיף עליה.
³⁶ לומין. = נומין, ביוונית noummion, מטבע ששוויו איסר.

לא התירו למכר דמי אלא לסיטון בלבד.
בעל הבית בין כך ובין כך צריך לעשר.
דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים:
אחד סיטון ואחד בעל הבית,
מחר למכר ולשלח לחברו ולתן לו במתנה.

תוספתא דמאי פרק ג הלכה יד

המשלח, בין לעם הארץ ובין לחבר, צריך לעשר.

רבן שמעון בן גמליאל אומר:
לעם הארץ צריך לעשר, לחבר צריך להודיע.

אמר רבן שמעון בן גמליאל:
מעשה שלח לי רבי יוסה בי רבי אתרוג גדול מצפורי, ואמר:
"זה בא בידי מקיסרי."
ולמדתי ממנו שלשה דברים:
אחד, שהיה נדי,
ושהיה טמא,
ושלא היה בידו אלא זה בלבד,
שאלו היה בידו אחר, היה מעשר ממנו עליו.

תוספתא דמאי פרק ג הלכה טו

הלוקח מן התגר ואמר זו "מתקן", וזו אינו מתקן,
אף על המתקן אין נאמן.
את שדרכו למכר דמי, נאמן.
חבר שהיה מוכר משפיע ומתקן,
ונתמנה לו דבר שהוא דמי, צריך להודיע,
שכל דבר שהוא דמי צריך להודיע.

רבן גמליאל היה מאכיל את פועליו דמי, ומודיע,

וְאִם בְּיָדוֹעַ שְׁלִבְעַל הַבַּיִת אֵין³⁷ מְאוֹתוֹ הַמִּיז,
אֵין צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ.

תוספתא דמאי פרק ג הלכה טז

גַּבְיֵי קֶפֶה,
אֵין גּוֹבֵין וּמְכַרְיִזִין בְּיוֹם טוֹב פְּדֻרְךָ שְׁגוֹבֵין וּמְכַרְיִזִין בַּחֹל,
אֲבָל בְּצַנְעָה, גּוֹבֵין בְּתוֹךְ חִיקוֹן,
וּמְחַלְקִין עַל כָּל שְׁכוּנָה וְשְׁכוּנָה.

תוספתא דמאי פרק ג הלכה יז

גַּבְיֵי צְדָקָה בְּשִׁבְעֵית מְדֻלְגִין עַל פְּתֻחֵיהֶן שְׁלֹאוֹכְלֵי שְׁבִיעֵית.
דְּבָרֵי רַבִּי מְאִיר.

וְחֻכְמִים אוֹמְרִים:
אֵין צָרִיכִין לְדַקְדָּק בְּאוֹכְלֵי שְׁבִיעֵית.
אֲפֹלוּ פֶת נִתְּנוּ לָהֶם, מְקַבְּלִין אוֹתָהּ הַיָּמִנוּ,
שְׁלֵא נִחְשְׁדוּ נוֹתְנוֹת אֶלֶּא מְעוֹת וּבִיצִים בְּלֶבֶד.
אִם הֵיִתָּה עִיר כְּלָה שְׁלֹאוֹכְלֵי שְׁבִיעֵית,
אֵין צָרִיכִין לְדַקְדָּק בְּאוֹכְלֵי שְׁבִיעֵית.
הַכֹּהֲנִים גּוֹבֵין בְּטִהְרָה צָרִיכִין לְדַקְדָּק בְּאוֹכְלֵי שְׁבִיעֵית.

תוספתא מסכת דמי (ליברמן)
פרק ד

תוספתא דמאי פרק ד הלכה א

הַלּוֹקֵחַ יָרַק מִן הַשּׁוּק,
הָרִי זֶה בּוֹרֵר כָּל הַיּוֹם כִּלּוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.
מִשְׁגֵּמֵר בְּלָבוֹ, אֲסוּר.

³⁷ אֵין. הוֹכַנְס כְּתִיקוֹן עַל יַדֵי לִיבֵרמָן.

לְהַחְזִיר אֵין יָכוֹל, מִפְּנֵי שְׁצָרִיךְ לְעֵשֶׁר,
וּלְעֵשֶׁר אֵין יָכוֹל, מִפְּנֵי שְׁמַחְסֹר מִנְּנוּ,
וְלִטּוֹל אֶחָד אֵין יָכוֹל, שְׁמָא יָבֵא אַחַר וְיִטַּל,
וְנִמְצָא מְעֵשֶׁר מִן הַמְתָּקֹן עַל שְׁאִינוּ מְתָקֹן.

תוספתא דמאי פרק ד הלכה ב

הַרוּצָה לְהַחְזִיר עָלֵי יָרֵק וְלִהְקֵל מִמִּשְׁאוֹ,
לֹא יִשְׁלִיךְ עַד שְׂיַעֲשֶׂר.

רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר:
בְּנֵדֵי אֲסוּר, וּבְדֵמֵי מֵתָר.

תוספתא דמאי פרק ד הלכה ג

הַמוּצֵא פְרוֹת בְּדֶרֶךְ, וְנִטְלָן לְאֶכְלוֹ וְנִמְלָךְ לְהַצְנִיעַ,
לֹא יִצְנִיעַ עַד שְׂיַעֲשֶׂר.

רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר:
בְּנֵדֵי אֲסוּר, וּבְדֵמֵי מֵתָר.

תוספתא דמאי פרק ד הלכה ד

קִנְיַת יָרֵק שְׁבִגְנָה, הֵרִי זֹו מִתְּרַת;
שְׁלִבְעַל הַבַּיִת וְשִׁבְתוֹךְ בֵּיתוֹ, הֵרִי זֹו אֲסוּרָה;
שְׁעַל גְּבֵי אֲשָׁפָה בְּכָל מְקוֹם, הֵרִי זֹו מִתְּרַת.

תוספתא דמאי פרק ד הלכה ה

רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר:
כְּרוּב שְׁלִקְטוֹ לְקַנְבִּי³⁸ אֶת הָאֲסִפְרָגוֹס שְׁבוּ וְלִהְשִׁלִּיךְ,

---

³⁸ לְקַנְבִּי. לַחֲתוֹךְ וּלְקַצֵּץ אֶת הַמִּיּוֹתֵר.

הרי זה מתר.
לקטו לאכול, ונמלך להצניע,
לא יצניע עד שיעשר
ודי שתקנו דמי ודמי שתקנו ודי,
לא עשה ולא כלום.
דברי רבי יעקב.

רבי יוסה אומר:
ודי שתקנו דמי, לא עשה כלום;
דמי שתקנו ודי,
מעשרותיו מעשרות,
ותרומתו אין תרומה, שאין תרומה אחר תרומה.

תוספתא דמאי פרק ד הלכה ו

כל העיר מוכרין ודי ואחד דמי,
לקח ואינו יודע מאי זה מהו לקח,
הרי זה אסור.
מפריש תרומה ומעשר ונותנו לפהו, והשאר שלו.

תוספתא דמאי פרק ד הלכה ז

הטבל והמתקן שנתערבו, ואבד אחד מהן,
גוהג במשיר ודי,
מפריש תרומה ותרומת מעשר, ונותנו לכל פהו שירצה.

תוספתא דמאי פרק ד הלכה ח

כל העיר מוכרין מתקן, ואחד מוכר שאינו מתקן,
ולקח ואינו יודע מאי זה מהו לקח,
הרי זה אסור.

תוספתא דמאי פרק ד הלכה ט

כָּל הָעֵיר מוֹכְרִין בְּשֵׁר שְׁחוּטָה, וְאֶחָד מוֹכֵר בְּשֵׁר גְּבֻלָּה,
וְלָקַח וְאֵינּוּ יוֹדֵעַ מֵאֵי זֶה מֵהֵן לָקַח,
הָרִי זֶה אָסוּר.

תוספתא דמאי פרק ד הלכה י

כָּל הָעֵיר מוֹכְרִין יַיִן טָהוֹר, וְאֶחָד מוֹכֵר יַיִן טָמֵא,
וְלָקַח וְאֵינּוּ יוֹדֵעַ מֵאֵי זֶה מֵהֵן לָקַח,
הָרִי זֶה אָסוּר.
בְּמֵי דְבָרִים אָמוּרִים?
בְּזִמְן שְׁלָקַח וְאֵינּוּ יוֹדֵעַ מֵאֵי זֶה מֵהֵן לָקַח,
אֲבָל בְּלוֹקַח מִן הַשּׁוּק, הוֹלְכִין אַחַר הָרֵב.

תוספתא דמאי פרק ד הלכה יא

פְּרוֹת,
לֹא הִלְכוּ חֲכָמִים בְּהֵן לֹא אַחַר הַטַּעַם וְלֹא אַחַר הָרִיחַ,
לֹא אַחַר הַמְרָאָה וְלֹא אַחַר הַדָּמִים,
אֲלָא אַחַר הָרֵב בְּלִבָּד.

תוספתא דמאי פרק ד הלכה יב

יְיִתִּים,
מִשְׁיַחְסָם³⁹ בְּבַד וּבְבוֹדֵינָה⁴⁰.
דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר.

וְחֲכָמִים אוֹמְרִים:
אֵין הַבַּד וְהַבוֹדֵינָה שְׁוִין לֹא בְּעֵיר וְלֹא בְּמַדִּינָה⁴¹.
רַבּוֹ בְּעֵיר וְלֹא רַבּוֹ בְּמַדִּינָה,
בְּעֵיר מִתָּר, וּבְמַדִּינָה אָסוּר.
רַבּוֹ בְּמַדִּינָה וְלֹא רַבּוֹ בְּעֵיר,

³⁹ מִשְׁיַחְסָם. משיסחוט.

⁴⁰ בוֹדֵינָה. בד קטן.

⁴¹ בְּמַדִּינָה. במקומות שסביב לעיר.

בְּמִדְיָהּ מִתָּר, וּבְעִיר אֲסוּר.

תוספתא דמאי פרק ד הלכה יג

רבו בָּהָר וְלֹא רבו בְּבִקְעָה,
בָּהָר מִתָּר, וּבְבִקְעָה אֲסוּר.
רבו בְּבִקְעָה וְלֹא רבו בָּהָר,
בְּבִקְעָה מִתָּר, וּבָהָר אֲסוּר.
רבו לְחֲנֻנִי וְלֹא רבו לְבַעַל הַבַּיִת,
לְחֲנֻנִי מִתָּר, לְבַעַל הַבַּיִת אֲסוּר.
לְבַעַל הַבַּיִת וְלֹא לְחֲנֻנִי,
לְבַעַל הַבַּיִת מִתָּר, לְחֲנֻנִי אֲסוּר.
זֶה הַכֹּלֵל:
כָּל שָׂרְבוּ לוֹ, מִתָּר; לֹא רבו לוֹ, אֲסוּר.
רבו וְנִתְמַעְטוּ, חֲזַר הַשּׁוּק לְיָשְׁנוּ.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵה:
מַעֲשֵׂה שְׂנֵיכֶם גֵּרֵן אֶחָד שֶׁל פּוֹל בְּמִירוֹן,
וּבָאוּ וְשָׂאוּ אֶת רַבִּי עֲקִיבָה,
וְהִתִּיר לָהֶם אֶת הַשּׁוּק.
אָמְרוּ לוֹ:
"רַבִּי! נִתְמַעְטוּ."
וְחֲזַר הַשּׁוּק לְיָשְׁנוּ.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר:
אֶפְלוּ לֹא נִכְנַס אֶלָּא גֵרֵן אֶחָד בְּעִיר,
הַנְּחַתוּמִין מִתְרִין, מִפְּנֵי שְׂרָצִין אַחַר הַחֲדָשׁ.

תוספתא דמאי פרק ד הלכה יד

מְצַרְפִּין מִפְּרוֹת חוּצָה לְאֶרֶץ עַל פְּרוֹת הָאֶרֶץ,
כְּדִי שִׁיִּרְבוּ עַל פְּרוֹת הָאֶרֶץ,
לְפָטְרוֹן מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת.

תוספתא דמאי פרק ד הלכה טו

מְצַרְפִּין מִפְרוֹת חוּצָה לְאַרְץ עַל פְּרוֹת שְׁנֵיהֶם,
כְּדִי שְׂיִרְבוּ עַל פְּרוֹת שְׁלִישִׁית,
לְפָטְרוֹן מִן מַעֲשֵׂר עֲנִי.

תוספתא דמאי פרק ד הלכה טז

מְצַרְפִּין מִפְרוֹת חוּצָה לְאַרְץ עַל פְּרוֹת שְׁלִישִׁית,
כְּדִי שְׂיִרְבוּ עַל פְּרוֹת רְבִיעִית,
לְפָטְרוֹן מִן מַעֲשֵׂר שְׁנִי.

תוספתא דמאי פרק ד הלכה יז

מְצַרְפִּין פְּרוֹת חוּצָה לְאַרְץ עַל פְּרוֹת עֶרֶב שְׁבִיעִית,
כְּדִי שְׂיִרְבוּ עַל פְּרוֹת שְׁבִיעִית,
לְפָטְרוֹן מִן הַבְּעוֹר.

תוספתא דמאי פרק ד הלכה יח

מְצַרְפִּין מִפְרוֹת חוּצָה לְאַרְץ עַל פְּרוֹת שְׁבִיעִית,
כְּדִי שְׂיִרְבוּ עַל פְּרוֹת מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית,
לְפָטְרוֹן מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת.

תוספתא דמאי פרק ד הלכה יט

אָמַר לוֹ "מְכַר לִי גֵן וְשָׂן!"
אָמַר לוֹ "שְׁלֹאֲשֶׁתְּקַד הוּא",
נֶאֱמַר לְהַחְמִיר.
"שְׁלֹאֲרַבֵּעַ, וְשְׁלֹחֶמֶשׁ שָׁנִים הוּא",
נוֹהֵג בּוֹ כְּשֶׁעֵת לְקִיטָתוֹ, בֵּין לְהַקֵּל וּבֵין לְהַחְמִיר.

תוספתא דמאי פרק ד הלכה כ

חֲזַקת תַּגָּר בְּכָל מְקוֹם, דְּמִי,
אֶחָד הַגּוֹי וְאֶחָד יִשְׂרָאֵל וְאֶחָד הַכּוֹתִי.
בִּמְי דְּבָרִים אַמּוּרִים?
בְּזִמָּן שְׂמַבִּיאִין לוֹ מִיִּשְׂרָאֵל;
אֲבָל מְבִיאִין לוֹ מִן הַגּוֹי וּמִן הַכּוֹתִי, חֲזַקתוֹ וְדִי.

תוספתא דמאי פרק ד הלכה כא

אִי זֶה הוּא תַּגָּר?
כָּל שֶׁהֵבִיא וְשָׁנָה וְשִׁלַּשׁ.
הַלּוֹקֵחַ מִן הַתַּגָּר וְאָמַר "זֶה מִתְקָן, וְזֶה אֵין מִתְקָן", דְּמִי;
מִבְּעַל הַבֵּית וְאָמַר "זֶה מְעַשָּׂר, וְזֶה אֵין מְעַשָּׂר", וְדִי.

רַבִּן שְׂמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר:
הַלּוֹקֵחַ מִבְּעַל הַבֵּית וְאָמַר "זֶה אֵינוֹ מִתְקָן", וְדִי.
"זֶה אֵינוֹ מְעַשָּׂר", מוֹצִיא עָלָיו שְׁנֵי מַעֲשָׂרוֹת,
לְפָטְרוֹ מִן הַתְּרוּמָה, שְׂאִין תְּרוּמָה אַחַר תְּרוּמָה.

תוספתא דמאי פרק ד הלכה כב

הַמִּפְקִיד פְּרוֹת אֶצֶל עַם הָאָרֶץ,
הָרִי הוּא בְּחֻזְקָתוֹ לְמַעֲשָׂרוֹת וְלִשְׁבִיעִית.
אִם הָיָה שְׁלֵטָבֵל,
עוֹשֶׂה אוֹתוֹן תְּרוּמָה וּמַעֲשָׂר עַל מְקוֹם אַחַר,
אוֹ קוֹרָא שֵׁם לְתְּרוּמָה וּמַעֲשָׂר שְׂבָהֶם.
אִם הָיָה שְׁלֵמַעֲשָׂר טָבֵל,
עוֹשֶׂה אוֹתוֹן תְּרוּמַת מַעֲשָׂר עַל מְקוֹם אַחַר,
אוֹ קוֹרָא שֵׁם לְתְּרוּמַת מַעֲשָׂר שְׂבָהֶן.
אִם הָיָה שְׁלֵמַעֲשָׂר שְׁנֵי,
מְחַלְלֵן עַל הַמַּעוֹת, וְהַמַּעוֹת מְחַלְלֵן עַל הַשְּׁנֵי.
אָמַר לוֹ "נִטְלָתִים וְהַנְּחָתִי לָךְ יִשְׁנִים תַּחְתֵּיהֶם, מִתְקַנֵּין תַּחְתֵּיהֶם",
אִם אֵת מֵאֲמִינוֹ שְׁנַטְל, הָאֲמִינוֹ שְׁנַתָּן!
וְאִם אֵין אֵת מֵאֲמִינוֹ שְׁנַתָּן, אֵל תֵּאֲמִינוֹ שְׁנַטְל!

תוספתא דמאי פרק ד הלכה כג

במי דברים אמורים?
בזמן שהניח וּבֹא וּמָצָא אֶת אוֹתוֹ הַמִּין שֶׁהֵנִיחַ,
אֲבָל הֵנִיחַ אֵיגוּרִי⁴² וּמָצָא קִיסְרִי⁴³, קִיסְרִי וּמָצָא אֵיגוּרִי,
הָרִי זֶה חוֹשֵׁשׁ לָהֶן מִשֵּׁם מַעֲשָׂרוֹת וּמִשֵּׁם שְׁבִיעִית.

תוספתא דמאי פרק ד הלכה כד

הַמִּפְקִיד פְּרוֹת אֶצֶל כּוֹתִי,
הָרִי הוּא בְּחֻזְקוֹתָן לַמַּעֲשָׂרוֹת וְלַשְּׁבִיעִית.
וְאִם הָיוּ שְׁלֹטָבֵל,
עוֹשֶׂה אוֹתָן תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר עַל מְקוֹם אַחֵר,
וְקוֹרָא שֵׁם לְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שְׁבִיעִי.
וְאִם הָיוּ שְׁלֹמְעֵשֶׂר טָבֵל,
עוֹשֶׂה אוֹתָן תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר עַל מְקוֹם אַחֵר,
וְקוֹרָא שֵׁם לְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שְׁבִיעִי.
וְאִם הָיוּ שְׁלֹמְעֵשֶׂר שְׁנִי,
מְחַלְלֵן עַל הַמַּעוֹת, וְהַמַּעוֹת מְחַלְלֵן עַל הַשְּׁנִי.
אָמַר לוֹ:
"נִטְלָתִים וְהַנְּחָתִים לָךְ יִשְׁנִים תַּחְתִּיהֶן וּמִתְקַנִּין",
הָרִי זֶה אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לָהֶן מִשֵּׁם מַעֲשָׂרוֹת וּמִשֵּׁם שְׁבִיעִית.

תוספתא דמאי פרק ד הלכה כה

הַמִּפְקִיד פְּרוֹת אֶצֶל הַגּוֹי,
הָרִי זֶה חוֹשֵׁשׁ מִשֵּׁם מַעֲשָׂרוֹת וּמִשֵּׁם שְׁבִיעִית.

רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים:
עֲשׂוּ פְרוֹת יִשְׂרָאֵל אֶת פְּרוֹת הַגּוֹי הַזֶּה דְּמִי.

תוספתא דמאי פרק ד הלכה כו

---

⁴² אֵיגוּרִי. אולי מן היוונית *ê guris*, קמח לבן ומנופה.
⁴³ קִיסְרִי. מן היוונית *xêra*, קמח קיבר, מחיטין יבשות.

הַמְשַׁלַּח בְּיַד עַם הָאָרֶץ וּבְיַד כּוֹתֵי,
אֵינּוּ חוֹשֵׁשׁ לֹא מַשֵּׁם מַעֲשָׂרוֹת וְלֹא מַשֵּׁם שְׁבִיעִית.
הַמְשַׁלַּח בְּיַד הַגּוֹי,
הֲרִי זֶה חוֹשֵׁשׁ מַשֵּׁם מַעֲשָׂרוֹת וּמַשֵּׁם שְׁבִיעִית.
אָבֵל חֲמָרֵי גוֹיִם הַמְדַּדִּים⁴⁴ מִן הַגֶּרֶן לְעִיר,
אֵינּוּ חוֹשֵׁשׁ לֹא מַשֵּׁם מַעֲשָׂרוֹת וְלֹא מַשֵּׁם שְׁבִיעִית,
מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּחֻזְקַת הַמְשַׁתְמָר.

תוספתא דמאי פרק ד הלכה כז

הַטּוֹחֵן אֶצֶל עַם הָאָרֶץ וְאֶצֶל הַכּוֹתֵי,
אֵינּוּ חוֹשֵׁשׁ מַשֵּׁם טְמֵאָה.
הַטּוֹחֵן אֶצֶל הַגּוֹי,
הֲרִי זֶה חוֹשֵׁשׁ מַשֵּׁם טְמֵאָה.

תוספתא דמאי פרק ד הלכה כח

מִפְּקִידֵי תְרוּמָה אֶצֶל יִשְׂרָאֵל עַם הָאָרֶץ,
וְאִין מִפְּקִידֵי תְרוּמָה אֶצֶל כְּהֵן עַם הָאָרֶץ,
מִפְּנֵי שֶׁלְבוּ גַם בָּהּ.

תוספתא דמאי פרק ד הלכה כט

טוֹחֵנִין וּמְרַקְדִין אֶצֶל אוֹכְלֵי שְׁבִיעִית וְאֶצֶל עוֹשֵׂי בְטְמֵאָה,
אָבֵל אִין טוֹחֵנִין לֹא לְאוֹכְלֵי שְׁבִיעִית וְלֹא לְעוֹשֵׂי בְטְמֵאָה.

תוספתא דמאי פרק ד הלכה ל

הַמְשַׁלַּח פְּרוֹת לְחֵבֵר⁴⁵ וְנִמְלֵךְ לְהַתְזִיר,
נוֹהֵג בְּהֵן כְּמוֹת שְׁהוּא.

---

⁴⁴ הַמְדַּדִּים. המתנהלים בכבודות.
⁴⁵ לְחֵבֵר. בכתבי היד, "חבירו". מדובר בחבר למעשרות ולא לטהרות.

אָבאָ וָשׂאָוּל אָוּמֶר:
חוֹשֵׁשׁ אֲנִי שְׂמָא חֵלְפִין.

רַבִּין שְׂמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָוּמֶר:
הָיָה לוֹ עָרִיס שְׂיֹדֵעַ לְתַקּוֹן,
וְהוּא אֵין מְאַמֵּינוּ עַל מַעֲשָׂרוֹת,
וְהִבִּיא לוֹ מְשָׁלוֹ וְאָמַר "שְׁלַךְ הוּ, מְתַקְּנִין הוּ", וְנֶאֱמַר.
רַבִּי אָוּמֶר:
אֵין נֶאֱמַר,
שְׂהַחֲשׂוּד עַל דְּבָר לֹא דָנוּ וְלֹא מְעִידוּ.

תוספתא דמאי פרק ד הלכה לא

גוֹתֵן אָדָם לְשִׁכְנוֹתוֹ תְּבַשִּׁיל לְבִשָּׁל לוֹ וְעֹסָה לְאַפּוֹת לוֹ,
וְאֵינוּ חוֹשֵׁשׁ לְשָׂאֵר וְתַבְלִין שְׂבֵהֵן מִשֵּׁם מַעֲשָׂרוֹת וּמִשֵּׁם שְׂבִיעִית.
בְּמֵי דְבָרִים אָמוּרִים? בְּזֵמַן שְׁנִתָּן לְהוֹ שָׂאֵר וְתַבְלִין.
לֹא נִתָּן לְהוֹ שָׂאֵר וְתַבְלִין,
הָרִי זֶה חוֹשֵׁשׁ לְשָׂאֵר וְתַבְלִין מִשֵּׁם מַעֲשָׂרוֹת וּמִשֵּׁם שְׂבִיעִית.

תוספתא דמאי פרק ד הלכה לב

גוֹתֵן אָדָם לְפִנְדָּקִית תְּבַשִּׁיל לְבִשָּׁל לוֹ,
וּמִנְחַת אֶת הַקְּדָרָה בְּפָנָיו,
וּמִנְעֻרַת בָּהּ, אֶפְלוּ בֵּין הַגּוֹזִים, וְאֵינוּ חוֹשֵׁשׁ.

תוספתא מסכת דמי (ליברמן)
פרק ה

תוספתא דמאי פרק ה הלכה א

הלוקח פרות ממי שאין נאמן על המעשרות ושכח לעשרו,
שואלו בשבת ואוכל,
ביום טוב ואוכל,
ביום טוב ואוכל בשבת.
שאלו בחל לשבת,
למוצאי שבת לא יאכל עד שיעשר.
שאלו בשבת,
לשבת הבאה לא יאכל עד שיעשר.
היה מוכר פרות בערב שבת עם השכה ואמר "מתקנין הו",
הלוקח ממנו, למוצאי שבת לא יאכל עד שיעשר.

תוספתא דמאי פרק ה הלכה ב

תרומת מעשר שלדמי שחזרה למקומה⁴⁶,
רבי שמעון שזורי אומר:
אף בחל שואלו ואוכל על פיו

יתר על פן אומר רבי שמעון שזורי:
הפורש תרומה ומעשרות, ונגנבו פרות,
הולך ושואלו, ובא ואוכל על מה שהפריש,
שכשם שאימת שבת על עם הארץ,
כך אימת דמוע עליו.
עם הארץ שאמר "זה טבל, וזה תרומה, וזה ודי וזה דמי",
אף על פי שאמרו "החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו",
לא נחשדו ישראל על פן.

גוי שהיה צונח ואומר:
"באו וקחו לכם!"
פרות עזק⁴⁷ הן, פרות ערלה הן, פרות רבעי הן,
אין נאמן, מפני שהוא כמשבח מקחו.
אבל אמר לו:
"מאיש פלוני גוי לקחתים, מאיש פלני כותי לקחתים, משלי הבאתים",
נאמן להחמיר.
דברי רבי.
רבו שמעון בן גמליאל אומר:

⁴⁶ שחזרה למקומה. נפלה לכרי שהופרשה ממנו.
⁴⁷ פרות עזק. שני פירושים: א. פירות נדר, מפרדס נדור בשנת שביעית.
ב. פירות מן העיר עזקה, שהם טובים, והגוי עומד בחוצה לארץ.

אין נאָמן, שְׁדַבְרֵי הַגּוֹי לֹא מַעְלִין וְלֹא מוֹרִידִין.

תוספתא דמאי פרק ה הלכה ג

הָאוֹמֵר לְמִי נְשָׂאִין נְאֻמָּן עַל הַמַּעֲשָׂרוֹת:
"קַח לִי מִמִּי שֶׁהוּא מְעַשֵּׂר וּמִמִּי שֶׁהוּא נְאֻמָּן",
אֵין נְאֻמָּן.
"מֵאִישׁ פְּלִנִי",
הָרִי זֶה נְאֻמָּן.

רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר:
אֵין נְאֻמָּן, שְׂמָא מְצָא אַחַר קָרוֹב מְמַנּוּ.
מוֹדָה רַבִּי יוֹסֵה בְּאוֹמֵר:
"צֵא אֲכַל אֶת הַכֶּכֶר, וְאַנִּי נוֹתֵן דְּמִיָּה!"
"צֵא וְשִׂתָּה רַבִּיעִית, וְאַנִּי נוֹתֵן אֶת דְּמִיָּה",
שֶׁהוּא נְאֻמָּן.

תוספתא דמאי פרק ה הלכה ד

הַנִּכְנָס לְעִיר וְהִיָּתָה תְּרוּמָה בְּתוֹךְ יָדוֹ,
וְאֵין מְכִיר שֵׁם אָדָם,
וְכֹן מִי שֶׁעָמַד עַל הַגֶּרֶן וְהִיָּתָה תְּרוּמָה בְּתוֹךְ יָדוֹ,
וְאֵין מְכִיר שֵׁם אָדָם,
הָרִי זֶה נִשְׁאָל לַחֲבָרִים וְלַעֲמֵי הָאָרֶץ.
דְּבָרֵי רַבּוֹ שֶׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל.

רַבִּי אוֹמֵר:
אֵין נִשְׁאָלִין עַל הַתְּרוּמָה,
אֶלָּא לַחֲבָרִים בְּלִבָּד.

תוספתא דמאי פרק ה הלכה ה

הִיא עוֹמֵד בְּתוֹךְ סִיעָה וְשֶׁלְבָנֵי אָדָם וְאוֹמֵר:
"מִי בֶן נְאֻמָּן? מִי בֶן מְעַשֵּׂר?"
אוֹמֵר לוֹ אֶחָד "אַנִּי!" אֵין נְאֻמָּן;

"מְעַשֵׂר הוּא", הָרִי זֶה נֶאֱמָן.
אָמַר לוֹ שֶׁהוּא מְעַשֵׂר,
בְּפָנָיו, אֵין נֶאֱמָן,
שְׁלֵא בְּפָנָיו, נֶאֱמָן.
בְּבֵית דִּין, נֶאֱמָן.
בְּמֵי דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְן שְׁאֵין מְכִיר שְׁם אָדָם,
אָבֵל אִם הִיָּה מְכִיר שְׁם אָדָם,
לֹא יִטַּל אֱלָא מִן הַמְּמַחֵה.
בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְן שְׁלֵא שָׁהָה שְׁם שְׁלִשִׁים יוֹם,
אָבֵל בְּזִמְן שְׁשָׁהָה שְׁם שְׁלִשִׁים יוֹם,
לֹא יִטַּל אֱלָא מִן הַמְּמַחֵה.
בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּתַרּוּמוֹת וּבְמַעֲשָׂרוֹת,
אָבֵל בְּשִׁבְעֵית וּבְטַהָרוֹת, אֵין נֶאֱמָן.

תוספתא דמאי פרק ה הלכה ו

הַרוּצָה לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה וְתַרּוּמַת מְעַשֵׂר וְחֻלָּה כְּאֶחָד,
נוֹטֵל כְּדֵי תְרוּמָה וְתַרּוּמַת מְעַשֵׂר וְחֻלָּה.
וְכַמָּה הִיא? אֶחָד מְעַשְׂרִים.
הוּא אוֹמֵר:

"אֶחָד מִמָּאָה מְמָה שְׁיֵישׁ כֹּן,
הָרִי זֶה בְּצַד זֶה מְעַשֵׂר, וְהַשְּׂאֵר מְעַשֵׂר סְמוּךְ לוֹ,
וְעוֹד אֶחָד מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה מָה שְׁיֵישׁ כֹּן,
הָרִי זֶה בְּצַד זֶה חֲלִין, וְהַשְּׂאֵר תְּרוּמָה עַל הַכֹּל.
מֵאָה חֲלִין שְׁיֵישׁ כֹּן,
הָרִי זֶה בְּצַד זֶה מְעַשֵׂר, וְהַשְּׂאֵר מְעַשֵׂר סְמוּךְ לוֹ.
זֶה שְׁעִשִׁיתִי מְעַשֵׂר, עֲשׂוּי תְרוּמַת מְעַשֵׂר עָלָיו,
וְהַשְּׂאֵר חֻלָּה.
מְעַשֵׂר שְׁנֵי בְצַפּוֹנּוֹ אוּ בְדַרְוּמוֹ,
וּמְחַלֵּל עַל הַמְּעוֹת."
רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹסֵר בְּתַרּוּמַת מְעַשֵׂר וּמִתִּיר בְּחֻלָּה.
בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים?
בְּזִמְן שְׁכַלּוֹן מְפָרִישִׁין, נוֹטֵל חֻלָּה מִכַּלּוֹן.
אָבֵל מְקַצְתָּן מְפָרִישִׁין וּמְקַצְתָּן אֵין מְפָרִישִׁין,
נוֹטֵל חֻלָּה מִכַּלּוֹן אֶחָד וְאֶחָד.

תוספתא דמאי פרק ה הלכה ז

פּוֹעֲלֵיךְ שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבֵיךְ וְאוֹכְלֵיךְ, וְהוֹתִירוּ פְרוֹסוֹת,
וְכֵן אוֹרְחֵיךְ שֶׁהָיוּ מְסַבֵּיךְ וְאוֹכְלֵיךְ,
וְהוֹתִירוּ פְרוֹסוֹת וְנִתְנוּם לְשֹׁמֵשׁ,
אוֹ שֶׁהָיוּ אַחֲרֵימָה מְלַקְטִין תַּחְתֵּיהֶן,
מַעֲשֵׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד.

תוספתא דמאי פרק ה הלכה ח

עֲנֵי שֶׁנִּתְנוּ לּוֹ פְרוֹסוֹת פֶּת וּגְרוּגְרוֹת,
מַעֲשֵׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד.
לְשַׁחַק אֶת הַפֶּת וְעֲשֵׂאָהּ פְרוּרִין,
אוֹ גְרוּגְרוֹת וְעֲשֵׂאָן דְּבִלָּה,
מַעֲשֵׂר מֵאֶחָד עַל הַכֹּל.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה.
בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּשֵׁנֵת שִׁבְעֵי,
אֲבָל בְּשֵׂאֵר שָׁנִים, מַעֲשֵׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד

תוספתא דמאי פרק ה הלכה ט

הַלּוֹקֵחַ מִן הָעֲנֵי שֶׁנִּתְנוּ לּוֹ פְרוֹסוֹת פֶּת וּגְרוּגְרוֹת,
מַעֲשֵׂר מִכָּל אֶחָת וְאֶחָת.
בְּגְרוּגְרוֹת בְּשֵׁנֵת שִׁבְעֵי, מַעֲשֵׂר מֵאֶחָת עַל הַכֹּל.
בְּשֵׂאֵר שָׁנֵי שְׁבוּעֵי, מַעֲשֵׂר מִכָּל אֶחָת וְאֶחָת.
בְּתַמָּרִים בְּעִמְקִים, מַעֲשֵׂר מֵאֶחָד עַל הַכֹּל.
בְּמִקְוֹת אַחֲרָיִם, מַעֲשֵׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד.

תוספתא דמאי פרק ה הלכה י

הַלּוֹקֵחַ מִן הַפְּלִיטָר,
מַעֲשֵׂר מִכָּל דָּפוּס וְדָפוּס.
וְאִם הָיוּ מְבִיאִין וְצוֹבְרִין לְפָנָיו,
מַעֲשֵׂר מִכָּל קִשּׁוּת וְקִשּׁוּת, וּמִכָּל אֲגָדָה וְאֲגָדָה, וּמִכָּל תְּמָרָה וְתְמָרָה.

תוספתא דמאי פרק ה הלכה יא

הלוקח מן חנוני וחזר ולקח ממנו שניה,
אף על פי שמכיר את החבית שהיא היא,
לא יעשר מזה על זה.
הלוקח מן הסיטון ונמלך להחזיר לו,
יחזיר.
במה דברים אמורים? בשלדמי,
אבל בשלונדי, הרי זה אסור.
לקח הימנו באסר ירק, באסר גלוסקיון, באסר רמונין,
ונמלך להחזיר,
לא יחזיר עד שהוא מתקנו,
בשלדמי, ואין צריך לומר בשלונדי.

תוספתא דמאי פרק ה הלכה יב

הטבל שנתערב בחליו,
הרי זה אוסר כל שהוא.
ואם יש לו פרנסה ממקום אחר,
מוציא לפי חשבון.
ואם לאו,
נוטל את החליו כדי תרומה ותרומת מעשר שבטבל⁴⁸.
וכן מעשר טבל שנתערב בחליו,
הרי זה אוסר כל שהוא.
ואם יש לו פרנסה ממקום אחר,
מוציא לפי חשבון.
ואם לאו,
נוטל את כל חליו כדי תרומת מעשר שבמעשר טבל

תוספתא דמאי פרק ה הלכה יג

ירק שחליון שבשלו בשמן שאינו מתקן,
הרי זה אוסר כל שהוא.
אם יש לו פרנסה ממקום אחר,
מוציא לפי חשבון.

⁴⁸ כדי תרומה ותרומת מעשר שבטבל. עיין בליברמן ע' 255 על שורות 53-54.

וְאִם לֹא,
דְּבַר הַנְּבָלָל, בּוֹלָל וְנוֹטֵל;
דְּבַר שְׂאִינוֹ נְבָלָל, נוֹטֵל מִן הַקְּלַח וּמִן הַחֲתֻכָּה וּמִן הַבִּיצָה.

תוספתא דמאי פרק ה הלכה יד

אוֹמֵר אָדָם לְחַבְרוֹ וּלְפוּעֵלָיו:
"צֵאוּ וְאָכְלוּ בְּדִינָר זֶה, צֵאוּ וּשְׂתוּ בְּדִינָר זֶה!"
וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ לֹא מִשֵּׁם מַעֲשָׂרוֹת וְלֹא מִשֵּׁם שְׂבִיעִית וְלֹא מִשֵּׁם יַיִן נֶסֶךְ. אָבֵל אִם אָמַר:
"צֵאוּ וְאָכְלוּ אֶת הַכֶּכֶר, וְאֲנִי אֶתֵּן אֶת דְּמִיָּה!"
"צֵאוּ וּשְׂתוּ רְבִיעִית, וְאֲנִי נוֹתֵן דְּמִיָּה!"
הָרִי זֶה חוֹשֵׁשׁ מִשֵּׁם שְׂבִיעִית וּמִשֵּׁם מַעֲשָׂרוֹת וּמִשֵּׁם יַיִן נֶסֶךְ.

תוספתא דמאי פרק ה הלכה טו

הַנוֹתֵן צֶמֶר לְצַבֵּעַ גוֹי,
אִינוּ חוֹשֵׁשׁ שְׂמָא צָבָעוּ בַּחֲמִץ שְׂלִינוֹ נֶסֶךְ.
אִם בָּא לְבֵית הַחֲשֻׁבוֹן, אָסוּר.

תוספתא דמאי פרק ה הלכה טז

לֹא יִתֵּן אָדָם תְּרוּמַת גִּתּוֹ לְשׁוֹמֵר גִּתּוֹ,
וְלֹא בְּכוֹר צֵאֲנוֹ לְרוּעָה צֵאֲנוֹ.
אִם נָתַן לָהֶן שְׂכָרוֹ, נוֹתֵן לָהֶם לְשֵׁם טוֹבָה.

תוספתא דמאי פרק ה הלכה יז

לֹא יִתֵּן יִשְׂרָאֵל בְּהֶמְתּוֹ לְטִבַּח כֹּהֵן לְשַׁחֵט,
וְלֹא לְרוּעָה כֹּהֵן לְרַעוֹת לוֹ,
אֶלָּא אִם כֵּן נוֹתֵן לָהֶן שְׂכָרוֹ.

תוספתא דמאי פרק ה הלכה יח

רִשִׁי יִשְׂרָאֵל שְׂיֵאמֶר לְחֵבְרוֹ:
"הֵילֶךְ סָלַע זֶה, וְתַן תְּרוּמָה לְבֶן בְּתִי פֹהֵן!"
וְ"תֵן בְּכוֹר לְבֶן בְּתִי פֹהֵן!"
רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן לְעֶזֶר אָמַר:
אֲנִי אֶף בְּכַתְּנוֹת מְקַדָּשׁ כֵּן.
כִּיצַד?
אָמַר "הָרִי עָלַי מְאֹתִים זֶה לְכַתְּנוֹת כְּהֵנָּה",
רִשִׁי שְׂיֵאמֶר לוֹ "הֵילֶךְ סָלַע זֶה וְתַנֵּם לְבֶן בְּתִי פֹהֵן!"

יִשְׂרָאֵל שְׂהַחְפִּיר אֶת זֵיתָיו בְּשֹׁשִׁים לֶג טְבָלִים,
וְאָמַר לוֹ כֵּהֵן "תַּנֵּם לִי בְשֹׁשִׁים לֶג מְתַקְּנִין!"
מִתֵּר בְּשֹׁשִׁים לֶג מְתַקְּנִים,
וּמַעֲשָׂרוֹת שְׁלִי מַעֲשָׂרוֹת שְׁלוֹ,
וְאֵינּוּ חוֹשֵׁשׁ לֹא מִשֵּׁם שְׂבִיעִית וְלֹא מִשֵּׁם רַבִּית,
וְלֹא מִשֵּׁם מַחֲלָל אֶת הַקֹּדֶשִׁים.

תוספתא דמאי פרק ה הלכה יט

מִפְּרִישֵׁין תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר מִמְּקוֹם הַיֶּקֶר לְמְקוֹם הַזּוֹל,
אוּ מִמְּקוֹם הַזּוֹל לְמְקוֹם הַיֶּקֶר.
כִּיצַד?
הָיוּ לוֹ תְּשֻׁעַת כּוֹרִין בִּיהוּדָה וְאֶחָד בְּגָלִיל,
אוּ תְּשֻׁעַת כּוֹרִין בְּגָלִיל וְאֶחָד בִּיהוּדָה, אָמַר:
"כּוֹר שְׂבִיהוּדָה עֲשׂוּי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל תְּשֻׁעַת כּוֹרִין שְׂבִבְגָלִיל."
אוּ "כּוֹר שְׂבִבְגָלִיל עֲשׂוּי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל תְּשֻׁעַת כּוֹרִין שְׂבִיהוּדָה."
יֵתֵר עַל כֵּן אָמְרוּ:
יֵשׁ לוֹ שְׁנַיִ חֲבֵרִין, אֶחָד בִּיהוּדָה וְאֶחָד בְּגָלִיל,
וְלוֹ שְׁנַיִ כּוֹרִין, אֶחָד בִּיהוּדָה וְאֶחָד בְּגָלִיל,
אוֹמֵר לָזֶה שְׂבִיהוּדָה "בֹּא וְטוֹל לְךָ כּוֹר שְׂבִבְגָלִיל!"
וְלָזֶה שְׂבִבְגָלִיל "בֹּא וְטוֹל לְךָ כּוֹר שְׂבִיהוּדָה!"
וְחוֹזֵר וְנוֹטֵל מֵהֶם כְּשֶׁעָר הַזּוֹל.

תוספתא דמאי פרק ה הלכה כ

אֵין פּוֹדִין מַעֲשֵׂר שְׁנַיִ בְּמְקוֹם הַיֶּקֶר כְּשֶׁעָר הַזּוֹל.
אֵין פּוֹדִין מִכֵּן לְוַי בְּמְקוֹם הַיֶּקֶר כְּשֶׁעָר הַזּוֹל.

כְּהַנִּים וְלוֹיִם וְשִׁיבֵי מְסִיעֵינָם בֵּין הַגְּרָנוֹת,
אִין גּוֹתְנִין לְהֵן תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת בְּשִׁכְרָן,
וְאִם נִתְּנָן, הֲרִי אֵלֶי חֲלִין, שְׁנֹאֲמַר:
(במדבר יח, לב) "וְאֵת קִדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלִלוּ",
כְּבָר הֵן חֲלִין.

וְאוֹמַר:

"שְׂחַתְתֶּם בְּרִית הַלְוִי, אָמַר יי צְבָאוֹת."
יֵתֵר עַל כֵּן אָמַרו:

תְּרוּמָתָן אֵינָן תְּרוּמָה וּמַעֲשָׂרוֹתָן אֵין מַעֲשָׂרוֹת.
וְלֹא עוֹד, אֲלֹא שְׂבָקְשׁוּ חֲכָמִים לְקַנְסוֹן,
לְהִיזוֹת פְּרוֹתֵיהֶן צְרִיכִין לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה,
וְעַלֵּיהֶן אָמַר הַכְּתוּב:

(מִכָּה ג, יא) רֹאשִׁיָּהּ בְּשַׁחַד יִשְׁפֹּטוּ, וְכַהֲנִיָּהּ בְּמַחִיר יִירוּ,

וְנִבְיָאֵיהָ בְּכֶסֶף יְקַסְמוּ, וְעַל יי יִשְׁעֵנוּ לֵאמֹר:

הֲלוֹא יי בְּקִרְבָּנוּ? לֹא תְבוֹא עֲלֵינוּ רָעָה."

לְפִיכֵךְ הִבִּיא עֲלֵיהֶן הַמָּקוֹם שְׁלֹשׁ פְּרָעֻנוֹת,

כְּנָגַד שְׁלֹשׁ עֲבֵרוֹת, שְׁנֹאֲמַר:

(מִכָּה ג, יב) "לָכֵן בִּגְלַלְכֶם, צִיּוֹן שְׂדֵה תַחֲרַשׁ,

וִירוּשָׁלַם עֵינָי תִּהְיֶה, וְהָרַ הַבַּיִת לְבָמוֹת יָעַר."

תוספתא דמאי פרק ה הלכה כא

מַעֲשָׂרֵין מִשְׁלֵי־יִשְׂרָאֵל עַל שְׁלֵגוֹיִם,

וּמִשְׁלֵגוֹיִם עַל שְׁלֵי־יִשְׂרָאֵל⁴⁹,

וּמִשְׁלֵי־יִשְׂרָאֵל עַל שְׁלִכּוֹתֵי,

וּמִשְׁלִכּוֹתֵי עַל שְׁלֵי־יִשְׂרָאֵל,

וּמִן הַכֹּל עַל הַכֹּל.

דְּבַרֵי רַבִּי מֵאִיר.

רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִין:

מַעֲשָׂרֵין שְׁלֵי־יִשְׂרָאֵל עַל שְׁלֵי־יִשְׂרָאֵל,

וְשְׁלֵגוֹיִם עַל שְׁלֵגוֹיִם,

וְשְׁלִכּוֹתֵי עַל שְׁלִכּוֹתֵי,

אֲבָל לֹא מִשְׁלֵי־יִשְׂרָאֵל עַל שְׁלֵגוֹיִם וְעַל שְׁלִכּוֹתֵי,

וְלֹא מִהֵן עַל שְׁלֵי־יִשְׂרָאֵל.

תוספתא דמאי פרק ה הלכה כב

⁴⁹ עַל שְׁלֵי־יִשְׂרָאֵל. מִכָּאן הַנוֹסַח מִכְּתַב יַד עַרְפוּרְט, כִּי חֲסָרִים כַּמָּה דָּפִים
בְּכְתַב יַד וִינָה.

אמר רבי שמעון שזורי:
מעשה שנערכו לי פרות טבלים,
ובאתי ושאלתי את רבי טרפון, ואמר לי:
"צא וקח לך פרות מן השוק, ועשר עליהן!"
רבי אליעזר אומר בשלכותים:
פושם שעשו פרות ישראל דמי אחר רבן,
ואין מעשרין מזה על זה,
כך עשו פרות כותים ודי אחר רבן,
ואין מעשרין מזה על זה.

תוספתא דמאי פרק ה הלכה כג

רבן שמעון בן גמליאל אומר:
אף במקום שעשו פרות כותי דמי,
כגון ירק שלכפר עתני,
מעשר מהו עליהן, אבל לא מן הטביל עליהן.
במה דברים אמורים? בלוקח מן השוק,
אבל במוציא פרות מתוך ביתו,
או ששלח לו חברו פרות,
נוהג בהם דמי.

תוספתא דמאי פרק ה הלכה כד

רבי שמעון אומר:
שלוש גזרות בדמי:
מעשה שנכנסו רבותינו לעירות שלכותים שעל יד הדרך⁵⁰.
הביאו לפניהם ירק.
קפץ רבי עקיבה ועשרן ודי.
אמר לו רבן גמליאל:
"היאך מלאך לך לעבר על דברי חבריך?
או מי נתן לך רשות לעשר?"
אמר לו:
"וכי הלכה קבעתי בישראל, והלא ירק שלי עשרתי?"
אמר לו:
"תדע שקבעת הלכה בישראל, שעשרת ירק שלך."

⁵⁰ הדרך. מיהודה לגליל.

וּכְשָׁבָא רַבִּין גַּמְלִיאֵל בֵּינֵיהֶם,
עָשָׂה תְּבוּאָה וְקָטְנִית שְׁלֵהֶן דְּמִי, וּשְׁאָר כָּל פְּרוּתֵיהֶם וְדִי.
וּכְשֶׁחֲזַר רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל בֵּינֵיהֶם,
רָאָה שְׁנַתְּקִלְקִלוּ,
וְעָשׂוּ כָּל פְּרוּתֵיהֶן וְדִי

תוספתא דמאי פרק ה הלכה כה

עֲצִיץ שְׁאֵינוֹ נְקוּב חֵיב בַּמַּעֲשֵׂר,
וּתְרוּמָתוֹ אֵינָה מְדַמַּעַת,
וְאִין חֵיבִין עָלֶיהָ חֲמִשׁ.

תוספתא מסכת דמי (ליברמן)
פרק ו

תוספתא דמאי פרק ו הלכה א

הַמְּקַבֵּל שְׂדֵה מִן הַגּוֹי, מַעֲשֵׂר וְנוֹתֵן לוֹ.
אָמַר רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל:
מָה אִם יִרְצֶה הַגּוֹי שְׁלֹא לַעֲשׂוֹר פְּרוּתָיו?
אֵלָּא חוֹלֵק וְנוֹתֵן לוֹ בְּפָנָיו.

תוספתא דמאי פרק ו הלכה ב

הַחוֹלֵק שְׂדֵה מִן הַגּוֹי, מַעֲשֵׂר וְנוֹתֵן לוֹ.
רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר:
תוֹרֵם וְנוֹתֵן לוֹ.
לְפִיכֵךְ, אִם חֲזַר הַגּוֹי וְנִתְגַּדֵּר,
אוֹ שְׁמַכֵּר לְיִשְׂרָאֵל,
מַעֲשֵׂר וְנוֹתֵן לוֹ.

שֹׁכֵר מִמְּנוּ שְׂדֵה, מְעַשֵׂר וְנוֹתֵן לוֹ.
מָה בֵּין שׁוֹכֵר לְחֹכֵר?
שׁוֹכֵר, בְּמַעוֹת; חֹכֵר, בְּפִרְוֹת.
הַחֹכֵר שְׂדֵה מִן הַנְּכָרִי, מְעַשֵׂר וְנוֹתֵן לוֹ.
לְפִיכֵן, אִם חָזַר יִשְׂרָאֵל וּלְקַחְתָּה מִמְּנוּ,
אוֹ שְׂמָכְרוּ שְׂלֵי־יִשְׂרָאֵל,
חֹזֵר וְנוֹהֵג בּוֹ דְּמִי.

תוספתא דמאי פרק ו הלכה ג

הַחֹכֵר שְׂדֵה מִן הַכּוֹתֵי, מְעַשֵׂר וְנוֹתֵן לוֹ וְשׁוֹקֵל לְאוֹצָר.
שׁוֹקֵל לְקִטְרוֹן⁵¹, מְעַשֵׂר וְנוֹתֵן לוֹ.

תוספתא דמאי פרק ו הלכה ד

לֹא יֹאמֵר יִשְׂרָאֵל לְגוֹי וְלַכּוֹתֵי וְלִמִּי שְׂאֵינִי נֹאמָן עַל הַמְּעַשֵׂר:
"הֵילֶךְ מְאֵתִים זֶזוּ וְשָׁקֵל תַּחֲתַי מִן הָאוֹצָר!"
אָלָּא אוֹמֵר לוֹ:
"פְּטָרְנִי מִן הָאוֹצָר!"
וְכֵן לֹא יֹאמֵר אָדָם לְחִבְרוֹ:
"הֵילֶךְ מְאֵתִים זֶזוּ וּפֶלַ תַּחֲתַי לְאֲמָנוֹת!"
אָלָּא אוֹמֵר לוֹ "פְּטָרְנִי מִן הָאֲמָנוֹת!"

תוספתא דמאי פרק ו הלכה ה

הַמְּקַבֵּל שְׂדֵה מִיִּשְׂרָאֵל, תּוֹרֵם וְנוֹתֵן לוֹ.
רַבִּי מְאִיר אוֹמֵר:
מְעַשֵׂר וְנוֹתֵן לוֹ.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:
אִם נָתַן לוֹ מְאוֹתָה שְׂדֵה וּמְאוֹתוֹ הַמִּין,
תּוֹרֵם וְנוֹתֵן לוֹ,
וְאִם מְשֻׁדָּה אַחֲרַת נָתַן לוֹ, וּמִמֵּין אַחֵר,
מְעַשֵׂר וְנוֹתֵן לוֹ.
וְחֻכְמִים אוֹמְרִים:
אִם מְאוֹתָה שְׂדֵה נָתַן לוֹ, בֵּין מִמֵּין אַחֵר בֵּין מְאוֹתוֹ הַמִּין,

⁵¹ קִטְרוֹן. פְּקִיד מַס. מִן הַיּוֹנוֹיִת aktarios, כמו aktouariōn.

תורם ונותן לו,
ואם משדה אחרת נתן לו, בין מאותו המין בין ממין אחר,
מעשר ונותן לו.
קבל הימנו זרע לתת לו פרות בגרן,
מעשר ונותן לו.
ממקום שחולקין על הגרן,
חולק לו בפניו שויו.
קבל ממנו מעות לתן לו פרות לגרן,
בכל מקום, מעשר ונותן לו.

תוספתא דמאי פרק ו הלכה ו

ישראל שקבל מחברו שדהו לקצר פשהוא שבלין,
פרמו לבצר בענבים, זיתיו למסק בזיתים,
נותן לו כמות שהן.
שדהו לקצר בחטין, פרמו לבצר ביין, זיתיו למסק בשמן,
מעשר ונותן לו.

תוספתא דמאי פרק ו הלכה ז

העיד רבי יוסי בן המשלם שאמר משם נתן אחיו,
שאמר משם רבי אלעזר חסמא,
שהמקבל שדה אבותיו מן הגוי למסקו בזיתים,
שנותן לו כמות שהן.

תוספתא דמאי פרק ו הלכה ח

חבר ועם הארץ שיירשו את אביהן עם הארץ,
אינו רשאי לומר לו:
"טל אתה חטי שבמקום פלוני, ואני חטין שבמקום פלוני;
אתה יין שבמקום פלוני, ואני יין שבמקום פלוני",
אלא חולקין בשנה.
אפלו חבר חולק לו בפניו,
חבר אוכל את היבש ושורף את הלח, מפני שאמרו:
כל טהרותיו שלעם הארץ נשרפות.
ירשו את אביהן חבר,

רָשִׁי שְׂאֵמֶר:
"טַל אֶתָּה חֹטִין שְׁבַמְקוֹם פְּלוֹנִי, וְאֲנִי חֹטִין שְׁבַמְקוֹם פְּלוֹנִי;
אֶתָּה יֵין שְׁבַמְקוֹם פְּלוֹנִי, וְאֲנִי יֵין שְׁבַמְקוֹם פְּלוֹנִי."
אֶף עַל פִּי שְׂאֵמֶרוּ:
חָבֵר שְׁמַת וְהִנִּיחַ בְּנִים חֲבָרִים וְעַמֵּי הָאָרֶץ,
לֹא יוֹרִישׁ טְהוֹרֹתָיו לְעַם הָאָרֶץ, אֲלֵא לְחֲבָרִים בְּלִבָּהּ.

תוספתא דמאי פרק ו הלכה ט

הִנִּיחַ מַעֲשֵׂר שְׁנֵי,
אֵינּוּ רָשִׁי שְׂאֵמֶר לוֹ:
"טַל אֶתָּה חֹטִים, וְאֲנִי שְׁעוֹרִים;
אֶתָּה יֵין, וְאֲנִי שְׂמֹן",
אֲלֵא אוֹמֵר לוֹ:
"טַל אֶתָּה מְעוֹת שְׁלַחֲטִין, וְאֲנִי מְעוֹת שְׁלַשְׁעוֹרִים;
אֶתָּה מְעוֹת שְׁלֵיִן וְאֲנִי מְעוֹת שְׁלַשְׁמֹן."

תוספתא דמאי פרק ו הלכה י

חָבֵר וּמִי שְׂאֵינּוּ נֶאֱמָן עַל הַמַּעֲשָׂרוֹת,
שְׁלֶקְחוּ יָרוֹת שִׁירָשׁוּ, אוֹ שְׁנַשְׁתַּתְּפוּ,
רָשִׁי שְׂאֵמֶר לוֹ:
"טַל אֶתָּה חֹטִין וְאֲנִי שְׁעוֹרִים;
אֶתָּה יֵין, וְאֲנִי יָרוֹת",
שְׁכַל דְּבָר שְׁמַתָּר לְמַכְרוֹ דְּמִי, רָשִׁי לַעֲשׂוֹת כֵּן.

תוספתא דמאי פרק ו הלכה יא

לְקַחוּ גְדִישׁ שְׁלֵתְבוּאָה וְעֵבִיט שְׁלַעֲנָבִים וּמַעֲטָן⁵² שְׁלִזִיתִים,
זֶה מַעֲשֵׂר שְׁלוֹ וְזֶה מַעֲשֵׂר שְׁלוֹ.
אִם לְקַחוּ וְאַחַר כֵּךְ שְׁתַּפּוּ,
צָרִיךְ לַעֲשֹׂר עַל הַכֹּל.
זֶה שְׁהֵבִיא שְׁחָרִי⁵³ שְׁבָלִים מִשְׁלוֹ,
וְזֶה שְׁהֵבִיא שְׁחָרִי שְׁבָלִים מִשְׁלוֹ,

⁵² מעטן. כלי שהזיתים מתרככים בו.
⁵³ שחרי. כלים שמניחים בהם שיבולים.

זֶה הֵבִיא סְלִי זֵיתִים מִשָּׁלוֹ,
וְזֶה הֵבִיא סְלִי זֵיתִים מִשָּׁלוֹ,
זֶה הֵבִיא סְלִי עֲנָבִים מִשָּׁלוֹ,
וְזֶה הֵבִיא סְלִי עֲנָבִים מִשָּׁלוֹ,
אוֹ שֶׁבְּצָרוֹ כִּרְמִיָּהוּן לְתוֹךְ גַּת אַחַת,
אֶחָד מְעַשֵּׂר וְאֶחָד אֵינוֹ מְעַשֵּׂר.
הַמְעַשֵּׂר מְעַשֵּׂר אֶת שְׁלוֹ נְדִי, וְהַצִּי חֶלֶק חֶבְרוֹ דְּמִי.

תוספתא דמאי פרק ו הלכה יב

גַּר וְגוֹי שֶׁיִּרְשׁוּ אֶת אֲבִיהֶן גוֹי,
רִשִׁי לֹאמַר לוֹ:
"טל אֶתָּה צְלָמִים, וְאַנִּי כָלִים,
אֶתָּה יֵן, וְאַנִּי פְרוֹת."

תוספתא דמאי פרק ו הלכה יג

אוּנְקָלוֹס⁵⁴ הֵגֵר חֶלֶק מֵאֶחָיו,
הִתְמַיֵּר עַל עֲצָמוֹ וְהוֹלִיךְ חֶלְקוֹ לַיָּם הַמֵּלַח.
יִרְשׁוּ מִרְחֵץ,
רִשִׁי שֶׁיֹּאמֵר לוֹ:
"טל אֶתָּה שִׁבֵּת בְּחֶלְקְךָ וְאַנִּי בַּחַל בְּחֶלְקִי."
יִשְׂרָאֵל וְגוֹי שֶׁלְקָחוּ בֵּית גוֹי,
אֵינוֹ רִשִׁי שֶׁיֹּאמֵר לוֹ:
"טל אֶתָּה צְלָמִים וְאַנִּי כָלִים,
אֶתָּה יֵן וְאַנִּי פְרוֹת!"
לְקָחוּ מִרְחֵץ,
אֵינוֹ רִשִׁי שֶׁיֹּאמֵר לוֹ:
תְּהֵא שִׁבֵּת בְּחֶלְקְךָ וְחַל בְּחֶלְקִי!"
וְאִם הִתְנַה עֲמוֹ בְּמִנְת כֵּן, מִתָּר.

תוספתא דמאי פרק ו הלכה יד

עִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יִשְׂרָאֵל וְגוֹיִם,
שׁוֹמְרֵי יִשְׂרָאֵל וְשׁוֹמְרֵי גוֹיִם,
⁵⁴ אוּנְקָלוֹס. בִּירוּשְׁלַיִם, "עֵקִילֹס".

מִתְקַנֵּי וְשֹׂאֵינּוּ מִתְקַנֵּי,
שׁוֹמְרֵי מִתְקַנֵּי וְשׁוֹמְרֵי שֹׂאֵינּוּ מִתְקַנֵּי,
רְשָׁאִין לֹמֵר זֶה לְזֶה:
"צָפוֹן הָעִיר בְּחֻלְקָנוּ וּדְרוֹמָה בְּחֻלְקָכֶם."
אִם בָּאוּ לְבֵית הַשְּׁבוּן, אָסוּר.

סליק פֶּרְקָא

תּוֹסַפְתָּא מִסְפַּכְת דְּמִי (ליברמן)
פֶּרְק ז

תוספתא דמאי פרק ז הלכה א

יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּבֵּל שְׂדֵה מִיִּשְׂרָאֵל, וְכֵהֵן מִכְּהֵן, וְלוֹי מִלוֹי,
חוֹלְקִין בִּיְגִיהֵן.
יִשְׂרָאֵל וְכֵהֵן שֶׁקִּבְּלוּ שְׂדֵה מִלוֹי,
אוּ יִשְׂרָאֵל וְלוֹי שֶׁקִּבְּלוּ שְׂדֵה מִכְּהֵן,
רְשָׁאִין לֹמֵר וּלְהַתְנֹות בִּיְגִיהֵן שֶׁהַמַּעֲשָׂרוֹת לְאִמְצָע.

תוספתא דמאי פרק ז הלכה ב

יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּבֵּל שְׂדֵה מִכְּהֵן,
תְּרוּמָה לְכֵהֵן, מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן וְשְׁנֵי חוֹלְקִין בְּשָׁנָה.
קִבֵּל שְׂדֵה מִלוֹי,
מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן לְלוֹי, תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי חוֹלְקִין בִּיְגִיהֵן.
לוֹי שֶׁקִּבֵּל שְׂדֵה מִכְּהֵן,
תְּרוּמָה לְכֵהֵן, מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן וְשְׁנֵי חוֹלְקִין בְּשָׁנָה.
כֵּהֵן שֶׁקִּבֵּל שְׂדֵה מִלוֹי,
מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן לְלוֹי, תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי חוֹלְקִין בִּיְגִיהֵן.

תוספתא דמאי פרק ז הלכה ג

יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּבַּל שְׂדֵה מִכְּהֵן וְאָמַר לוֹ:
"עַל מְנַת שְׁהַמְעִשְׂרוֹת שְׁלִי,
עַל מְנַת שְׁהַמְעִשְׂרוֹת שְׁלֶךְ,
עַל מְנַת שְׁהַמְעִשְׂרוֹת שְׁלִי וְשְׁלֶךְ",
מִתָּר.

תוספתא דמאי פרק ז הלכה ד

כִּהֵן שֶׁקִּבַּל שְׂדֵה מִיִּשְׂרָאֵל וְאָמַר לוֹ:
"עַל מְנַת שְׁהַמְעִשְׂרֵי שְׁלִי", מִתָּר;
"שְׁהַמְעִשְׂרֵי שְׁלֶךְ", אָסוּר;
"שְׁלִי וְשְׁלֶךְ", אִם קִבַּל עָלָיו כְּדֶרֶךְ שֶׁמִּקְבְּלִין עָלָיו, מִתָּר,
וְאִם לֹא, אָסוּר.

תוספתא דמאי פרק ז הלכה ה

יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּבַּל שְׂדֵה מִיִּשְׂרָאֵל וְאָמַר לוֹ:
"עַל מְנַת שְׁיִטַּל אֶת הַמְעִשְׂרוֹת, וְיִטַּלֵּם לְפָלוּנִי",
אָסוּר.
"עַל מְנַת שְׁנִטְלֵם אֲנִי וְאַתָּה, וְנִתְנֵם לְפָלוּנִי",
מִתָּר.

תוספתא דמאי פרק ז הלכה ו

כִּהֵן וְלוֹי שֶׁשָּׁכְרוּ אוֹ שֶׁחָכְרוּ מִכְּהֵן וְלוֹי,
מְעִשְׂרוֹת לְשׂוֹכֵר וְלַחֹכֵר.

תוספתא דמאי פרק ז הלכה ז

יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּבַּל מְעוֹת מִכְּהֵן לְקַח בְּהֵן פְּרוֹת לְמַחְצִית שְׂכָר,
אָמַר לוֹ:
"אִם פָּחַתוּ אוֹ הוֹתִירוּ, הֲרִי הֵן שְׁלִי, וּמְעִשְׂרוֹת שְׁלֶךְ",

מתר.

תוספתא דמאי פרק ז הלכה ח

כֵּהֵן שֶׁקִּבֵּל מְעוֹת מִיִּשְׂרָאֵל לְקַח בָּהֶם פְּרוֹת לְמַחְצִית שְׂכָר,
אָמַר לוֹ:
"אִם פָּחַתוּ אוֹ אִם הוֹתִירוּ, הֲרִי הֵן שְׁלִי, וּמַעֲשָׂרוֹת שְׁלֶךְ",
אִם נָתַן לוֹ שְׂכָרוֹ, מֵתֵר, וְאִם לֹא, אָסוּר.

תוספתא דמאי פרק ז הלכה ט

יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּבֵּל שְׂדֵה מִכֶּהֵן, תְּרוּמָה לְכֵהֵן.
מִכְרָה לְיִשְׂרָאֵל, חוֹלְקִין בְּשָׂוִה.
קִבֵּל שְׂדֵה מִיִּשְׂרָאֵל, חוֹלְקִין בִּיגִיָּהֵן.
מִכְרָה לְכֵהֵן, חוֹלְקִין בִּיגִיָּהֶם.
קִבֵּל שְׂדֵה מִבֵּית יִשְׂרָאֵל, חוֹלְקִין בְּשָׂוִה.
נִשְׂאֵת לְכֵהֵן, תְּרוּמָה לְכֵהֵן.
קִבֵּל שְׂדֵה מִבֵּית כֵּהֵן, תְּרוּמָה לְבֵית כֵּהֵן.
נִשְׂאֵת לְיִשְׂרָאֵל, חוֹלְקִין בִּיגִיָּהֵן.
נִתְאַרְמְלָה אוֹ נִתְגַּרְשָׁה, חֲזָרָה לְתַחֲלָתָהּ.

תוספתא דמאי פרק ז הלכה י

פָּרַת כֵּהֵן שֶׁהִיִּת שׁוּמָה אֶצֶל יִשְׂרָאֵל וַיִּלְדָּה בְּכוֹר,
בְּכוֹר לְכֵהֵן.
דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה.
וְחֻקֵּי אֲמֵרִים:
בְּכוֹר לְשִׁנְיָהֶם.
אָמַר לָהֶם רַבִּי יְהוּדָה:
אַתֶּם מוֹדִים בְּפִרוֹת שְׂדֵה נֶשֶׁהן שְׁלוֹ?
אָמְרוּ לוֹ:
אִם שְׂדֵה גּוֹפָה שְׁלוֹ, פָּרָה גּוֹפָה לְשִׁנְיָהֶם;
אִם פָּרָה הִיִּתָּה גּוֹפָה שְׁלוֹ, בְּכוֹר לְכֵהֵן.

תוספתא דמאי פרק ז הלכה יא

הנותן שדה קבלה לגוי ולכותי ולמי שאינו נאמן על המעשרות,
אף על פי שאין ישראל רשאי לעשות כן,
צריך לעשר על ידו.

תוספתא דמאי פרק ז הלכה יב

הנותן שדהו קבלה לעמי הארץ,
עד שלא באו לעונת המעשרות, אין צריך לעשר על ידו;
משבאו לעונת המעשרות, צריך לעשר על ידו.
כיצד?
עומד על הגרן ומעשר, ואינו חושש למי שאכלו,
שאינו אחריות לרמאין.

תוספתא דמאי פרק ז הלכה יג

כהן ולוי שמכרו פרות שדה לישראל במחבר לקרקע,
מעשרות שלהן.
בתלוש מן הקרקע,
עד שלא מרחו, מעשרות שלהן;
משמרחו, מעשרות שלו.
מפריש תרומה ותרומת מעשר,
נותנו לכהן והשאר שלו.
מכר הוא להן פרות,
עד שלא מרח, מעשרות שלהן;
משמרח, מעשרות שלו.
מפריש תרומה ותרומת מעשר ונותנו לכל כהן שירצה.

תוספתא דמאי פרק ז הלכה יד

כהן שמכר שדה לישראל ואמר:
"על מנת שהמעשרות שלי לעולם",
מת, אין לו מעשרות;
"על מנת שהמעשרות לי ולבני",
מת, מעשרות לבניו;

"על מנת שהמעשרות שלי כל זמן שישדי לפניך",
מכרן לאחר, אף על פי שחזר ולקחן ממנו, אין לו מעשרות.

תוספתא דמאי פרק ז הלכה טו

ישראל שקבל שדה מכהן ואמר לו:
"על מנת שהמעשר שלי ארבע וחמש שנים",
מתר;
"לעולם",
אסור, שאין כהן עושה כהן.
וכן בן לוי שהוא חייב מעות לישראל,
לא יהא גובה מאחרים ומפריש עליו,
שאין לוי עושה לוי.
מפריש ישראל ברשות לוי וברשות עני,
ועושה חשבון באחרונה.
דברי רבי מאיר.
רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אומרין:
אלא אם כן נתן לו עשורו.
כהן שמכר שדה לישראל ואמר לו:
"על מנת שהמעשר שלי ארבע וחמש שנים",
אינו רשאי לנטעה כרם ולזרעה סטיס⁵⁵ ולעשותה שדה קנים;
"לעולם", רשאי לטעה כרם ולזרעה סטיס ולעשותה שדה קנים.

סליק פרקא

תוספתא מסכת דמי (ליברמן)
פרק ח

תוספתא דמאי פרק ח הלכה א

⁵⁵ סטיס. צמח שמפיקים ממנו צבע, *isatis tinctoria*, ואינו חייב במעשר.

עם הארץ שאמר לחבר:
"תן לי אגדת ירק אחת, תן לי גלוסקין אחד",
רבי יוסי אומר:
אינו צריך לעשר.
רבי יהודה אומר:
צריך לעשר.
רבן שמעון בן גמליאל אומר:
אם החליף את המעה, צריך לעשר.

תוספתא דמאי פרק ח הלכה ב

חמשה שאמרו לאחד:
"צא והביא לנו עשר גלוסקין ועשר אגדות ירק",
והביא כל אחד ואחד בפני עצמו,
חברים שבהם אין צריכין לעשר אלא על חלקן בלבד.

תוספתא דמאי פרק ח הלכה ג

הביא להן מערבין,
חברים שבהן צריכין לעשר על הכל.
נתנו לו אחת יתרה,
רבי יהודה אומר:
לשליח.
רבי יוסי אומר:
לאמצע.

תוספתא דמאי פרק ח הלכה ד

המזמן לחברו לאכל אצלו, והוא אינו נאמן על המעשר,
אמר מערב שבת:
"מה שאני עתיד לאכל הוא מעשר"⁵⁶.
זה מעשר עשוי עליו, והשאר מעשר הסמוך לו.
זה שעשיתי מעשר, עשוי תרומת מעשר עליו,
מעשר שני בצפוננו או בדרומו, מחלל על המעות."

---

⁵⁶ מעשר. כלומר מעושר.

תוספתא דמאי פרק ח הלכה ה

אמר רבי יהודה:
היאך זה מעשר דבר שלא בא לתוך ידו?
ומודה רבי יהודה,
שחזור ולוקח מקום שלוקח זה.
מזגו לו את הכוס ואמר:
"מה שאני עתיד לשיר בשולי הכוס,
הרי זה מעשר, והשאר המעשר סמוך לו.
זה שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר עליו.
מעשר שני בצפוננו או בדרומו, מחלל על המעות." "

תוספתא דמאי פרק ח הלכה ו

פועל שהיה עושה אצל בעל הבית,
והוא אינו מאמינו על המעשר,
רבי יוסי אומר:
תני בית דין הוא,
שתהא תרומת מעשר משלבעל הבית,
מעשר שני משלפועל.

תוספתא דמאי פרק ח הלכה ז

הלוקח יין מבין הכותים מערב שבת,
ושכח ולא הפריש, אומר:
"שני לגין שאני עתיד להפריש, הרי הן תרומה.
עשרה הבאים אחריהם, מעשר ראשון.
תשעה הבאים אחריהן, מעשר שני."
ומחל⁵⁷ ושותה מיד.
דברי רבי מאיר.
רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אוסרין.
אמרו לו לרבי מאיר:
אי אתה מודה שאם יבקע נודו, ששותה טבל?
אמר להם:

⁵⁷ מחל. עושה את הטבל חולין.

לְכַשִּׁיבְקָע.

תוספתא דמאי פרק ח הלכה ח

הָיוּ לוֹ תְּאֵנִים שְׁלֹטְבָל בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ,
וְהוּא בְּבֵית הַמְּדַרְשׁ אוֹ בְּשֹׁדֵה, אוֹמֵר:
"שְׁנֵי תְּאֵנִים נְשָׂאֵנִי עֲתִיד לְהַפְרִישׁ, הָרִי הֵן תְּרוּמָה;
עֲשֹׂר הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם, מְעַשֵּׂר רֵאשׁוֹן;
תְּשַׁעֵה הַבָּאִין אַחֲרֵיהֶם, מְעַשֵּׂר שְׁנִי."

תוספתא דמאי פרק ח הלכה ט

הָיוּ דָמִי, אוֹמֵר:
"מֵה נְשָׂאֵנִי עֲתִיד לְהַפְרִישׁ לְמַחֵר,
הָרִי הוּא מְעַשֵּׂר וְשָׂאֵר הַמְּעַשֵּׂר סְמוּךְ לוֹ;
זֶה נְשַׁעֲשִׂיתִי מְעַשֵּׂר עֲשׂוֹי תְּרוּמַת מְעַשֵּׂר עָלָיו.
מְעַשֵּׂר שְׁנִי לְצָפוֹנוֹ אוֹ לְדָרוֹמוֹ, מְחַלֵּל עַל הַמְּעוֹת."
נוֹטֵל תְּרוּמָה וְתְּרוּמַת מְעַשֵּׂר וּמְנִיחָהּ בְּמִקוֹם הַמְּצַנֵּעַ,
אֶחָד תְּרוּמָה טְהוֹרָה וְאֶחָד טְמֵאָה.

תוספתא דמאי פרק ח הלכה י

לֹא יִטִּיף אָדָם שְׁמֹן,
לֹא לְתוֹךְ גֵּר חֲדָשׁ, וְלֹא לְתוֹךְ הַמְּדוּרָה, וְלֹא לְתוֹךְ דְּבַר הַמַּאֲבָד,
אֲלֵא אִם כֵּן קוֹרֵא שֵׁם לְתְּרוּמַת מְעַשֵּׂר שְׁבָה עַד שֶׁלֹּא תִגִּיעַ לְאָרֶץ.

תוספתא דמאי פרק ח הלכה יא

מִי שֶׁהָיוּ לוֹ עֲשֹׂר חֲבִיּוֹת שְׁלֹמְעַשֵּׂר טָבֵל טְמֵא,
וְשְׁלֹמְעַשֵּׂר טָבֵל טְהוֹר,
וְרָאָה אַחַת מֵהֶן שֶׁנִּשְׁפָּכָה אוֹ שֶׁנִּתְגַּלְתָּהּ, אוֹמֵר:
"הָרִי זֶה תְּרוּמַת מְעַשֵּׂר עַל תְּשַׁע אֱלוֹי."
בְּשִׁמּוֹן אֶסוּר, מִפְּנֵי שֶׁנִּכְסֵי כֹהֵן.

אם אמר מְשֻׁהָגֵיעָה לְאַרְיָז⁵⁸ "הרי זו תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר",
לא אמר פְּלוּם.

תוספתא דמאי פרק ח הלכה יב

רָאָה אֶחָד וְשִׁהֲפִישׁ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וְאָמַר:
"הריני כמה שְׁאָמַר זֶה",
דְּבָרָיו קִיָּמִין.
רַבִּי יוֹסִי אָמַר:
בְּסֻמוֹךְ לְתַנְיָ בֵּית דִּין⁵⁹ הוּא.

תוספתא דמאי פרק ח הלכה יג

הַמִּמְעֵט בַּמַּעֲשָׂרוֹת,
מַעֲשָׂרוֹתָיו מִתְקַנְיִין וּפְרוּתָיו מְקַלְקְלִין;
הַמֵּרְבֶּה בַּמַּעֲשָׂרוֹת,
מַעֲשָׂרוֹתָיו מְקַלְקְלִין וּפְרוּתָיו מִתְקַנְיִין.

תוספתא דמאי פרק ח הלכה יד

קָרָא שֵׁם לְשׁוּלֵי חֲבִית, לֹא יִשְׁתָּה מִפִּיהָ;
לְפִיהָ, לֹא יִשְׁתָּה מִשׁוּלֵיהָ,
מִפְּנֵי שֶׁהַמִּשְׁקִין מְעַרְבִין.
אֲבָל קוֹרֵא שֵׁם לְשׁוּלֵי מְגוּרָה וְאוֹכֵל מִפִּיהָ,
לְפִיהָ וְאוֹכֵל מִשׁוּלֵיהָ.

תוספתא דמאי פרק ח הלכה טו

הָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי כְּלָפְלוֹת שֶׁלְטָבֵל,

---

⁵⁸ מְשֻׁהָגֵיעָה לְאַרְיָז. השלמה של ליברמן.

⁵⁹ בְּסֻמוֹךְ לְתַנְיָ בֵּית דִּין. והוא בזה סומך על תנאי בית דין, שיהא מעשר ראשון בצפונו, מעשר שני בדרומו, ותרומת מעשר בדרום דרומו (ירושלמי).

בְּזוֹ מֵאָה וּבְזוֹ מֵאָה,
נִטְלָה תְּרוּמָתוֹ, אָמַר:
"מַעֲשָׂרוֹת זֶה בְּזוֹ", הִרְאִישׁוּנָה מְעֻשְׂרֹת.
"בְּשִׁלּוֹזוֹ בְּזוֹ וְשִׁלּוֹזוֹ בְּזוֹ", אִין הִרְאִישׁוּנָה מְעֻשְׂרֹת.
נוֹטֵל עֲשָׂרִים תְּאָנִים וּשְׁנַיִ עֲשׂוּרִין, וְעֲשׂוּרוֹ שְׁלֹעֲשׂוּר.

תוספתא דמאי פרק ח הלכה טז

מַעֲשָׂרוֹתֵיהֶם מַעֲשָׂרוֹת כֹּלְכֵלָה בְּחִבְרֹתָהּ, קוֹרֵא שֵׁם.
נוֹטֵל עֲשָׂרִים תְּאָנִים מֵאִיזוֹ שְׁיִרְצָה.

בְּזוֹ מֵאָה וּבְזוֹ מֵאָתִים⁶⁰,
אִם מִן הַקְּטָנָה הוּא נוֹטֵל, נוֹטֵל אַחַת עֶשְׂרֵה,
וְאִם מִן הַגְּדוֹלָה, נוֹטֵל אֶת כָּל הַשְּׁלֵשִׁים.
מִכֹּן וְאֵילָךְ, לְפִי חֶשְׁבוֹן.

בְּזוֹ מֵאָה וּבְזוֹ אֶלֶף,
אִם מִן הַקְּטָנָה נוֹטֵל, נוֹטֵל אַחַת עֶשְׂרֵה,
וְאִם לְשֵׁם הַגְּדוֹלָה נוֹטֵל, אֶפְלוּ נוֹטֵל אֶת כָּלָה, לֹא הַשְּׁלִים.

תוספתא דמאי פרק ח הלכה יז

הִיְתָה בְּיָדוֹ כֹּלְכֵלָה שְׁלֵפָרוֹת שְׂאִינָה מְתַקְּנָת,
נוֹטֵל שְׁתֵּי תְּשִׁיעֵיָה וְתְּשִׁיעֵיָה תְּשַׁע,
בֵּין שְׁהֶטְבֵּל מְרַבָּה עַל הַחֲלִין, בֵּין שְׁהַחֲוִלִין מְרַבִּין עַל הַטְּבֵּל,
נוֹטֵל אֶת כָּלָה חֲלִין כְּדֵי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שְׁבִטְטָבֵּל.
בֵּין שְׁהַמַּעֲשֵׂר טְבֵּל מְרַבָּה עַל הַחֲלִין,
בֵּין הַחֲלִין מְרַבִּין עַל מַעֲשֵׂר טְבֵּל,
נוֹטֵל כָּל הַחֲלִין כְּדֵי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שְׁבִטְטָבֵּל.
מֵאָה מַעֲשֵׂר וְתְּשַׁעִים טְבֵּל,
נוֹטֵל תְּשַׁעִים וּשְׁנַיִם חֶסֶר עֲשׂוּר אֶחָד.

⁶⁰ בְּזוֹ מֵאָה וּבְזוֹ מֵאָתִים. ראה דיון על כל ההלכה הזאת בליברמן ע' 289, המיישב ומתקן על פי הירושלמי.

תוספתא דמאי פרק ח הלכה יח

מאָה מעשָׂר, שְׁמוֹנִים טָבֵל,
נוֹטֵל שְׁמוֹנִים וְשִׁלְשָׁה חֶסֶר שְׁנֵי עֶשְׂרִין.
מִכֹּן וְאֵילָךְ, לְפִי חֶשְׁבוֹן.

תוספתא דמאי פרק ח הלכה יט

הַמְּפָקִיד לֵג טָבֵל, אוֹכֵל עָלָיו תְּשׁוּעִים וְתִשְׁעָה וְהוּא.
הַמְּפָקִיד לֵג מְעֶשֶׂר, אוֹכֵל עָלָיו תְּשׁוּעִים.
כִּיצַד הַמְּפָקִיד לֵג טָבֵל אוֹכֵל עָלָיו תְּשׁוּעִים וְתִשְׁעָה וְהוּא?
אוֹמֵר:
"לֵג שְׁבִשׁוּלֵי חֲבִית, הָרִי הוּא חֶלְיוֹ."

תוספתא דמאי פרק ח הלכה כ

נָטַל לֹאכֵל וְנָטַל לְשִׁתּוֹת, אוֹמֵר:
"לֵג שְׁבִשׁוּלֵי חֲבִית, הָרִי זֶה תְּרוּמָה עַל מִינֵינוּ שְׁפָתוֹךָ חֲבִית,
וְשָׂאֵר הַמְּעֶשֶׂר סָמוּךְ לוֹ,
וְזֶה שְׁעִשִׁיתִי מְעֶשֶׂר עֲשׂוּי תְּרוּמַת מְעֶשֶׂר עָלָיו.
מְעֶשֶׂר שְׁנֵי בְּצַפּוֹנוֹ אוֹ בְּדְרוֹמוֹ, מְחַלֵּל עַל הַמַּעוֹת."

תוספתא דמאי פרק ח הלכה כא

כִּיצַד הַמְּפָקִיד לֵג מְעֶשֶׂר אוֹכֵל עָלָיו תְּשׁוּעִים?
אוֹמֵר:
"לֵג שְׁמֵן שְׁבִשׁוּלֵי חֲבִית, הָרִי הוּא חֶלְיוֹ."
נָטַל לֹאכֵל וְלְשִׁתּוֹת, אוֹמֵר:
"מְעֶשְׂרֵךְ בְּדְרוֹמוֹ, וְתְרוּמַת מְעֶשְׂרֵךְ מִינֵינוּ שְׁפָתְךָ חֲבִית."
גְּמָרוֹ נְדִי,
נוֹתֵן לַכֹּהֵן;
סִפְקוֹ גְּמָרוֹ, סִפְקוֹ לֹא גְּמָרוֹ,
מְעֶשֶׂר עָלֵיהֶם וְקוֹרָא שֵׁם לַמְּעֶשְׂרוֹתֵיהֶם.
כִּיצַד?
אִם הָיוּ שְׁלֹטָבֵל, אוֹמֵר:
"מְעֶשְׂרֵךְ בְּדְרוֹמוֹ, וְתְרוּמַת מְעֶשֶׂר בְּדְרוֹם דְּרוֹמוֹ."

אם היו נְלַמְעֵשֶׁר טָבֵל, אומר:
"תְּרוּמַת מַעְשֵׁר בְּדָרוֹם דְּרוֹמָן."

תוספתא דמאי פרק ח הלכה כב

מי שְׁהָיוּ לוֹ שְׁתֵּי חֲבִיּוֹת,
אחת נְלַמְעֵשֶׁר טָבֵל טָמֵא, ואחת נְלַמְעֵשֶׁר טָבֵל טָהוֹר,
מביא שְׁנֵי לְגִינִין,
וממלא מן זה כְּדֵי תְּרוּמַת מַעְשֵׁר עַל שְׁתֵּיהֶם,
ומזה כְּדֵי תְּרוּמַת מַעְשֵׁר עַל שְׁתֵּיהֶן,
והולך אֶצֶל הָרֵאשׁוֹן, אומר:
"אם זה מִין טָמֵא, אין בְּדַבְּרֵי כְּלוּם,
ואם זה מִין טָהוֹר, הֲרִי זֶה עֲשׂוּי תְּרוּמַת מַעְשֵׁר עַל שְׁתֵּיהֶן."
והולך אֶצֶל הַשֵּׁנִי וְאוֹמֵר:
"אם מִין זֶה טָמֵא, אין בְּדַבְּרֵי כְּלוּם,
ואם זה מִין טָהוֹר, הֲרִי זֶה עֲשׂוּי תְּרוּמָה וּמַעְשָׁרוֹת עַל שְׁתֵּיהֶן."
וקורא שֵׁם לְרֵאשׁוֹן, וְחֹזֵר וְקוֹרֵא שֵׁם לַשֵּׁנִי.
נִמְצְאוּ שְׁתֵּי חֲבִיּוֹת מִתְקַנּוֹת.

תוספתא דמאי פרק ח הלכה כג

הֲלִגִּינִין, אֶחָד נְלַמְעֵשֶׁר טָבֵל טָמֵא,
ואֶחָד נְלַמְעֵשֶׁר טָבֵל טָהוֹר,
שׁוֹתֶה מְזָה וְטוֹבֵל, ושׁוֹתֶה מְזָה וְטוֹבֵל,
ושׁוֹתֶה מִשְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד, וְצָרִיךְ טְבִילָה בְּאַחֲרוֹנָה.

תוספתא דמאי פרק ח הלכה כד

מי שְׁהָיוּ לוֹ שְׁתֵּי חֲבִיּוֹת,
אחת נְלַמְעֵשֶׁר טָבֵל טָמֵא ואחת שְׁלַחְלִין טָהוֹרִין,
מביא שְׁנֵי לְגִינִין,
וממלא מְזָה כְּדֵי תְּרוּמַת מַעְשֵׁר עַל זֶה,
ומְזָה כְּדֵי תְּרוּמַת מַעְשֵׁר עַל זֶה.
הולך אֶצֶל הָרֵאשׁוֹן וְאוֹמֵר:
"אם זה מִין טָמֵא, אין בְּדַבְּרֵי כְּלוּם,
ואם זה מִין טָהוֹר, עֲשׂוּי מְזָה כְּדֵי תְּרוּמַת מַעְשֵׁר עַל זֶה."

הולך אצל שני ואומר:
"אם זה מין טמא, אין בדברי כלום,
ואם זה מין טהור, עשוי מזה כדי תרומת מעשר על זה."
קורא שם לראשון, וחוזר וקורא שם לשני.
נמצאו חביות מתקנות,
והלגינין, אחד של מעשר טבל טמא,
ואחד של חלין טהורין.
שונה מזה וטובל, ושונה מזה וטובל,
ושונה משניהם כאחת, וצריך טבילה באחרונה.

סליק פרקא וחסת דמאי

תוספתא מסכת פְּלָאִים (ליברמן)

פָּרָק א

תוספתא כלאים פרק א הלכה א

כָּל הַזּוּגוֹת שְׁמַנּוּ חֲכָמִים,
מִיָּן בְּמֵינוֹ אֵינָן פְּלָאִים זֶה בְּזֶה.
וְשָׂאָר יִרְקוֹת הַשְּׂדֵה וְיִרְקוֹת הַגֶּנֶז,
מִיָּן בְּמֵינוֹ, אֵינָן פְּלָאִים זֶה בְּזֶה.

הַשֶּׁבֶת וְהַגֶּנֶז הַכֶּסֶבֶר וְהַכֶּרֶס,
אִף עַל פִּי שְׂדוּמִין זֶה לְזֶה, פְּלָאִים זֶה בְּזֶה.
הַקְּשׂוּאִין וְהַדְּלוּעִין וְהָאֲבִטִיחִים וְהַמְּלַפְּפוֹנוֹת¹,
אֵינָן פְּלָאִים זֶה בְּזֶה, וְתוֹרְמִין וּמַעֲשָׂרִין מִזֶּה עַל זֶה.
דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר.

רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִין:
פְּלָאִים זֶה בְּזֶה, וְאֵין תוֹרְמִין וּמַעֲשָׂרִין מִזֶּה עַל זֶה.

תוספתא כלאים פרק א הלכה ב

הוֹסִיף רַבִּי עֲקִיבָה:
הַשּׁוֹם וְהַשּׁוּמְנִית,
הַבָּצֵל וְהַבָּצֵלְצוּל,
וְהַתְּרֵמוֹס וְהַפְּלִסְלוֹס.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן:
לֹא הָיָה רַבִּי עֲקִיבָה שׁוֹנֶה אֶלָּא בְּשָׁנֵי זִוגוֹת אֵלוֹ:
אֲבָל הַתְּרֵמוֹס וְהַפְּלִסְלוֹס אֵינָן פְּלָאִים זֶה בְּזֶה.

תוספתא כלאים פרק א הלכה ג

¹ הַמְּלַפְּפוֹנוֹת. מן היווניות mélopepon, מין אבטיח.

בְּתַחוּם אֲרִיחַ² הָיוּ מֵרַפְּיבִין תְּפוּחַ עַל גְּבֵי אֲזָרָר³.
מִצָּאָן תְּלֵמִיד אֶחָד, אָמַר לָהֶם:
אֲסוּרִין אַתֶּם!
הִלְכוּ וּקְצוּצוּם, וּבָאוּ וְשָׂאֲלוּ בִּבְנָה.
אָמְרוּ:
יָפָה אָמַר אוֹתוֹ תְּלֵמִיד.

תוספתא כלאים פרק א הלכה ד

בְּשׁוּקִי⁴ שְׁלֻצְפוּרִי הָיוּ מֵרַפְּיבִין קְרוּסְטִמִּיל⁵ עַל גְּבֵי עֵגֶס⁶.
מִצָּאָן תְּלֵמִיד אֶחָד, אָמַר לָהֶן:
אֲסוּרִין אַתֶּם!
הִלְכוּ וּקְצוּצוּם.
בָּאוּ וְשָׂאֲלוּ בִּבְנָה.
אָמְרוּ:
מִי פָּגַע בְּכֶם אֵינוֹ אֶלָּא מִתְּלֵמִידֵי בֵּית שְׁמַי.

תוספתא כלאים פרק א הלכה ה

רַבִּי נְחֻמְיָה אוֹמֵר:
דְּלַעַת אֲרַמִּית וּמְצָרִית כְּלָאִים עִם הַיְּוֹנִית,
כְּלָאִים עִם הַרְמוּצָה⁷.

תוספתא כלאים פרק א הלכה ו

חֲמִשָּׁה דְּבָרִים נֶאֱמְרוּ בְּדַלְעַת יְוֹנִית:
אֲסוּרָה בְּסִפּוֹךְ עַל גְּבֵי זֶרְעִים,
עֲקֻצָּה טַפַּח,
אוֹסְרֵת כָּל שְׂהוּא,
וּמְבִיאָה אֶת הַטְּמָאָה וְחוֹצֵצַת בְּפָנֵי הַטְּמָאָה.

² אֲרִיחַ. עיר בתחום טבריה.

³ אֲזָרָר = חוזרר, מין תפוח מדברי.

⁴ שׁוּקִי. שדה בית שקיא, בית השלחין.

⁵ קְרוּסְטִמִּיל. crustuminum, והוא אגס מדברי.

⁶ עֵגֶס. אגס.

⁷ הַרְמוּצָה. דלעת מרה, שהיו ממתקים אותה ברמץ.

והנודר מן הדלועין אין אסור אלא בדלעת יוניית בלבד.

תוספתא כלאים פרק א הלכה ז

תרגול טוס⁸ ותרגול פסיאני⁹,
אף על פי שדומין זה לזה, פלאים זה בזה.

תוספתא כלאים פרק א הלכה ח

רבי יודא אמר:
פרדה שתבעה זכר,
אין מרביעין עליה לא מן הסוס ולא מן החמור,
אלא מן הפר.
שור ושור הפר, חמור וחמור הפר, חזיר וחזיר הפר,
אף על פי שדומין זה לזה, פלאים זה בזה.

תוספתא כלאים פרק א הלכה ט

חמשה דברים נאמרו בשור הפר:
אסור משם 'אתו ואת בנו',
וחלבו אסור,
וקרב לגבי המזבח,
וחיב במתנות,
ונקח בכסף מעשר לזבחי שלמים, אבל לא לבשר תאנה,
והרי הוא פבהמה לכל דבר.

רבי יוסי אומר:
זהו תאו הכתוב בתורה,
ומתר משם 'אתו ואת בנו',
וחלבו מותר,
ופסול מגבי מזבח,
ופטור מן המתנות,
ונקח בכסף מעשר לבשר תאנה, אבל לא לזבחי שלמים,

⁸ טוס. מן היוונית taôs.

⁹ פסיאני. יוונית phasianos.

וְהָרִי הוּא כְּחֵזֶה לְכָל דָּבָר.

וְחֻמְרֵי אֲמָרִים:
תָּאוּ בְּרִיָּה לְעֶצְמוֹ, שׁוֹר הֶבֶר בְּרִיָּה לְעֶצְמוֹ.

תוספתא כלאים פרק א הלכה י

אִין נוֹטְעִין שְׂרָבִיט שְׁלַרְמוֹן,
וְלֹא עֶקְצִין שְׁלַרְמוֹן בְּצַד סֵדֶן שְׁלִשְׁקָמָה,
וְאִין נוֹתְנִין זְמוּרָה בֵּין שְׁתֵּי קוּרוֹת כְּדִי שְׁתַּבְּלַע בִּינֵיהֶן,
וְאִין נוֹתְנִין שְׁנֵי מֵינִין בְּשִׁפּוּפָרֶת אַחַת כְּדִי שְׁיִבְלְעוּ זֶה מִזֶּה,
וְאִין מְרַכְבִּין זֵיתִים בְּרֶכֶב¹⁰ שְׁלִתְמָרָה, מִפְּנֵי שְׂאִילֹן בְּאִילֹן.

תוספתא כלאים פרק א הלכה יא

אִין מְרַכְבִּין כְּשׁוֹת עַל גְּבִי הָאֲזָמָא וְלֹא תֶרֶד עַל גְּבִי יֶרְבוּז,
מִפְּנֵי שְׂיָרֶק בִּיָּרֶק.

תוספתא כלאים פרק א הלכה יב

אִין מְרַכְבִּין כְּשׁוֹת עַל גְּבִי הָאֲגָא,
מִפְּנֵי שְׂיָרֶק בְּאִילֹן,
רַבִּי יְהוּדָה מְתִיר יָרֶק בְּאִילֹן, אִילֹן בִּיָּרֶק.
רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מְתִיר מִשֵּׁם רַבִּי יְהוּדָה בֶּן אֲגָרָא אִישׁ כָּפַר עֶכּוֹ.

תוספתא כלאים פרק א הלכה יג

הַנּוֹתֵן מְעָה שְׁלִתְמָרוֹס בְּצַד מְעָה שְׁלִדְלַעַת כְּדִי שְׁתַּבְּקַע הָאֲרִיז מִפְּנֵיהָ,
חֵיב.

---

¹⁰ רָכֶב. עֲנָף.

תוספתא כלאים פרק א הלכה יד

הזורע דבר המצמיח על גבי ביצים¹¹ ועל גבי חילת¹²,
חֵיב;
על גבי סלע ועל גבי אמת המים,
פְטוּר.
וְדָבָר שֶׁאֵין מְצַמִּיחַ,
בֵּין עַל גְּבֵי בֵיצִים, בֵּין עַל גְּבֵי חִילַת, וּבֵין עַל גְּבֵי אֲמַת הַמַּיִם,
פְטוּר.

תוספתא כלאים פרק א הלכה טו

הזורע והמנפיש והמנפח, עובר ב'לא תעשה'.
רבי עקיבה אומר:
אף המקיים עובר ב'לא תעשה'.
וזרעים זרעים וזרעוני אילן כְּאֶחָד.
הזורע חרצנים עם החטים,
הרי זה לוקה את הארבעים.

תוספתא כלאים פרק א הלכה טז

כל סאה שיש בה רבע ממין אחר, ימעט.
במי דברים אמורים?
בדברים הנופלים שלשת וארבעת קבין לבית סאה.
באמת, זרעוני גנה מצטרפין אחד מעשרים וארבעה בנופל למינו,
בין שנפל לתוך אחרים ובין שנפלו אחרים לתוכו.
היתה שדהו זרועה חטין, ונמלך לזרעה שעורים,
לא יזרע עד שיופך.
לא הפך, ימתין עד שתתליע.
עד כמה היא מתלעת?
עד מקום ששחת שלשה ימים במקום הטינה¹³,
אבל לא במקום הגריר¹⁴, שמקצת היום ככלו.

¹¹ ביצים = בצעים, מקומות של מים רדודים עומדים.

¹² חילת. מין קנה סוף.

¹³ במקום הטינה. בשדה רוויה מים.

¹⁴ במקום הגריר. בשדה יבשה.

תוספתא כלאים פרק א הלכה יז

אין מְחַיְבִין אותו להיות חורש חריש דק,
אלא חורש חריש גם כְּתִלְמֵי הַרְבִּיעָה.

רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר:
זָנַב הַסּוֹס הַיְתֵה נִקְרָאת.
סוֹף שְׁעַפְרָה שְׁלִזוּ נוֹגַע בְּעַפְרָה שְׁלִזוּ.
אם צִמְחָה, וְהוֹרִיד לְתוֹכָהּ בְּהֵמָה וְלִקְטָתוּ,
הָרִי זֶה מִתָּר.

תוספתא כלאים פרק א הלכה יח

נְטוּעָה, וְנִמְלַךְ לְזֶרְעָה,
מְגֵרַע¹⁵ עַד פְּחוֹת מִטְּפַח, זֹרַע וְאַחַר כֶּךָ מִשְׂרֵשׁ.
גֵּרַע עַד פְּחוֹת מִטְּפַח, וְכֹא וּמִצָּא עָלָיו עַל גִּפְי תְּבוּאָה,
מִתָּר לְשַׁעֲבֵר, וְאַסּוּר לְעֵתִיד לְבֹא.
עוֹקֵר אִי זֶה מִהֵן שְׂרִיזָה, וּמְקַיֵּם אִי זֶה מִהֵן שְׂרִיזָה.

תוספתא כלאים פרק א הלכה יט

שָׂדֶה שְׁעָלוּ בָּהּ עֹשְׂבִים,
אין מְחַיְבִין אותו לִוְפֵךְ,
אלא חורש בְּשַׁעָה שׁ מְחַפָּה וְהוֹפֵךְ.
מְכַבֵּב¹⁶ וְנוֹטֵל אֶת הַגֶּס מִלְּפָנָי פּוֹעֵלִין,
וְאִין בְּזָה מִשֵּׁם מְכַסֵּת.

תוספתא מסכת כלאים (ליברמן)
פְּרָק ב

¹⁵ מְגֵרַע. מגדע וגומם את הגפנים.

¹⁶ מְכַבֵּב. מסיר את הכובים, את הקוצים.

היו לו נְשִׁי שְׂדוֹת, אחת זְרוּעָה חֲטִים וְאַחַת זְרוּעָה שְׁעוּרִים,
אין מִתֵּר לַעֲשׂוֹת בִּינְיָהֶן תֵּלֶם שְׁלֵמִין אַחֵר.
בְּפִשְׁתָּן מִתֵּר, מִפְּנֵי שְׂרוּצָה לְבַדֵּק אֶת שְׂדֵהוּ,
וּבְלִבֵּד שְׂיָהָא תֵּלֶם מִפְּלִשׁ מֵרֹאשׁ שְׂדָה וְעַד רֹאשׁוֹ.
רַבִּי לִיעֶזֶר בֶּי רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאַבָּהּ יוֹסֵה בֶן חֲנָן אִישׁ יָאֲנִי אוֹמֵר:
דִּי אַרְךְ חֲמִשִּׁים אַמָּה.
רַבִּי אוֹמֵר:
מִתֵּר אָדָם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ שׁוּרָה שְׁלַחֲרַדְל, חֲרִיעַ¹⁸.
כְּמָה הוּא אַרְךְ הַשׁוּרָה? עֶשֶׂר אַמּוֹת וּמְחַצָּה.

תוספתא כלאים פרק ב הלכה ה

אין מְקִיפִין חֲרַדְל חֲרִיעַ אֶלָּא לַחֲסִית¹⁹ בְּלִבֵּד.
דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:
לְכָל מְקִיפִין חֲרַדְל חֲרִיעַ חוּץ מִן הַתְּבוּאָה.
רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר:
לְעִרוּגוֹת קְטַנּוֹת שְׁלִירְק מְקִיפִין אוֹתָן חֲרַדְל חֲרִיעַ.
סוּמֵךְ לְשִׁרְשֵׁי אֵילָן שְׂיִבְשׁוּ שְׁהֵן גְּבוּהִין עֲשָׂרָה טְפָחִים.
אֵילָן שְׂאִין נוֹפוֹ גְּבוּהָ מִן הָאָרֶץ שְׁלִשָּׁה טְפָחִים,
זוֹרַע תְּחַתְּיוֹ זָרַע, וְסוּמֵךְ לוֹ מִין אַחֵר מִבְּחוּץ.

תוספתא כלאים פרק ב הלכה ו

היו מְשׁוּכּוֹת מִן הַגָּדָר שְׁלִשָּׁה טְפָחִים,
לֹא יִפְחַת מְשֻׁלְשָׁה תֵּלְמִים מְפֻלְשִׁין,
כְּדִי שְׂיָהוּ נִרְאִין כְּשׁוּרָה.
דֶּרֶךְ הַיְחִיד, וְדֶרֶךְ הַרְבִּים, וְגָדָר שְׁגְבוּהָ עֲשָׂרָה טְפָחִים,
אֵין עוֹלָה לְמִדַּת בֵּית רַבֵּעַ.
נְמוּךְ מְעֲשָׂרָה טְפָחִים,
עוֹלָה לְמִדַּת בֵּית רַבֵּעַ.
כְּמָה הִיא מִדַּת בֵּית רַבֵּעַ?
עֶשֶׂר אַמּוֹת וּמְחַצָּה עַל עֶשֶׂר אַמּוֹת וּמְחַצָּה מְרַבְּעוֹת.
רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר:

¹⁸ חֲרִיעַ. כִּרְכּוּם.

¹⁹ חֲסִית. הִירְקוֹת הַדּוּמִים לְבַצֵּל.

אֶפְלוּ אַרְכָּה כְּשָׁנִים בְּרַחֲבָה.

תוספתא כלאים פרק ב הלכה ז

עבודת יִרְק בִּירְק אַחַר, שְׁשָׁה טְפָחִים.
רוֹאֵין אוֹתָהּ כְּאֵלוּ הִיא טְבֵלָה מְרַבֶּעַת.
אֶפְלוּ אֵין שָׁם אֶלָּא קֶלַח אֶחָד,
נוֹתְנִין לָהּ עֲבוּדָתָהּ שְׁשָׁה טְפָחִים,
בֵּין מִן הָאֶמְצָע, וּבֵין מִן הַצְּדָדִין.
הֵיוּ קֶלְחִין נוֹטִין לְאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ,
הָרִי זֶה מִתָּר, מִפְּנֵי שְׁנֵרְאִית כְּסוּף שְׂדֵה.

תוספתא כלאים פרק ב הלכה ח

הַחֲרָדֵל וְהַפּוֹלִין הַשּׁוֹפִיִן²⁰,
אֵף עַל פִּי שְׁזָרְעוּ לִירְק, אֵין זוֹרְעִין אוֹתוֹ בְּעֵרוּגָה.
פּוֹלִין הַגְּמְלוֹנִין²¹ וּפּוֹל הַמְצָרִי,
בְּזִמְן שְׁזָרְעוּ לְזָרַע, אֵין זוֹרְעִין אוֹתוֹ בְּעֵרוּגָה;
לִירְק, זוֹרְעִין אוֹתוֹ בְּעֵרוּגָה אַחַת,
וּשְׂאֵר יִרְקוֹת שְׂדֵה וִירְקוֹת גְּנָה,
אֵף עַל פִּי שְׁזָרְעוּ לְזָרַע, זוֹרְעִין אוֹתוֹ בְּעֵרוּגָה אַחַת.

תוספתא כלאים פרק ב הלכה ט

מִתָּר אָדָם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ תְלֵמִיּוֹת קְטַנּוֹת שְׁלֹטְפַח טְפַח,
וְלִתְּנוֹ לְתוֹכָן שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה מִיָּנִין,
אֶחָד מִכֵּן וְאֶחָד מִכֵּן וְאֶחָד בְּאֶמְצָע.
מִתָּר אָדָם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ עֲרָגִיּוֹת קְטַנּוֹת שְׁלֹשָׁה שְׁשָׁה טְפָחִים, וְלִתְּנוֹ לְתוֹכָן חֲמִשָּׁה
מִיָּנִין,
אַרְבַּע עַל אַרְבַּע רוּחוֹת עֵרוּגָה, וְאַחַת בְּאֶמְצָע.
וּמִתָּר אָדָם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ גְּמָא קְטַנָּה שֶׁהִיא עֲמֻקָּה טְפַח,
וְלִתְּנוֹ לְתוֹכָהּ אַרְבַּעַת מִיָּנִין, וְהוֹפְכֵן לְאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ.

²⁰ הַשּׁוֹפִיִן. הַשּׁוֹפּוּפִים, הַקְטַנִּים.

²¹ הַגְּמְלוֹנִין. הַגְּדוּלִים.

תוספתא כלאים פרק ב הלכה י

ומתר אדם לעשות בתוך שדהו תלם,
להיות נוטע קשואין ודלועין אבטיחין ומלפפונות,
והופכן אלה לצד זה ואלה לצד זה,
ובלבד שלא יהא בינו לבין חברו ששה טפחים.

תוספתא כלאים פרק ב הלכה יא

הנוטע שתי שורות שלקשואין, שתי שורות שלדלועין,
שתי שורות שלאבטיחין, ושתי שורות שלמלפפונות,
ושתי שורות שלפול המצרי, אפלו כל שדהו,
מתר.

תוספתא כלאים פרק ב הלכה יב

קצב לדברי שניהם²².
רבי ישמעאל אומר:
עשר אמות.
רבי עקיבה אומר:
שמונה אמות.
מעשה היה בכפר פגוי,
והורה רבי נחמיה פדברי רבי ישמעאל.

תוספתא כלאים פרק ב הלכה יג

שורה שלדלועין בירק, בירק,
ארך ששה טפחים ורחב מלאו.
אחד שורה שלדלועין ואחד שורה שלירק אחד בתבואה,
ארך עשר אמות ומחצה על רחב ששה טפחין.
ושורה שלירק בירק,
ארך ששה טפחים ורחבו מלאו.
שלדלועין בירק,

²² קצב לדברי שניהם. עיין ליברמן בפירוש הארוך ע' 617.

בין שורה לחברתה שתיים עשרה אמה, וכן בתבואה.
שלתבואה בירק אחר,
ארך מראש השדה ועד ראשו על רחב שלשת תלמים שלפתיח²³.
שלירק בירק אחר,
בין שורה לחברתה ששה טפחים,
ושלתבואה על רחב שלשה תלמים שלפתיח.

תוספתא כלאים פרק ב הלכה יד

אחד שורה שלקשואין, ואחד שורה שלדלועין,
ואחד שורה שלאבטיחין, ואחד שורה שלמלפפונות,
ואחד שורה שלפול המצרי, ואחד מקים קלח אחד לזרע,
וצריך לעשות מחיצה גבוהה עשרה טפחים ורחבה ארבעה.

תוספתא כלאים פרק ב הלכה טו

גוי שהרכיב הפרסק על גבי עבש²⁴,
אף על פי שאין רשי לעשות כן,
נוטל הימנו יחור ונוטע במקום אחר.
הרכיב תרד על גבי ירבוז,
אף על פי שאין ישראל רשי לעשות כן,
נוטל הימנו זרע וזרע במקום אחר.

תוספתא כלאים פרק ב הלכה טז

ישראל שקים כלאים בתוך שדהו,
אין אחיו הפהגים נכנסין לתוכה,
אלא רואין אותה כציון בית הקברות.
אין עושין עם ישראל בכלאים,
אבל עוקרין עמו כלאים, מפני שממעט את התפלה.

אין עושין עם הגוי בכלאים,
ובעירות המבלעות, כגון בית ענה, אימה²⁵ וחברותיה,

²³ תלמים שלפתיח. תלמים רחבים כמו בחרישה ראשונה.

²⁴ עבש = חובש, מין תפוח.

²⁵ בית ענה, אימה. מקומות בעבר הירדן.

עוֹשִׂין עִם הַגּוֹי בַּכְּלָאִים.
כַּשֵּׁם שֶׁהַכְּלָאִים בְּאֶרֶץ, כִּךָּ הַכְּלָאִים בְּחוּצָה לְאֶרֶץ.

תּוֹסַפְתָּא מִסְכַּת כְּלָאִים (ליברמן)
פָּרָק ג

תּוֹסַפְתָּא כְּלָאִים פָּרָק ג הַלְכָה א

אִי זֶה הִיא קְרַחַת הַכְּרָם?
כְּרָם שֶׁחָרַב אֲמָצְעוּ וְנִשְׁתִּירוּ בּוֹ חֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה גִּפְנִים²⁶,
בֵּין מְאָרְבַּע רוּחוֹת, בֵּין מְשֻׁלְשֵׁת רוּחוֹת,
וּבֵין מְשֻׁמֵּי רוּחוֹת זֶה כְּנֶגֶד זֶה.
אִי זֶה מְחֹל הַכְּרָם?
בֵּין שְׁנֵי כְרָמִים.
דְּבַרֵי רַבֵּי יְהוּדָה.

וְחֲכָמִים אוֹמְרִים:
אִם אֵין שְׁם שְׁתִּים עֲשָׂרָה אָמָה,
לֹא יָבִיא זָרַע לְשָׂם.
הֵיוּ שְׁם שְׁתִּים עֲשָׂרָה אָמָה,
נִתְּנִין לוֹ עֲבוּדָתוֹ²⁷, וְזוֹרַע אֶת הַמּוֹתֵר.

תּוֹסַפְתָּא כְּלָאִים פָּרָק ג הַלְכָה ב

יֵשׁ בְּמַחֲצִיטַת הַכְּרָם לְהַקֵּל וּלְהַחְמִיר.
כִּיצַד?
מְחִיצָה סְמוּכָה לְגִפְנִים,
זוֹרַע חוּצָה לָהּ עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְעַקֵּר מְחִיצָה,

²⁶ חֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה גִּפְנִים. תיקון של ליברמן. בכתב היד: "אַרְבַּעָה וְחֲמִשָּׁה גִּפְנִים".

²⁷ עֲבוּדָתוֹ. שהיא ארבע אמות.

שאלו אין שם מחיצה,
נותנין לפרם ארבע אמות וזרע את המותר.
היתה משוכה אחת עשרה אמה,
לא יביא זרע לשם,
שאלו אין שם מחיצה,
נותן לפרם ארבע אמות וזרע את המותר.

תוספתא כלאים פרק ג הלכה ג

מחיצת הפרם שנופרצה, אומרין לו "גדר!"
גדרה ונופרצה, אומרין לו "גדר!"
אם נתאש²⁸ הימנה, הרי זה קדש וחיב באחריותה.
כמה תהא מטעמה²⁹?
שלוש כנגד שלש.
נטלה אחת מן החיצונות, כמה יהא ביניהן?
שתים כנגד שתים מארבע אמות עד שמונה,
והזנב מארבע אמות ועד שמונה.
היו שתים כנגד שתים מארבע אמות ועד שמונה,
והזנב פחות מארבע אמות, יתר על שמונה,
או שתים כנגד שתים פחות מארבע אמות, יותר על שמונה,
וזנב מארבע ועד שמונה,
הרי זה אינו פרם,
עד שיהו שתים כנגד שתים מארבע אמות ועד שמונה,
והזנב מארבע אמות ועד שמונה.

תוספתא כלאים פרק ג הלכה ד

פורת³⁰ מכון ונוף אין מכון,
הרי זה פרם.
נוף מכון וכורת אין מכון,
הרי זה אינו פרם.
היו נקות ולא היו מכונות, העבו ונעשו מכונות,
הרי זה פרם.
פיצד יודע אם היו מכונות אם לאו?
מותח את החוט לעקר גפנים,

²⁸ נתאש. נתרשל לגדור.

²⁹ מטעמה. שיעור נטיעתה. (של הכרם הדל, במשנה כלאים ה, א).

³⁰ פורת. הקורות.

אם היו כלן נוגעות בחוט, הרי זה פָּרָם.
אחת נכנסת ואחת יוצא, הרי זה אינו פָּרָם.

תוספתא כלאים פרק ג הלכה ה

רבי שמעון אומר:
עריס³¹ שנטוע פהלקתו,
אלא שהיה מקף פשוך הזה עגל,
הרי זה אין עריס.
פָּרָם שנטוע ערבוביה,
אם יש בו לכוון שתים פנגד שלש,
הרי זה פָּרָם,
ואם לאו, אינו פָּרָם.
זה היה מעשה וקאו ושאלו את רבן גמליאל, ואמר להן:
צאו ושאלו את יוסה בן גיאלי³²,
שהוא בר ובקי בהלכות הפָּרָם.
יצאו ושאלוהו. אמר להם:
אם יש בו לכוון שתים פנגד שלש, הרי זה פָּרָם,
ואם לאו, אינו פָּרָם.
רבי שמעון אומר:
פָּרָם שנטוע על פחות מארבע אמות, או יתר על שמונה,
הרי זה אינו פָּרָם.

תוספתא כלאים פרק ג הלכה ו

פָּרָם שנטוע פהלקתו, ושורה אחת יוצא ממנו,
כשהוא מודד,
נותן לפָּרָם ארבע אמות ולשורה ששה טפחים.
היה נטוע פהלקתו,
וגפנים החיצונים נראין מבנתים כשהוא מודד מבפנים,
נותן לפָּרָם ארבע אמות ולשורה ששה טפחים.

תוספתא כלאים פרק ג הלכה ז

³¹ עריס. כך כתב יד ערפורט. בכתב יד וינה, חרץ, ובהמשך חריץ, והוא כתיב חילופי לעריס. עריס הוא שורת גפנים מודלות על עמודים או גדר.
³² גיאלי. בדפוס 'גולאי'.

גָּפֶן שְׁנֵטוּעָה בַּמְדְּרָגָה,
נוֹתֵן לָהּ עֲבוֹדָתָהּ.

תוספתא כלאים פרק ג הלכה ח

הַזְּרָעִים וְהִירְקוֹת שְׁנֵטוּעֵין בַּמְדְּרָגָה,
נוֹתֵן לָהֶם עֲבוֹדָתָן.

תוספתא כלאים פרק ג הלכה ט

הָיָה לוֹ שְׁתֵּי שָׂדוֹת זֹו לְמַעַלָּה מִזֹּו,
הַתְּחִתּוֹנָה נְטוּעָה כָּרֶם וְהָעֲלִיּוֹנָה אֵין נְטוּעָה כָּרֶם,
זֹרֵעַ אֵת הָעֲלִיּוֹנָה עַד שְׁמַגִּיעַ לְעֵקֶר הַתְּחִתּוֹנָה.
הָעֲלִיּוֹנָה נְטוּעָה כָּרֶם וְהַתְּחִתּוֹנָה אֵין נְטוּעָה כָּרֶם,
זֹרֵעַ אֵת הַתְּחִתּוֹנָה וְאֵת הַמְדְּרָגָה עַד שְׁמַגִּיעַ לְעֵקֶר גִּפְנִים.

תוספתא כלאים פרק ג הלכה י

גָּפֶן שְׁנֵטוּעָה בְּנִקְעַ עֵמֶק עֲשָׂרָה וְרִחַב אַרְבָּעָה,
נוֹתֵן לָהּ עֲבוֹדָתָהּ לְמִטָּה.
פְּחוֹת מִכֵּן, נוֹתֵן לָהּ עֲבוֹדָתָהּ לְמַעַלָּה.
חֲרִיץ שְׁעוֹבֵר בְּכָרֶם, עֵמֶק עֲשָׂרָה וְרִחַב אַרְבָּעָה,
רַבִּי לִיעֶזֶר אָמַר:
זֹרֵעִין בְּתוֹכוֹ שְׁלֹשָׁה זֵרְעוֹנִין,
אֶחָד מִכֵּן, וְאֶחָד מִכֵּן, וְאֶחָד בְּאֶמְצַע.
אָמַר רַבִּי לִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב:
נִרְאִין דְּבַרֵּי רַבִּי לִיעֶזֶר בְּחֲרִיץ מִבְּרִיץ³³.

תוספתא כלאים פרק ג הלכה יא

הַנּוֹטֵעַ יֵרֶק בְּכָרֶם, אוֹ הַמְקִיִּים,

³³ מְבַרְץ. מְפּוֹרֵץ, מְפּוֹלֵשׁ.

הרי זה מקדש ארבעים וחמש גפנים.
אימתי?

בזמן שנטועות על ארבע, ארבע, או על חמש, חמש.
היו נטועות על שש, שש, או על שבע, שבע,
הרי זה מקדש שש עשרה אמה לכל רוח, עגלות, לא מרבעות.

רבי שמעון בן אלעזר אומר:
תוקע יתד בארץ³⁴ ומודד שש עשרה אמה לכל רוח,
עגלות, לא מרבעות,
מפני שנראות בקרן טבלה.

תוספתא כלאים פרק ג הלכה יב

רבי שמעון בן יהודה אומר משם רבי שמעון:
הזורע וסערתו הרוח לאחוריו,
מתר, מפני שהוא אנס.
סיעתו הרוח לפניו,
אסור.

בעל הבית שקיים ירקות שדה בכרם,
אסור לו ואסור לכל אדם.
אחר מכל מקום שקיים ירקות שדה בכרם,
אסור לו ומתר לכל אדם.
הלשישות³⁵ והחלבוצין³⁶ והבכרית³⁷ והבלפסין³⁸,
והרכפה³⁹ והפרפום⁴⁰ והקינרס⁴¹ והחמיתה⁴² והחלמית⁴³,

³⁴ תוקע יתד בארץ. 'יתד' נוספה כאן כתיקון הגר"א, על פי תוספתא שביעית ב, טו.

³⁵ הלשישות. לפי לעף, כמו בירושלמי, "השלשושית", *Crozophora tinctoria*, המשמשת לצבע.

³⁶ והחלבוצין. תיקון על פי משנה שביעית ז, ב. בכתב יד וינה 'והלבוצין'.
³⁷ הבכרית. תיקון על פי משנה שביעית ז, ב. בכתב יד וינה 'והברכוויר'. לא נתברר זיהויו.

³⁸ הבלפסין. בצל שוטה. מן היוונית *bolbos*.

³⁹ הרכפה. ממיני הצובעים. *Reseda luteola*.

⁴⁰ הפרפום. צמח צבע ותבלין. *Saffron Crocus sativus* יש בארץ מינים שונים. היו מגדלים את הכרום הנאה, *Crocus pallasii*.

⁴¹ הקינרס. מן היוונית *kunaros*. הוא הארטישוק, חורשף, *Cynara cardunculus*.

⁴² החמיתה. לפי ליברמן המביא את לעף, מינטה, נענע.

⁴³ חלמית. היא לשון הפר, *Anchusa*.

ו. הַסָּאָה⁴⁴, וְהָאֶזוֹב⁴⁵ וְהַקְּרִנִּית⁴⁶,
וְהַקְּשׁוּאִין וְהַדְּלוּעִין וְהָאֶבְטִיחִים וְהַמְּלַפְּפוֹנוֹת וּפּוֹל הַמְּצָרִי,
מִיָּנִי זְרָעִים, הָרִי הֵן כְּלָאִים בְּכָרָם.

תוספתא כלאים פרק ג הלכה יג

הָאֵרוֹס⁴⁷, וְהַקְּסוֹס⁴⁸, וְשׁוֹשְׁנַת הַמְּלֶךְ⁴⁹ מִיָּנִי זְרָעִים,
וְאֵינָן כְּלָאִים בְּכָרָם.
רַבִּי דוֹסְתִי בֶן יְהוּדָה אָמַר:
מִיָּנִי דְשָׂאִים הֵן כְּלָאִים.

תוספתא כלאים פרק ג הלכה יד

הַשִּׁיפָה⁵⁰ וְהָאֵיטוֹן⁵¹ וְהַגְּמִי וְכָל הַגְּדָלִין בְּאֶפְרָי,
מִיָּנִי דְשָׂאִים, הָרִי הֵן כְּלָאִים בְּכָרָם⁵².

תוספתא כלאים פרק ג הלכה טו

הַקְּנִיָּם וְהַחֲגִין⁵³ וְהַזֹּרֵד⁵⁴ וְהָאֶטְדִּין,
מִין אֵילָן, וְאֵינָן כְּלָאִים בְּכָרָם.
זֶה הַכֶּלֶל:
כָּל הַמוֹצִיא עָלָיו מֵעֶקְרוֹ, הָרִי זֶה יָרֵק,
וְכָל שֶׂאִין מוֹצִיא עָלָיו מֵעֶקְרוֹ, הָרִי זֶה אֵילָן.

⁴⁴ הַסָּאָה. Satureja. היא צתרה ורודה, צמח תבלין.

⁴⁵ אֶזוֹב. צמח תבלין, Origanum syriacum.

⁴⁶ הַקְּרִנִּית. צמח תבלין, Thymus.

⁴⁷ הָאֵרוֹס. מיני האירוס, Iris.

⁴⁸ הַקְּסוֹס. קיסוס החורש, ביוונית Heder helix, kissos.

⁴⁹ שׁוֹשְׁנַת הַמְּלֶךְ. ביוונית krinon.

⁵⁰ הַשִּׁיפָה. Typha angustifolia. צמח מים, צוף צר עלים.

⁵¹ הָאֵיטוֹן הוא השבטבט, Equisetum.

⁵² הָרִי הֵן כְּלָאִים בְּכָרָם. אבל בכתב יד ערפורט: "ואינן כלאים בכרם".

⁵³ הַחֲגִין = היגין.

⁵⁴ הַזֹּרֵד. מין קנה קשה.

תוספתא כלאים פרק ג הלכה טז

הַחֲצַב⁵⁵,
רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אוֹמֵר:
כְּלָאִים.
וְחֻכְמִים אוֹמְרִים:
אֵין כְּלָאִים.
כְּשׁוֹת,
רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר:
אֵין כְּלָאִים.
וְחֻכְמִים אוֹמְרִים:
כְּלָאִים.
אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן:
אִם כְּלָאִים בְּכֶרֶם, תִּהְיֶה כְּלָאִים בְּזֵרְעִים,
וְאִם אֵין כְּלָאִים בְּזֵרְעִים, לֹא תִהְיֶה כְּלָאִים בְּכֶרֶם.

תוספתא כלאים פרק ג הלכה יז

צָלִף⁵⁶,
בֵּית שְׁמִי אוֹמְרִים:
כְּלָאִים בְּכֶרֶם
וּבֵית הֶלֶל אוֹמְרִים:
אֵין כְּלָאִים.
אֱלוֹ וְאֱלוֹ מוֹדִים שְׁחֵיב בְּעֶרְלָה.

תוספתא מסכת כלאים (ליברמן)
פרק ד

תוספתא כלאים פרק ד הלכה א

---

⁵⁵ הַחֲצַב. *Urginea maritima*.

⁵⁶ צָלִף. *Capparis spinosa*.

רַבּוֹן גְּמְלִיאֵל וּבֵית דִּינּוֹ הִתְקִינוּ,
שֶׁיְהִי מִרְחִיקֵי אַרְבַּע אַמּוֹת מֵעַקֵּר גְּפָנִים לְגֹדֵר.
הָעוֹשֶׂה מְחִיצָה לְפָרֶם, גְּבוּהָה עֲשָׂרָה וּרְחֹבָה אַרְבָּעָה,
בִּטּוֹל אַרְבַּע אַמּוֹת שְׁבֻכָּרָם.

תוספתא כלאים פרק ד הלכה ב

הָעוֹשֶׂה מְחִיצָה לְגֹפֶן, גְּבוּהָה עֲשָׂרָה וּרְחֹבָה אַרְבָּעָה,
בִּטּוֹל נְשִׂיָה טְפָחִים שְׁבֻכָּרָם.

תוספתא כלאים פרק ד הלכה ג

בְּכָל עוֹשֵׂי מְחִיצָה:
בְּאַבְנִים וּבְמַחְצָלוֹת, בְּקִשׁ וּבְקִנִּים וּבְקוֹלְחוֹת,
אֶפְלוּ שְׁלֹשָׁה חֻבְלִים זֶה לְמַעַלָּה מִזֶּה,
וּבְלִבָּד שְׁלֹשָׁה יָהָא בֵּין קִנָּה לְחֻבְרוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים,
כְּדִי שְׂיִכָּנַס הַגְּדִי.

תוספתא כלאים פרק ד הלכה ד

רַבִּי לְעֶזֶר אוֹמֵר:
עָרִיס⁵⁷ שֶׁהֶעֱבִירוּ עַל גְּבִי הָרִיפִין⁵⁸,
וְהָרִיפִין⁵⁹ הִרְחִיפוּ מִמְחִיצָה,
וּבְלִבָּד שְׁלֹשָׁה יָהָא בֵּינוּ לְבֵין חֻבְרוֹ כְּמִלּוֹאוֹ.

תוספתא כלאים פרק ד הלכה ה

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:

⁵⁷ עָרִיס. הן חמש גפנים המודלות על גבי ריפין. בכתב יד וינה "חריץ".
⁵⁸ הָרִיפִין. קנים קשורים זה לזה בצורת סולמות, כדי לתמוך בגפן באופן
אנכי.
⁵⁹ וְהָרִיפִין = הרי. זו הנשוא, בלשון חכמים.

עָרִיס שְׁהָעֵבִירוּ עַל גְּבֵי קָנִים וְהָרִי קָנִים כְּמַחֲצָה,
צָרִיךְ שְׁלֹא יִהְיֶה בֵּין קָנֵה לְחֵבְרוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים,
כְּדֵי שְׂיִכְנֹס הַגָּדִי.
רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר:
אִם הָיוּ קָנִים מִדְּקָרְנָיו⁶⁰ וְעָשָׂה לָהֶם פֶּאֶה מְלַמְעָלָה, מִתָּר.

תוספתא כלאים פרק ד הלכה ו

נִמְצְאָתָּ אוֹמֵר, שְׁלֹשׁ מִדּוֹת בְּמַחֲצָה:
כָּל שְׁפָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה,
צָרִיךְ שְׁלֹא יִהְיֶה בֵּינוֹ לְחֵבְרוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים כְּדֵי שְׂיִכְנֹס הַגָּדִי,
וְכָל שֶׁהָיוּ שְׁלֹשָׁה,
מִשְׁלֹשָׁה עַד אַרְבָּעָה,
צָרִיךְ שְׁלֹא יִהְיֶה בֵּינוֹ לְבֵין חֵבְרוֹ כְּמִלּוֹאוֹ,
כְּדֵי שְׁלֹא יִהְיֶה פְּרָצוֹת כְּבִנְיָן.
הָיוּ יִתְרוֹת עַל הַבְּנָיִן,
אִף כְּנִגְדַּת הַבְּנָיִן אֲסוּר.
כָּל שֶׁהָיוּ אַרְבָּעָה,
מֵאַרְבָּעָה וְלַמְעָלָה,
צָרִיךְ שְׁלֹא יִהְיֶה בֵּינוֹ לְבֵין חֵבְרוֹ כְּמִלּוֹאוֹ,
כְּדֵי שְׁלֹא יִהְיֶה פְּרוּץ כְּעוֹמֵד.
אִם הָעוֹמֵד כְּפְרוּץ,
כְּנִגְדַּת הָעוֹמֵד, מִתָּר;
כְּנִגְדַּת הַפְּרוּץ, אֲסוּר.
אִם הָיָה עוֹמֵד מְרַבֵּה עַל הַפְּרוּץ,
אִף כְּנִגְדַּת הַפְּרוּץ מִתָּר,
וּבִלְבַד שְׁלֹא תִהְיֶה פְּרָצָה יִתְרָה עַל עֶשֶׂר אַמּוֹת.
אִם הָיוּ קָנִים מִדְּקָרְנָיו וְעָשָׂה לָהֶן פֶּאֶה מְלַמְעָלָה,
אֲפִלּוֹ יִתְרָה עַל עֶשֶׂר אַמּוֹת מִתָּר.

תוספתא כלאים פרק ד הלכה ז

כָּל מַחֲצָה שֶׁעָשׂוּיָה שְׁתֵּי וְאִין עֶשׂוּיָה עֶרְב,
עֶרְב וְאִין עֶשׂוּיָה שְׁתֵּי,
הָרִי זֶה מַחֲצָה.

⁶⁰ מִדְּקָרְנָיו. מפוצלים מלמעלה, והעביר חוט עליהן המקיף עליהן, וזה יוצר פיאה.

רבי יוסה בי רבי יהודה אומר:
 אין מחיצה אלא עד שתהא עשויה שתי וערב.
 מעשה שהלך רבי יהושע אצל רבי שמעאל לכפר עזין⁶¹,
 והראהו גפן שמדלה על מקצת תאנה.
 אמר לו:
 מה אני להביא זרע תחת המותר?
 אמר לו:
 מתר, שאין אדם מבטל תאנתו מפני גפנו.
 העלהו משם לבית המגנין⁶²,
 והראהו משם גפן שמדלה על מקצת קורה,
 ובו סדן של שקמה ובו⁶³ קורות הרבה.
 אמר לו:
 תחת קורה זו, אסור, והשאר מתר,
 שאני רואה שכל קורה וקורה כאילן אילן בפני עצמו.
 רבי שמעון בן לעזר אומר:
 אם היה מפציע⁶⁴ בין קורה לחברתה, פאלו אילן אחד.

תוספתא כלאים פרק ד הלכה ח

אלו הן פסקי חריץ⁶⁵:
 חריץ שחרב אמצעו,
 ונשתירו בו חמש גפנים מכן וחמש גפנים מכן,
 אם אין שם אלא שמונה אמות, לא יביא זרע לשם;
 שמונה אמות ועוד,
 נותנין לו עבודתו⁶⁶ וזורע את המותר.

תוספתא כלאים פרק ד הלכה ט

כמה הוא 'ועוד'?

⁶¹ כפר עזין. או עזיז. חירבת עזיז, מדרום לחברון.
⁶² בית המגנין. שדה של משפחה הידועה בשם זה.
⁶³ ובו. בבית המגנין.
⁶⁴ אם היה מפציע. אם הגפן תתפשט.
⁶⁵ חריץ = חריס = עריס = אריס, גפנים מודלות.
⁶⁶ עבודתו. ששה טפחים משני הצדדים.

אָחַד מִלְשָׁה מְחַמְּשֵׁה טְפָחִים בְּאַמָּה⁶⁷.
הָעוֹשֶׂה מְחִיצָה לְפָרָם,
גְּבוּהָה עֲשֶׂרָה טְפָחִים וְאֵין רְחֵבָה אַרְבַּעָה,
לֹא בָטֵל אֶת אַרְבַּע אַמּוֹת שְׂבִיבָרָם.
הָעוֹשֶׂה מְחִיצָה לְגָפֹן,
גְּבוּהָה עֲשֶׂרָה וְאֵין רְחֵבָה אַרְבַּעָה,
לֹא בָטֵל שְׂשֵׁה טְפָחִים שְׂבִיבָרָם.

תוספתא כלאים פרק ד הלכה י

זְמוּרָה שְׁלֵגָפֹן שֶׁהִיָּתָה מְדֻלָּה עַל גְּבֵי תְּבוּאָה,
אֶפְלוּ הִיא מְאָה אַמָּה,
כָּל הַגָּפֹן כְּלָה אֲסוּרָה, הִיא וּפְרוֹתֶיהָ.
תְּבוּאָה שְׁנוּטָה תַּחַת הַגָּפֹן,
מִחֲזִיר וְאֵינוּ מְקַדָּשׁ.
הַגָּפְנִים וְהִירְקוֹת שְׁנוּטִין לְתוֹךְ הַגָּפֹן,
אֲבָא שְׂאוּל אוֹמֵר:
רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר:
יִחֲזִיר.
בֶּן עֲזִי אוֹמֵר:
יִסְפֵּר⁶⁸.
הִיו שְׂרָשִׁין יוֹצְאִין בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת,
הַכֹּל מוֹדִים שְׂעֵקֶר.
שְׂרָשִׁי פִיֶּאָה⁶⁹ יוֹצְאִין בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שְׂבִיבָרָם,
אֶפְלוּ לְמִטָּה מִשְׁלֵשָׁה טְפָחִים, מִתֵּר.

תוספתא כלאים פרק ד הלכה יא

הַמְּבַרֵּךְ אֶת הַגָּפֹן בְּאַרְזָן,
אִם אֵין עַל גְּבִיו עֶפֶר אֶלָּא כָּל שְׁהוּ,
מִתֵּר לְזֶרַע מִכֶּן וּמִכֶּן, וְאֲסוּר לְזֶרַע עַל גְּבִיו.
הַבְּרִיכָה שְׂפִסְלָע,

⁶⁷ אָחַד מִלְשָׁה מְחַמְּשֵׁה טְפָחִים בְּאַמָּה. על פי תיקון המוצע על ידי
ליברמן, המצרף שתי גירסאות. ופירושו ששית מאמה בת חמישה
טפחים.

⁶⁸ יספר. יגזוז במספריים.

⁶⁹ פיאה. כנראה עשב הפואה, אודם הצבעים, *Rubia tinctorum*, שהוא כלאיים
בכרם כצמחי הצבע.

אף על פי שאין עפר על גביו אלא שתי אצבעות,
מתר לזרע על גביו.
דברי רבי מאיר.
רבי יוסה אומר:
שלוש אצבעות.
רבן שמעון בן גמליאל אומר:
בית שמי אומרים:
עשרה.
ובית הלל אומרים:
ששה טפחים.

תוספתא כלאים פרק ד הלכה יב

תבואה שהשרישה,
הרי זו אסורה ומקדשת ומתקדשת.
גפנים שהשרישו,
הרי אלו אסורין ומקדשין,
אבל אין מתקדשין עד שיעשו כפול הלבן⁷⁰.
מקצתן עשו כפול הלבן ומקצתן לא עשו,
את שעשו כפול הלבן אסורין,
ואת שלא עשו כפול הלבן מתרין.

תוספתא כלאים פרק ד הלכה יג

המעביר עציץ נקוב בכרם,
אם הוסיף מאתים, אסור,
אבל אין מתקדש עד שייחגו תחת הגפן.
רבי שמעון אומר:
אין בין עציץ נקוב לשאינו נקוב אלא הכשר זרעים בלבד.

תוספתא מסכת כלאים (ליברמן)
פרק ה

---

⁷⁰ כפול הלבן. עד שהענבים יגיעו לגודל של פול לבן.

תוספתא כלאים פרק ה הלכה א

פְּלֵאֵי הַכָּרֶם מִתְּרִים מִשֵּׁם גָּזֵל וּפְטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר.

תוספתא כלאים פרק ה הלכה ב

פְּלֵאֵי זְרָעִים אֲסוּרִין מִשֵּׁם גָּזֵל וְחֵיבִין בַּמַּעֲשָׂרוֹת.

תוספתא כלאים פרק ה הלכה ג

חֲמוֹר שְׂיֻלְדָּה מִין סוּס, מִתֵּר עִם אִמּוֹ.
אִם הָיָה אָבִיו סוּס, אֲסוּר עִם אִמּוֹ.
סוּס שְׂיֻלְדָּה מִין חֲמוֹר, מִתֵּר עִם אִמּוֹ.
וְאִם הָיָה אָבִיו חֲמוֹר, אֲסוּר עִם אִמּוֹ.
רְחֵל שְׂיֻלְדָּה מִין עֵז מִתֵּר עִם אִמּוֹ.
אִם הָיָה אָבִיו עֵז, אֲסוּר עִם אִמּוֹ.
עֵז שְׂיֻלְדָּה מִין רְחֵל מִתֵּר עִם אִמּוֹ.
אִם הָיָה אָבִיו רְחֵל, אֲסוּר עִם אִמּוֹ, וְאִין קָרֵב לְגַבִּי מִזְבַּח.

תוספתא כלאים פרק ה הלכה ד

כּוֹי, מְטִילִין עָלָיו שְׁנֵי חֲמָרִים.
אִין קוֹשְׁרִין אֶת הַסּוּס לֹא לְצַדֵּי הַקָּרוֹן וְלֹא לְאַחַר הַקָּרוֹן,
וְלֹא אֶת הַלְבָדָקִים⁷¹ לְגַמְלִים.
רַבִּי מֵאִיר מִתִּיר אִם הָיוּ מְסִיעִין בְּיָרִידָה.
וּבְעֵלְיָהּ, הַכֹּל מוֹדִים שֶׁהוּא אֲסוּר.

תוספתא כלאים פרק ה הלכה ה

לֹא יִקְשֹׁר סוּס לְפָרָד וּפָרָד לְחֲמוֹר וְחֲמוֹר לְעֶרְוֹד,

---

⁷¹ הַלְבָדָקִים. חמור לובי.

מִפְּנֵי שְׁמִנְהֵגִין זֶה אֶת זֶה.
אִם עָשָׂה כֵּן,
רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּב,
וְחַכְמִים פּוֹטְרִין.
רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר:
בְּנֵי סוּסָה וּבְנֵי חֲמוּרָה כְּאֶחָד אוֹסְרִין זֶה אֶת זֶה.
וְחַכְמִים אוֹמְרִים:
כָּל הַפְּרָדוֹת מִין אֶחָד הֵן.

תוספתא כלאים פרק ה הלכה ו

אִיִּסי הַבְּבֵלִי אֹמֵר:
אָסוּר לְרַכֵּב עַל גְּבֵי פְרֻדָּה, מִקַּל נֹחֵמַר:
וּמָה, אִם בְּמָקוֹם שְׁמַתָּר לְלִבֵּשׁ שְׁנַיִ חֲלוּקוֹת כְּאֶחָד,
הֲרִי הוּא אָסוּר בְּתַעֲרֻבָתוֹ,
מָקוֹם שְׁאָסוּר לְנַהֵג שְׁתֵּי בְהֵמוֹת כְּאֶחָד,
אֵינּוּ דִין שְׁאָסוּר בְּתַעֲרֻבָתוֹ?
אָמְרוּ לוֹ:
הֲרִי הוּא אֹמֵר:
(מלכים א א, לג) "וְהִרְכַּבְתֶּם אֶת שְׁלֹמֹה בְנֵי עַל הַפְּרֻדָּה אֲשֶׁר לִי,
וְהוֹרְדַתֶּם אֹתוֹ אֶל גַּחֲוֹן."
אָמַר לָהֶן:
אֵין מְשִׁיבִין מִתְקוּעָ⁷².
אָמְרוּ לוֹ:
הֲרִי הוּא אֹמֵר:
(מלכים א טו, ה) "אֲשֶׁר עָשָׂה דָוִד אֶת הַיִּשָּׁר בְּעֵינַי יִי,
וְלֹא סָר מִכָּל אֲשֶׁר צִוְּהוּ כָּל יְמֵי חַיָּיו,
רַק בְּדַבַּר אוֹרְיָה הִחֲתִי."

תוספתא כלאים פרק ה הלכה ז

כָּלֵב מִין חֲזִיה.
רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר:
מִין בְּהֵמָה.
מֵה הַפְּרִשׁ בֵּין רַבִּי מֵאִיר וְחַכְמִים?
אֶלָּא שֶׁהַכּוֹתֵב חֲתָו לְבָנוּ,
רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר:
לֹא כָּתַב לוֹ כָּלֵב.

⁷² תְּקוּעָ. אדם התוקע עצמו בהלכה ואינו שואל את החכמים.

וְחִכְמִים אֹמְרִים:
כָּתַב לוֹ כֶּלֶב.
הַכּוֹתֵב בְּהִמָּתּוֹ לְבָנוּ,
רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר:
כָּתַב לוֹ כֶּלֶב.
וְחִכְמִים אֹמְרִים:
לֹא כָתַב לוֹ כֶּלֶב.

תוספתא כלאים פרק ה הלכה ח

כֶּלֶב כְּפָרִין⁷³, מִין חִיָּה.
הִירוֹרִין⁷⁴ וְהַנְּעָמִיּוֹת⁷⁵ הֵרִי הֵן כְּעוֹפּוֹת לְכָל דָּבָר,
שְׂאִין בְּהֵמָה טְמֵאָה יוֹלְדֵת מִין טְהוֹרָה, וְלֹא טְהוֹרָה מִין טְמֵאָה,
וְלֹא גֶסֶה מִין דָּקָה, וְלֹא דָקָה מִן גֶּסֶה,
וְלֹא אָדָם מִין כֶּלֶוּ וְלֹא כֶלֶוּ מִין אָדָם.

תוספתא כלאים פרק ה הלכה ט

כָּל שְׂיִישׁ בִּישׁוּב, יֵשׁ בַּמְדָּבָר.
הֲרֵבָה בַּמְדָּבָר שְׂאִין בִּישׁוּב.

תוספתא כלאים פרק ה הלכה י

כָּל שְׂיִישׁ בִּיבְשָׁה יֵשׁ בָּיִם.
הֲרֵבָה בָּיִם שְׂאִין בִּיבְשָׁה.
אֵין מִין חֲלֻדָּה בָּיִם.

תוספתא כלאים פרק ה הלכה יא

הַחֹסֶם אֶת הַפָּרָה וְהַמְּזוּג אֶת הַכִּלָּאִים,

---

⁷³ כֶּלֶב כְּפָרִין. כלב כופרין, הדומה לשועל.
⁷⁴ הִירוֹרִין. כנראה עוף ממין בנות היענה, המשתמש ברגליו יותר מבכנפיו.
⁷⁵ הַנְּעָמִיּוֹת. בנות היענה.

פָּטוּר.
אִין לָךְ שְׁהוּא חָיֵב אֶלָּא הַנוֹהֵג וְהַמְנַהֵיג בְּלִבְדּוֹ.

תוספתא כלאים פרק ה הלכה יב

צָמַר הַגְּמָלִים וְצָמַר הַרְחָלִים⁷⁶.
בְּמֵי דְבָרִים אֲמֹרִים?
בְּזֵמַן שְׁטָרְפֹן זֶה בְּזֶה,
וְהֵבִיא פִּשְׁתָּן בִּיגִיָּהוּ וְטָרַף,
אֲבָל הָעוֹשֶׂה חֲלוּק שְׁלֹצָמָר הַגְּמָלִים כְּלוֹ,
וְכָלוּ צָמַר הָאֲרָנָבִים,
וְאָרַג בּוֹ חוּט אֶחָד שְׁלֹצָמָר בְּצַד זֶה,
וְחוּט אַחֵר שְׁלִפְשִׁתָּן, אֲסוּר.

תוספתא כלאים פרק ה הלכה יג

בְּגָד שֵׁישׁ בְּרֵאשׁוֹ אֶחָד כְּלָאִים,
לֹא יִתְכַסֶּה בְּצַד הַשְּׂנִי,
אִף עַל פִּי שְׁהַכְּלָאִים מִנַּח בְּאֲרָץ.

תוספתא כלאים פרק ה הלכה יד

חֲלוּק שְׁלֹצָמָר שְׁנַפְרָס⁷⁷, וּפְרָפוֹ⁷⁸ בְּחוּט שְׁלִפְשִׁתָּן,
וְשְׁלִפְשִׁתָּן שְׁנַפְרָס, וּפְרָפוֹ בְּחוּט שְׁלֹצָמָר,
אִם תּוֹפְרָן,
אֲסוּרִין מִשֵּׁם כְּלָאִים, וְיוֹצְאִין בְּהוֹן בְּשִׁבְתָּ.

⁷⁶ צָמַר הַגְּמָלִים וְצָמַר הַרְחָלִים. מובאה חלקית של המשנה כלאים ט, א:
" צָמַר גְּמָלִים וְצָמַר רְחָלִים שְׁטָרְפֹן זֶה בְּזֶה, אִם רַב מִן הַגְּמָלִים, מִתָּר;
וְאִם רַב מִן הַרְחָלִים, אֲסוּר; מִחֲצָה לְמִחֲצָה, אֲסוּר." ⁷⁷
שְׁנַפְרָס. שנקרע.

⁷⁸ וּפְרָפוֹ. חיבר אותו בבפריפה, בקרס. מן היוונית porpé, מין סיכת ביטחון
כדי לקשור מעיל על הכתף (בלטינית fibula). כאן, קשר את הקרעים
בלולאה של חוט.

תוספתא כלאים פרק ה הלכה טו

לֹבֵשׁ אָדָם שְׂתֵי תְלוּקוֹת זֶה עַל גְּבִי זֶה,
אִם עַל פִּי שְׂפָנָדָתוֹ⁷⁹ חֲגוּרָה עָלָיו מִבְּחוּץ,
וּבְלִבָּד שְׂלֵא יִטְרַף אֶת הַמְּשִׁיחָה וַיִּקְשֶׁר בֵּין כְּתָפָיו.

תוספתא כלאים פרק ה הלכה טז

בְּלִנְרֵי⁸⁰ נָשִׁים, אִין בְּהֵן מְשֵׁם כְּלָאִים,
וְאִם תּוֹפְרוֹן,
מִקְבְּלוֹת אֶת הַטְּמֵאָה, וְאִסּוּרוֹת מְשֵׁם כְּלָאִים.

תוספתא כלאים פרק ה הלכה יז

מְטַפְּחוֹת תְּבָה, אִין בְּהֵן מְשֵׁם כְּלָאִים.
מְטַפְּחוֹת יָדַיִם וּמְטַפְּחוֹת סְפָרַיִם וּמְטַפְּחוֹת סְפוּג,
אִין בְּהֵן מְשֵׁם כְּלָאִים.
רַבִּי לִיעֶזֶר אוֹסֵר.
דְּבַרִּי רַבִּי מֵאִיר.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:
רַבִּי לִיעֶזֶר מֵתִיר, וְחֻכְמַיִם אוֹסְרִין.

תוספתא כלאים פרק ה הלכה יח

לֹא יִתֵּן אֶת הַמְּרַדְעֵת עַל כְּתָפוֹ,
אֶפְלוּ לְהוֹצִיא עָלֶיהָ אֶת הַזָּבֵל.
וְרַבִּי לִיעֶזֶר בֵּר שְׁמַעוֹן מֵתִיר.

תוספתא כלאים פרק ה הלכה יט

בְּגָד שְׂאֵבֵד בּוֹ כְּלָאִים,

⁷⁹ פְּנֵדָה. לטינית funda, חגורה רחבה המשמשת גם לכיס.
⁸⁰ בְּלִנְרֵי. מן הלטינית balnearia, בגדים למרחץ.

לֹא יִמְכְּרוּנוּ לְגוֹי,
וְלֹא יַעֲשׂוּנוּ מִרְדֵּעַת לְחֵמוֹר.
רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְעִזָּר אוֹמֵר:
לֹא יַעֲשֶׂה הַיָּמֵנוּ אִמְרַא הַמְּפֹרְסָמַת⁸¹,
אֲבָל יַעֲשֶׂה מִמֵּנוּ תַכְרִיךְ לַמֵּתִים.

תוספתא כלאים פרק ה הלכה כ

עֵיט⁸² שֶׁלְצֶמֶר שֶׁנִּתְּנוּ בַפֶּשֶׁתָן, מִתֵּר.
עֲשֶׂה שְׁנֵי רְאִישָׁיו בְּצַד אֶחָד, אָסוּר.

תוספתא כלאים פרק ה הלכה כא

צֶמֶר שֶׁנִּתְּנוּ בַפֶּשֶׁתָן לְהִיּוֹת אוֹרֵג עָלָיו,
הֵרִי זֶה אָסוּר,
שֶׁבִשְׂעָה שֶׁהָיָה לוֹגֵז, הָיָה נְטוּהָ.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְעִזָּר:
לְמָה נִקְרָא שְׁמוֹ "שְׂעֵטָנִז"?
מִפְּנֵי שֶׁמְלִיז אֶת אָבִיו שֶׁבִשְׂמִים עָלָיו.

תוספתא כלאים פרק ה הלכה כב

רַבִּי חֲנִינְיָה בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר:
לֹא יִקְשֶׁר סָרְק⁸³ שֶׁלְצֶמֶר וְשֶׁלִּפְשֶׁתָן לְחַגֵּר בּוֹ אֶת מִתְּנָיו,
אִף עַל פִּי שֶׁהִרְצוּעָה בְּאִמְצָע.

תוספתא כלאים פרק ה הלכה כג

⁸¹ אִמְרַא הַמְּפֹרְסָמַת. חיפוי שעל שפת הבגד, שהוא ניכר לעין.

⁸² עֵיט. שוליים, ציצית.

⁸³ סָרְק. רצועה סרוקה.

הפוקרית⁸⁴ והציפה⁸⁵,
אין בָּהֶן מִשֵּׁם פְּלֵאִים.
וְאִם תִּפְרוֹן,
מְקַבְּלִין טְמֵאָה וְאַסוּרִין מִשֵּׁם פְּלֵאִים.

תוספתא כלאים פרק ה הלכה כד

פִּשְׁתָּן וְשִׁבְעוֹ בְּחֶרֶת⁸⁶,
לֹא יִמְכְּרוּ לְגוֹי,
וְלֹא יַעֲשֶׂנוּ אִמְרָא⁸⁷ לְפִשְׁתָּן הַמְּפִרְסָמֵת.
בְּפָרִים וּבְכִסְתוֹת,
הָרִי זֶה מִתָּר.

תוספתא כלאים פרק ה הלכה כה

אֶסְפְּלִינִית⁸⁸, מְלַגְמָא⁸⁹ וְרִטְיָה,
אין בָּהֶן מִשֵּׁם פְּלֵאִים.

תוספתא כלאים פרק ה הלכה כו

הַמֵּת, וְהַבְּהֵמָה, וְהָאֵהָלִין,
וְהָאֶפְסְלִין⁹⁰, וְהַגְרָגְסִין⁹¹, וְהָאֶסְטְמָא⁹², וְקָלַע וְוִילוֹן⁹³,
וּבְגָדֵי כְהֵנִים וּבְגָדֵי כְהֵן גְּדוּל,
אין בָּהֶן מִשֵּׁם פְּלֵאִים.

⁸⁴ הפוקרית. מן היוונית pokarion, גיזה קטנה.

⁸⁵ הציפה. מוך של צמר.

⁸⁶ חֶרֶת. צבע שחור.

⁸⁷ אִמְרָא. פס לאורך הבגד.

⁸⁸ אֶסְפְּלִינִית. מן היוונית splénion, תחבושת.

⁸⁹ מְלַגְמָא. מן היוונית malagma, רטיה לריכוך המכה.

⁹⁰ הָאֶפְסְלִין. כנראה מן היוונית xanin, מסרק. אולי סוג תכשיט.

⁹¹ הַגְרָגְסִין. לא ידוע מה הוא.

⁹² הָאֶסְטְמָא. יוונית stemma, כתר, זר, סרט צמר שקושרים סביב הראש.

⁹³ וְקָלַע וְוִילוֹן. הקלעים של הוילון, שלא מתכסים בהם.

תוספתא כלאים פרק ה הלכה כז
בגדי כהן גדול,
היוצא בהן למדינה חייב;
שבמקדש, בין לשרת בין שלא לשרת,
פטור, מפני שהן ראויין לעבודה.

סוף כלאים